

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almenyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRA SOKKELUND HERRED

VALDEMAR MØLLER

FRA SOKKELUND HERRED

UDGIVET MED OFFENTLIG UNDERSTØTTELSE

P. HAASE & SØNS FORLAG · KØBENHAVN
MCMXXIV

Tidligere udkom:

Valdemar Møller: BRØNSHØJ BY GENNEM
200 AAR

FORORD.

De gamle Tingbøger er ofte kostelige Kilder til Oplysning om gamle Tiders Sæder og Skikke, om Lov og Ret, om mange menneskelige Foreteelser i det hele. Ikke sjældent berettes om meget dramatiske Begivenheder i saa malende Stil, at Skikkelser og Tildragelser træder lyslevende frem, og der kastes skarpt Lys over hine Tiders Liv og Tænkemaade. Derfor er disse Bøger af stor kulturhistorisk Værdi.

Sokkelund Herreds Tingbøger er opbevaret fra 1621—1682 (dog med enkelte Huller, f. Eks. fra 1656—1660), og nærværende Bog omfatter et Uddrag af disse Bøger, som formentlig kan paakalde ikke alene lokal, men ogsaa almen Interesse.

For den Understøttelse, der er ydet til Bogens Udgivelse af den Hjelmstjerne-Rosencroneske Legatstiftelse samt af Carlsen-Langes Legatfond, bringer jeg herved min bedste Tak.

Valdemar Møller.

INDLEDNING.

SOKKELUND HERRED var Nabo til Hovedstaden og omfattede følgende Sogne: *Brønshøj, Herløv, Gladsaxe, Gentofte, Søllerød* med Øen *Hveen*, (der siges, at en medvirkende Aarsag til, at denne Ø 1660 afstodes til Sverige, var en Klage fra Beboerne over, at de havde saa langt til Tingstedet), *Valby, Ovre ydre* (Ovre ved Stranden, senere *Hvidovre*), *Ovre øvre* (Ovre ved Dammen, senere *Rødovre*).

Tingstedet var fra Arilds Tid *Tinghøjen* i Gladsaxe Sogn, beliggende ved Vejen mellem Søborg og Gladsaxe; her blev senere opført et *Tinghus*, hvilket kan ses af de gamle Tingbøger, der fortæller, at der blev holdt Syn paa det som paa andre af Kronens Ejendomme i Herredet. Til at begynde med har Tinget formentlig været holdt under aaben Himmel paa Højen og omkring den. (Se Kapt. Ramsing: Historiske Meddelelser for København 1918). 1683 blev Tingstedet flyttet til Ballerup, hvor da Birketinget holdtes.

Retten udøvedes af *Herredsfogden*, i Almindelighed *ikke* en studeret Mand, og i hans Forfald af en eller anden »oplyst« Bomand fra Herredet. Vi kender

Navnene paa Herredsfogderne saavel som paa *Tingskriverne*, der førte *Tingbogen*.

Der dømtes efter Loven (Recessen): Jydske Lov, Chr. III.s Reces og Chr. IV.s. Nævninger («uberygtede Dannemænd») udvalgte — 4, 8 eller 16 Mænd efter Sagens Beskaffenhed. Retsplejen var *offentlig*, og øjensynligt har der ved opsigtsvækkende Tildragelser — Mord etc. — været mange af Almuen til Stede ved den offentlige Tinghandling. Det var jo »Datidens Avis«, om man vil.

Tingmændene — lønnet med *Tingpenge* fra hver Gaard — mødte paa *Tingdagen*, som var hver *Torsdag*; var denne en Helligdag holdtes der Ting om *Fredagen*.

Dommene kunde af Parterne appelleres — efter Bekostning — til *Sjællandsfars Landsting* i Ringsted.

Tingbøgerne for Sokkelund Herred er opbevaret fra 1621. De Domme, som herfra blev indanket for Landstinget, kan ikke følges videre, da Justitsprotokollerne fra Landstinget først findes fra 1678.

— I Herredet findes flere høje Bakkedrag med vid Udsigt. Fra Tingbakken kunde man se *Galgen* paa »Bisbierre« (Bispebjerg) Bakke, den laa midt i Herredet og kunde øjnes saavel fra Gentoft Bakke som fra »Valby Bjerg« — og maaske mane Godtfolk til Besindighed i Ord og Handling. Loven var streng, og der hørte egentlig ikke saa meget til at blive dømt til *Galge* og *Gren* eller til *Høj* og *heen Jord* (=: Hedningejord, Begravelse udenfor Kirkegaarden i uindviet Jord). Groft Tyveri, Heste- eller Svinetyveri, f. Eks. fra Kongens Skove, kunde uden videre ha-

ve dette til Følge, og der hørte grumme lidt til at blive »slaaet i Jern« paa Bremerholm i nogle Aar.

Der var adskillige flere *Skove* i Herredet end nu til Dags. Ikke alene *Hareskovene*, *Stokkerup* og *Ibstrup Skove* (*Dyrehaven*), men ogsaa *Sokkelund*, hvoraf Herredets Navn. Denne Skov laa formentlig i Gladsaxe Sogn mellem *Mørkhøj* og *Budinge*. I Brønshøj Sogn laa *Emendruplund*. I disse Skove, der tilhørte Kronen, blev udvist *Træer* til Kronens Bønder, og Svinene opholdt sig der i Tusindvis for at mæske sig ved Olden; herfor svarede en Afgift, *Oldengæld*. Det kunde jo ogsaa være *fristende* at stjæle Svin der, hvad stundom skete ved Nattetid, trods Skovfogdernes Opsyn, og køre til Hovedstaden og omsætte Dyrene i klingende Mønt. Stundom skete der ogsaa »Fejltagelser« ved Træfældning — alle Træer var jo ikke lige gode! De mange Gærder om Markerne, hvor Kvæget brød igennem, samt Vangeleddene ved Landsbyerne, gav ofte Anledning til Retstrætter. Og *Hovedstadens Nærhed* bidrog sit til, at *Løsgængere* og *Omstreffere* søgte ulovlig Næring i Herredet, blev grebet og ført for Retten — efter at have siddet i *Slutteriet* eller *blaa Taarn* i København. Herredet havde ingen Arrest.

Øl- og Krohold florerede — Bryggerne i Staden til Ærgrelse, da de havde Eneret paa Ølbrygning til *Salg* — men Folk bryggede selv, og mange fik nok Varen fra Bryggerne, men havde saa ikke Ret til *Krohold* — hverken med *godt Øl* (2 Skillingsøl, 2 Skilling Potten) eller *tyndt Øl* (*Skillingsøl*, 1 Sk. Potten).

Møllerne havde af Kongen faaet Bevilling til at male Bøndernes Sæd; de klagede ofte over, at Bønderne søgte *Hestemøllerne* i Stedet for *Vejrmøllerne*.

De mange Rejser paa *Handelens Vegne* (*Torverejser*) eller i andre *Ærinder* — til Hest eller pr. Vogn til Hovedstaden — kunde medføre, at man læskede Ganen lidt rigeligt, saa at Øllet steg de vejfarende til Hovedet: hvor Øllet gik ind, gik Forstanden ud. Paakørsel, Vædekørsel, Sammenstød — *bogstavelige* og i overført Betydning fandt tit Sted — og Sagen kom da for Retten, hvor man i mange Tilfælde — meget fornuftigt — fik Parterne forligte — de rakte hinanden Haanden — og Herredsfogden saaledes mere var *Forligsmægler* end Dommer.

Ved *Laan* i rede Penge afgav Laantageren en *Haandskrift* (Obligation); undertiden kneb det med Hukommelsen — maaske ogsaa med Evne og Vilje — naar Tilbagebetalingen skulde ske — saa maatte Parterne for Retten. De mange Afgifter: *Landgilde* til Ejeren, *Tiende* til Præst og Degn o. s. v. maatte ikke sjældent inddrives ad retslig Vej. Undertiden mødte Folk paa Tinge og lod spørge, om nogen vidste noget at klage over dem: med andre Ord de forlangte deres *Skudsmaal* — og fik det ofte.

Om alle disse Forhold samt om mere *dramatiske Begivenheder* skal høres i det følgende.

Som Regel er brugt *Nutidens Stavemaade*, men ofte anføres *Datidens Form* og *Udtryksmaade*, da Fremstillingen formentlig derved faar den rette Farve over sig.

Til Orientering skal sluttelig bemærkes, at der

strakte sig følgende *Hovedveje* gennem Herredet:
Slangerupvejen (nu Frederikssundsvejen) gennem
Brønshøj, Husum og Herløv, *Frederiksborgvejen*, an-
lagt af Chr. 4., over Bispebjerg, Søborghus, Buddin-
ge, Bagsværd, *Roskildevejen* over »Valby Bjerg«,
samt Sandvejen (Strandvejen) langs Sundet over
Vedbæk.

VED Brønshøj Kirkes Restauration i 1890erne blev flere Ligsten, som laa i Kirkeskibets Gulv, taget op og indmuret i den nordre Kirkegaardsmur. Et Par af disse fortæller om Mænd, som ofte omtales i de ældste Tingbøger. Den ene var Herredsfogden i Sokkelund Herred. Indskriften over ham lyder saaledes:

Her under ligger begravet ærlig velagte og Forstandige Mand nu Sl. hos Herren *Jens Bruun* for-dum Herredsfoged her udi Herredet, som hensov udi Herren d. 3. Septbr. 1637 udi sit Alders 58 Aar med sin kiære Datter Gidske Jens Datter som ogsaa hende-døde udi Herren d. 26. August 1637 udi sin Alders 11 Aar.

Gud give dennem en glædelig Opstandelse.

Denne Sten hører mig Ellen Davids
Datter Sl. Jens Bruuns Efterleverske
og mine Arvinger til.

Jens Bruun ejede Gaard i Emdrup. Tingskrive-ren, *Hans Pedersen*, boede i Utterslev. Han førte Tingbøgerne med megen Sirlighed og i et godt Sprog, bedre end hans Eftermand.

Den anden Mand, hvis Navn findes adskillige

Hundrede Gange i Rettens Bøger, er *Anders Sandersen*. Ligstenen over ham fortæller:

Her under denne Sten hviler erlig velactet Mand *Anders Sandersen* som bode i Vandløse 24 Aar og bode siden i Husum 32 Aar. Lefvede med sin første Hustru Karen Anders Datter 32 Aar og kom saa anden Gang i Egtestand med dend erlig dyderiig og gudfrygtig Quinde Inger Bentes Daatter, lefved tillsammans 20 Aar og avfledede tilsammen 5 Børn, 2 Drenge og 3 Piger, af vilke Gud henkalde 2 Piger. Den sl. Mand døde i Husum Anno 1652 d. 14. Sept. Gud give dennem med alle troende Christne en glædelig Opstandelse paa den yderste Dag.

Denne Sten hafver jeg Inger Bentes Daatter becoste min sl. Husbunde Anders Sandersen til Ære oc hører mig og mine Arvinger. Jeg ved at min Frelser lefver oc hand skal her efter opvecke mig af Jorden oc jeg skal der efter omgifves med denne min Hud oc jeg skal see Gud i mit Kiød.

Anders Sandersen har altsaa boet i Vanløse fra 1596—1621 og i Husum til 1652. 1621 nævnes det, at Michel Sørensen, Forstander i Vartov (de fattiges Stiftelse) paa Anders Sandersens Vegne i Vanløse gav Last og Klage over *Hans Nielsen* i Brønshøj og over dennes Dreng *Unge Jens*, fordi de havde overfaldet ham i hans Gaard og slaaet ham 3 hele Saar. Hans Nielsen blev dømt til at betale *Badskærløn* og *Kost* og *Tæring*.

Fæstebønderne havde ikke selvstændig Paa-taleret. *Kronen*, *Bispen*, *Universitetet* og *Vartov* ejede Gaarde rundt i Herredet, og kom der noget

i Vejen med Folkene der, mødte *Ridefogderne* (for Lensmanden paa Københavns Slot, Herredet laa under Københavns Len — eller for Universitetet, der havde sin egen Ridefoged), *Bispens Fuldmægtig* eller — som i dette Tilfælde — *Forstanderen* for Vartov.

Jens Nielsen i Brønshøj maatte i dette Tingmøde gaa ind paa at tilfredsstille *Anders Sandersen* til Penge — det maatte forøvrigt mange i Tidens Løb, da sidstnævnte førte en meget omfattende Udlaansvirksomhed, saavel i hele Herredet som i København.

Samme Dag begærede *Mads Iffuersen* i Brønshøj at faa sit *Skudsmaal*: om nogen vidste noget at beskyldte hans Ære og Rygte, om de da vilde give det til Kende. Han fik Skudsmaalet, besynderlig af *Jacop Ollufsen*, *Jens Andersen* og *Hans Nielsen*, alle i Brønshøj, som han havde tjent; de sagde alle, at de vidste ikke andet om ham at sige, *end det som ærligt er*.

1627 havde *Anders Sandersen* indstævnet mange Bomænd fra Husum, Vanløse og Brønshøj til Betaling af deres Gæld. De blev dømt at betale inden 15 Dage — eller Vurdering i deres Bo.

1629 nævnes *Morten Schred*, *Skolemester* i Brønshøj, altsaa har der været Skole i Brønshøj i ca. 300 Aar. Det var en Byskole i Modsætning til Rytterskolen, der kom ca. 100 Aar senere; den var Skole for hele Sognet.

1630 var der Strid om et Gærde mellem *Søffren Andersen* i Utterslev og *Jens Jensen* i Brønshøj, som stadigt rev det ned, men tilpligtedes at lade det i Ro. Naar de *pløjede* ind paa hinandens Stykker, blev det

undertiden til Proces, f. Eks. mellem Jørgen Bunde og Hans Andersen i Brønshøj.

1631 mødte 8 Mand op paa Tinge; de havde paa Øvrighedens Vegne besigtiget *Humlehaverne* og *Pilene* og *Hundeholdet*. I Brønshøj var der ingen Plads til Humle, men Pile og mange Ymper er der sat, Hundene var hægtet (∩: bundne). I Utterslev og Emdrup var anlagt »Humlekuler« og sat Pil og Ymper; Hundene var bundet, og de, som løb løse, var der hugget et Forben over paa.

Ikke sjældent var der Strid mellem Brønshøj og Husum Bymænd om *Sjømosen* (Søborg Mose).

1632 var der følgende Bomænd i Brønshøj: Hans Lauridsen, Jørgen Lauridsen Bunde, Hans Nielsen, Jacop Olsen, Jens Andersen og Jacop Lauridsen.

1632 blev *Hans Lauridsen* i Brønshøj tiltalt, fordi han ikke havde holdt *Skifte* med sine Børn efter deres Moder, Bente Peders Datter. Han svarede, at den Tid, da hans salig Hustru afgik ved Døden, var han *saa arm*, at han aldeles intet havde at skifte med sine Børn. Hans Bymænd holdt med ham. Jacop Olsen og Jens Andersen bevidnede ved deres højeste Saligheds Ed med oprakte Fingre, at den Tid Hans Lauridsens Hustru afgik ved Døden, da var de inde og overse, hvad han havde; der var aldeles intet til Børnene, og han havde ikke saa meget, at han kunde betale sin Gæld, men fik til *et Par Sko* af de fattiges Penge af Blokken i Kirken.

Samme Aar var Anders Sandersen og Hans Lauridsen Vurderingsmænd paa Tinge, naar løsgaaende Dyr og Drifter blev oplyst.

1633 var der stor Proces mellem Anders Sandersen og *Olluf Nielsen Kloutofte*, begge fra Husum. Der havde været *Slagsmaal* mellem dem. De beskyldte gensidig hinanden for at have slaaet i Øjnene og Næsen, saa de i lang Tid ikke *kunde se*. Stridens Aarsag var bl. a. et Pengemellemværende — thi samme Tingdag krævede Anders Sandersen ham for 8 Slettedaler. Øjensynligt havde *Øllet* ogsaa nogen Skyld. Kloutofte lod indstævne alle menige Bymænd og unge Karle, som var til Stede, da Slagsmaalet skete. Ved Juletid, 19. Decbr. 1633, maatte Olluf Kloutofte gaa ind paa at betale 3 Dlr. i *Badskærløn*. De 8 Slettedaler maatte han love at skaffe inden Kyn delmisse (2. Februar) — paa det gav de hinanden Hænder og skulde saa være »venligt forligte«.

1634 nævnes *Niels Andersen*, Substitut (Degn og Skoleholder) i Brønshøj; han var i Emdrup og skrev Testamente for en Mand, der laa for Døden. Dette Testamente gav Anledning til en Retssag. Iøvrigt virkede han ikke sjældent ved Affattelsen af saadanne Papirer.

Samme Aar, d. 24. Juli, fungerede Anders Sandersen i Fogdens Sted; heri fik han efterhaanden stor Øvelse, da dette senere strakte sig over lange Tidsrum. Det Aar skete der ogsaa Tiltale af *Jens Olsen*, der drev Bispens Gaard i Brønshøj, mod Jacop Olsen, Jens Andersen og Hans Lauridsen, fordi de havde bortført *Tienden* fra Præsteholmen. Men ellers var Sindene i Brønshøj optaget af en *Drabshistorie* der fra Byen.

Alle Brønshøj menige Bomænd og Husmænd

samt deres Hustruer og alle deres Bondekarle, Dreng
og Piger — hele Byens Befolkning — var indstævnet
angaaende det Drab, der var begaaet paa Hans
Nielsen fra Slagslunde. Drabsmændene var *Olluf Ja-*
cobsen i Brønshøj, som da var hos sin Fader Jacop
Olsen, og *Jens Søffrensen*, der tjente hos Jens An-
dersen. Jens Søffrensens Svoger, *Jørgen Nielsen*, der
boede uden for Øster Port, kunde fortælle, at samme
Nat, som det Drab desværre(!) var sket, kom hans
Svoger, Jens Søffrensen og Olluf Jacobsen, da Klok-
ken var tolv Midnat, ind udi hans Hus og sagde, at
de havde slaaet en Mand fordærvet ved Hyltebroen
(en Fjællebro ved Hylteled, hvor tidligere *Lygte-*
kroen laa) paa Københavnsvejen. De begav sig igen
af hans Hus og red bort, men hvorhen vidste han ikke.

Dernæst fremstod *Maren Søffrensen*, der nu tjente
Tidemand Olsen, Sognefogden i Utterslev; da Dra-
bet skete, havde hun tjent hos Jens Andersen i Brønshøj,
hvor Jens Søffrensen ogsaa var. Han var samme
Dag aget til København med Jens Andersens Heste
og Vogn, og da han kom hjem om Aftenen, kaldte
han paa en liden Dreng, der skulde spænde fra, thi
han gav sig ikke selv Stunder. Saa gik hun efter og
vilde se, hvad det skulde betyde, at han ikke selv vil-
de spænde fra. Hun saa da, at han løb hen i *Vogn-*
skjulet og tog en Humlestok i Haanden og løb ud
af Gaarden. Da spurgte hun, hvor han vilde hen med
den; og han svarede: *Jeg har faaet Hug, og jeg skal*
give Hug igen. Hun gik da ind i Stuen og fortalte
det til sin Madfader, Jens Andersen. Hun hørte nu,
at der kom nogen kørende, og løb ud i *Kaalhaven*,

som ligger ud mod Landevejen. Der stod Jens Søffrensen, og hun hørte nogle Mænd der uden for Haven. Hun bad ham nu gaa ind i Gaarden og intet befatte sig med. Men han sagde: *Tie stille, den ene har faaet Skam; jeg slog ham, og der ligger han henne i Kornet bag Huset.* Han pegede derhen med den venstre Haand og med den højre slog han ad hende og sagde, at hun skulde gaa ind i Gaarden og tie stille. »Og tier du ikke stille, da skal du faa Djævelen«, hvorover hun forfærdedes og gik ind og tænkte, at han havde slaaet nogen ihjel. Siden har hun ikke set ham, men han var i *blaa Klæder*. Derefter hørte hun to Mænd være ved Jens Andersens Port, hvorfra de gik ind til Jacop Olsen i Brønshøj. Hun gik da ogsaa derind. De spurgte saa, om nogen Karle derfra havde været i København i Dag, og beklagede, at der laa en Mand slagen død i Kornet. Jacop Olsen svarede, at hans Søn havde været i København og bad for Guds Skyld, at de vilde sige Sanden, hvem der havde slaaet, han vidste intet deraf. De svarede saa, at den i *de blaa Klæder* han slog ham af Vognen, saa han styrtede til Jorden. Derfra gik de ind til Jens Andersen og spurgte efter hans Karl; men det vidste ingen Besked med.

Jens Andersen havde ligget i sin Seng, havde kun hørt Pigen fortælle, at Jens Søffrensen tog en Humlestok og løb dermed. Siden havde han ikke set ham, han var straks *bortrømt* af hans Tjeneste. Da de to Mænd kom ind til ham, stod han straks op og gik ud, tændte Lygten og fandt den dræbte, der laa *bag Skolen*.

Hans Skræder var paa den Tid hos *Jacop Olsen* og vidnede som han.

Hans Lauridsen i *Brønshøj* vidste intet før om *Morgenen*, da *Jacop Olsen* kom ind og fortalte ham om den døde, der laa bag *Skolen* i *Brønshøj*.

Jørgen Lauridsen Bunde saa om *Morgenen* den døde laa bag *Skolen*.

De øvrige *Bomænd* med *Hustruer* osv. havde næste *Morgen* været henne og se den døde, *Aftenen* tilforn havde de alle været i *Senge* paa de *Tider*!

Niels Andersen, *Skolemester* i *Brønshøj*, vandt ved *Ed*, at den *Nat* laa han og hans *Hustru* i deres *Seng* og sov. Da de havde sovet noget, vaagnede han og hørte nogen raabe og sige: *Aa, aa*, ialt fire *Gange*. Straks efter hørte han 3—4 raabe: *Hans Nielsen, Hans Nielsen!* Men hvem der raabte, vidste han ikke før om *Morgenen*, da saa han tillige med de andre *Naboer*, at der laa en død *Mand* bag *Skolen*.

Derefter kom 4 *Synsmænd* — *Mads Søffrensen*, *Søffren Andersen*, *Tidemand Olsen* og *Peder Andersen* fra *Utterslev* — der om *Tirsdagen*, som *Drabet* var sket om *Søndag Aften*, havde synet *Liget*. Da de kom til *Brønshøj*, stod den dødes *Hustru* og *Datter* hos *Liget* og tørrede *Blodet* af hans *Hoved*, tog *Klæderne* af ham og tørrede *Blodet* af hans *Arm*. De saa nu, at han havde en *Skade* i *Hovedet*: *Hovedpanden* var slagen sønder ret over hans *Isse* og var gaet ind i hans *Hjerne*. Desligeste havde han et *Saar* i *venstre Arm* for ved *Albuen*, men de kunde ikke se, om den *Skade* var gjort med en *Kniv*.

— Her ender *Beretningen*. Da *Gerningsmanden*

var rømt, kunde Sagen ikke forfølges. Men Olluf Jacobsen maa have klaret for sig, thi han overtog senere Faderens, Jacop Olsens Gaard. Jacop Olsens økonomiske Forhold var mindre gode, bl. a. skyldte han Anders Sandersen 50 Slettedaler og blev stævnet i den Anledning.

1636 havde *Hans Fisker* fra Virum indstævnet *Tidemand Olsen* fra Utterslev og *Hjulmand Søffren Rasmussen* fra samme By, fordi de en Lørdag paa Hyltebroen havde overfaldet ham, taget hans *Baadshage* fra ham og *sønderrevet hans Krave*. *Oluf Koch* fra Utterslev fortalte, at han var kommet fra *København* med *Søffren Rasmussen* paa Vognen. Da de kom paa Hyltebroen, kørte *Hans Fisker* der, og nu vilde *Koch* køre uden om ham. Men *Hans Fisker* holdt *Baadshagen* i *Vejret*, saa *Kochs Heste* blev forfærdede og nær havde løbet i *Diget*. *Tidemand Olsen* sagde da: *Denne Virum Fisker gør sig noget til*. Da svarede *Hans Fisker*: *Jeg gør mig passelig til, her staar jeg*. Det viste sig, at *Fiskeren* havde været lovlig meget beskænket, og han fik da heller intet ud af sit *Klagemaal* over *Tidemand Olsen*, der senere blev *Sognefoged* i *Brønshøj Sogn*.

Samme Aar tiltalte *Niels Andersen*, Substitut i *Brønshøj*, *Hans Nielsen* ibd. for 3 Skp. Byg i *Degnestrave*, som denne lovede at betale.

I Herredet boede adskillige *Vævere*, nogle vistnok af *skotsk* Byrd.

1639 indstævnedes *Hans Madsen*, *Universitetets Ridefoged*, paa *Biskop Jesper Brockmands Vegne* *Walther Skotte* eller *Walter Væver* i *Brønshøj* for

Vold, Hus-Ufred og *Trusel*, som han og andre i Følge d. 9. Juli havde øvet mod *Christopher Svendsen*, der boede paa Bispens Gaard i Brønshøj.

Som Vidner mødte *Anna Rasmus Madsens* og *Kirstine Jacob Lauridsens* fra Brønshøj.

Anna Rasmus Madsens fortalte, at *Christopher Svendsens* Kvinde, *Kirsten Madsdatter* var kommet ind til hende og havde bedt, om hun vilde komme ind til dem, da *Walter* og nogle andre var derinde og vilde tage Livet af dem. Hun gik derind og saa, at de ikke vilde lade *Christopher* i Fred. En *Karl* var med et *Krus* i *Haanden* gaaet hen til ham og vilde have ham til at drikke med sig. Det vilde han ikke. »*Er du bedre end en Skælm*, da drik du, og var det end Vand, vilde jeg drikke med dig,« sagde han. Saa kom *Walter* til: Vil han ikke drikke med dig? Der kom nu *Trætte*, og udenfor stod en *Person* i sorte Klæder og slog to *Ruder* ind i *Christophers* Vindue. *Anna* sagde nu: »Hvad I gør, tager ikke saa af Sted med Manden.« *Walther* svarede: Hvad kommer det Eder ved, I ved ikke, hvad *Tort* han har gjort mig.« Nu gik *Christopher* ud af Stuen, og *Walther* vilde efter, men *Anna* hindrede det og sagde: *Walther*, I skal være inde denne Gang. *Christopher* kom bort, og saa lod hun *Walther* gaa. Han sagde nu: Du skal faa Skam og Du med — sagde han til *Christophers* Hustru —, *Din Troldkvinde*. *Anna* saa ogsaa, at en *Person* i graa Klæder slog til *Christophers* *Svend*, som sad paa *Væven*, med det *Krus* han havde i *Haanden*, men om han ramte, ved hun ej. *Kruset* gik i Stykker.

Kirstine Jacob Lauridsens havde ogsaa haft Besøg af Christopher Vævers Kvinde og var paa dennes Opfordring fulgt med hende hjem. Hun havde set dem i Klammeri, og Walther havde raabt til Christopher: Enten skal du ligge eller jeg!

Walther Væver maatte indrømme sin Skyld, begærede Naade og ikke Straf efter Loven. Der blev udvalgt 12 Mænd, der skulde *forfare* det flittigste om Sagen. Blandt disse var Anders Sandersen og Oluf Kloutofte fra Husum, alle Brønshøj Bymænd og et Par Utterslev-Mænd. Paa Ridefogdens Spørgsmaal til Walther: Hvad han mente med at kalde Christopher Vævers Hustru en *Troldkvinde*, om han havde Ret dertil eller kunde overbevise hende om det, svarede han, at det var sket *udi Drukkenskab*, han kunde ikke erindre, at slige Ord var faldet, og han vidste ikke andet om Christopher og hans Hustru end det, som *ærligt, christeligt* og godt er. Walther maatte saa love Bod og Bedring, og de to Vævere lovede at holde Fred med hinanden. Senere fik Walther atter Retssag, og denne Gang med alle Brønshøj Bymænd!

1639 skete

Et Drab ved Brønshøj Vanged.

Torsdag d. 5. Septbr. 1639 fremstillede Ridefogden, Frederik Frederiksen, en Fange, *Laurids Andersen*, barnefødt i Borum, Framlev Herred i Jylland, sidst tjent i *Maaløv*, i nogen Tid siddet paa *blaa Taarn* anholden formedelst et *Drab*, han i Dag for otte Dage siden har begaaet ved Brønshøj mod *Mogens Hyrde* af *Maaløv*; denne var i Sommer Byhyrde

i Maaløv og var nu lejet til *Hoveri* (paa Ladegaardsmarken) af Asser Jensen i Maaløv. Mordet var sket paa Kongens Grund (3: Kronens Ejendom), og ved Besigtigelsen befandtes Mogens at være omkommen af »dødelige Slag udi sit Hoved«.

Laurids bekendte, at han var kommet kørende fra København for en Pige *Birgitte Smidsdatter*; de var kørt »omkring« Mogens Hyrde, som da laa paa Vejen og *flyde* (3: gjorde den i Stand) paa sin Vogn, og da han var færdig med det, kom han flux kørende efter dem og opkørte dem. Han tog da en Høtyv i Haanden og spurgte *Laurids Andersen*: *Hvi hørte du omkring mig paa Vejen, da jeg flyde Vognen?* — og gav ham to Slag paa venstre Axel med Høtyven. Derefter kørte de sammen op, indtil de kom til Brønshøj Vangeled. Der sprang Mogens Hyrde af Vognen og havde nu en *liden kroget Skomagerkniv* i Haanden og søgte *Laurids Andersen* og skar ham i Hovedet og paa hans Arm. Saa fik *Laurids* fat paa en Høtyv og slog til Mogens paa hans Hoved, saa han faldt til Jorden og *døde strax*.

Af Vidner forklarede *Anders Nielsen i Maaløv*, at de forleden havde været til *Hoveri* paa Ladegaardsmarken (hvor nu Frederiksberg ligger), og da de paa Hjemvejen kom til Brønshøj Vangeled, saa han Mogens Hyrde springe af sin Vogn med en *liden kroget Skomagerkniv* i Haanden og *skar omkring sig dermed*, saa ingen kunde komme ham nær — og søgte saa *Laurids Andersen* og skar ham i hans venstre Arm og i Hovedet, saa det blødte. *Laurids* kom dog fri af ham og raabte: *Hvorfor skar*

han mig, saa jeg bløder? Burde han ikke have Skam for det? Saa tog Laurids en Høtyv fra en Vogn og slog dermed til Mogens Hyrde i hans Hoved et Slag, saa han faldt til Jorden og blev død, og da havde Mogens intet andet i Haanden end den liden Kniv.

Peder Michelsen, tjenende Mads Jensen i Maaløv, havde kørt med Mogens Hyrde bag efter Laurids Andersen, da de skulde paa Hoveri. Mogens havde da sagt: *Nu skal jeg høre omkring dem* — tog en Høtyv i Haanden og naede Laurids Andersen paa Utterslev Mark og slog ham et eller to Slag paa hans Ryg med Høtyven, *hujede* skarpt og bandede. Imidlertid gik der en Tidsel ud fra Selen paa Mogens Vogn, saa han maatte af Vognen og »flyde« den, og imens kørte Laurids *sin Kaas*. Da Mogens var færdig med sit Arbejde, kørte han *stift over*, indtil de kom til Brønshøj Vangeled. Her sprang Mogens af Vognen med en Høtyv i Haanden, brugte Munden, gik løs paa Laurids, men de blev dog skilt, og Mogens stod nu henne ved sine Heste, da han fik Slaget af Laurids.

Birgite Smidsdatter, ogsaa fra Maaløv, havde jo kørt med Laurids Andersen. Hun fortalte, at da de var kommet til Brønshøj Vangeled, sprang Mogens af Vognen, *bandede* og *lod ilde* mod dem alle. Saa var Laurids staaet af sin Vogn og gaaet hen til en anden Vogn efter en Høtyv. Den blev dog slaaet fra ham, hvorpaa han fik en anden.

Anders Jespersen havde holdt med nogle andre ved Leddet, da han saa, at de to Vogne kom kørende

efter hverandre og Laurids var foran. De standsede nu, og Laurids fik en Tyv i sin Haand og slog til Mogens, saa han faldt *ned for de Heste, han stod ved.*

Jørgen Pedersen, tjenende Ole Christensen i Maa-løv, saa, at ved Brønshøj Vangeled sprang Mogens Hyrde af Vognen med en Tyv i Haanden, og Laurids Andersen sprang ogsaa af sin Vogn, raabte og bad dem, at de skulde lade ham faa sin Tyv; den fik han og sagde derpaa til Mogens: *Jeg vil intet slaas med dig.* Dog var de kommet i Klammeri og Tumult siden.

Tidemand Olsen i Utterslev og *Hans Lauridsen* i Brønshøj havde *besigtiget den døde* i *Lørdags* (31. Aug. 1639) paa Brønshøj Kirkegaard, hvor han var indlagt. Han var slaet over Hovedet paa Issen, saa Hjerneskillen *laa slet* ved »og sønderslaget Hjernen, saa at han deraf havde sit døde Saar.«

De to Mænd fik nu i Retten Befaling til her paa Stedet at syne Fangen Laurids Andersen, der jo havde paastaet, at Mogens Hyrde havde gjort ham Skade, før han slog ham.

De fandt, at »udi *Laurids'* Pande over hans venstre Øje er *noget rødt* og en Rift saa lang som et Bygkorn, ligesom det kunde være gjort med Odden af en Kniv — og videre Skade havde Laurids ikke at fremvise.«

Da der nu skulde tages flere Oplysninger om Laurids, fremkom Ting, der ikke gjorde hans Sag bedre. Det viste sig, at han var *udskrevet til Soldat* paa velb. Jørgen Krabbes Gods, men var flygtet fra Tjenesten

og Godset ind til Maaløv paa Københavns Len. Men det kneb for ham, thi han havde intet *Pas* eller *Bevis* med sig, saa han kunde »stedes udi Menigheden«. Han var da gaaet tilbage til sin tidligere Plads (i Vedby) og klaget sin Nød — og Tilfældet førte ham sammen med en Mand, der havde Øvelse i at efterskrive Præsternes Navne, — det viste Manden triumferende ved at skrive med Kridt paa Bordpladen — og af denne hjælpsomme Natur fik Laurids et *Pas*. Betalingen var en Rigsmark.

Med 8 Nævninger afsagde Herredsfogden Dom 14 Dage efter: »Da det ikke kan nægtes af Vidnesbyrdene, at samme Drab er begaaet af *Vaade* eller *Nødværge*, saa maa han have *forbrudt sin Hals*, saa han efter Christian III.s Recessis 21. Cap. bør at *lide paa sit Liv og sit Hoved at miste ved et Sværd*.

* * *

I Aaret 1640 havde Ridefogden travlt med at efterse Krongodserne i Sokkelund Herred. 8 Mand — deriblandt Jens Andersen, Brønshøj, skulde efterse

- 1) Om *Gaardene* ind- og udvendig var saa lovlige ved Hoved og Bygning, som det sig bør, om *Ildsted*, *Brønd* og alt andet videre.

- 2) Om der var nogen *Brøst* eller *Mangel* paa almindelige *Længer*, i *Særdeleshed* til *Tømmer* eller *Sten*.

- 3) Hvo, der havde *ulovlige Hunde*, *smaa* eller *store*, som ikke det ene *Forben* er *afhugget*.

- 4) Hvor mange *Humlekuler*, *Pile* eller andre *Ymper*, som (ikke) er sat eller podet.

Desuden advarede Ridefogden, at »dersom nogen her udi Herredet — enten Bomænd eller Husmænd — understaar imod Øvrighedens Tilladelse eller kongl. Majestæts Forordning at have *Kro* og *Ølhold* med *Drik*, da vilde blive tilbørligen straffet *uden Benaadning*.

Fremdeles maatte ingen »efter denne Dag« tilfordriste sig at *hugge* (i dobbelt Forstand!) i Skovene. Streng Straf vilde være Følgen.

I lige Maade maatte ingen *Stoddere* eller *Bellere* fordriste sig at løbe om ved Landevejene; de skulde blive i deres *Sogne* og underholdes der efter Øvrighedens Befaling.

Og udeblev nogen fra *Mønstring* — efter Advarsel — vilde de blive *slaaet i Jern paa Bremerholm* og arbejde der nogle Aar.

Der blev ogsaa foretaget *Vurderinger* paa Ejendommene og paa, hvor meget det kunde koste at gøre dem i Stand.

— I de følgende Aar optræder *Anders Sandersen* fra Husum ofte i Retten — dog ikke som Dommer i egne Sager. Han var 1643 med at dømme *Karen Jens Shæders* i Gladsaxe fra Livet for Barnemord; og i et Tingmøde havde han ikke mindre end 5 Processer for.

1645 mødte *Anders Sandersen* paa en Rødvremands Vegne, hvis Gaard 2. Juledag 1644 var afbrændt under Prædikenen og lagt i Aske — baade Bygningen i sig selv og det hele — saa »han derudover er geraaden i stor Armod«. Nu blev de, som vilde hjælpe Staklen paa Fode, opfordret til at melde

sig. Der var jo den Gang ikke noget, der hed Brandforsikring.

Samme Aar havde Bryggerne i København indmeldt 4 Mand for *Bryggeri* og *Malten* — et Indgreb i deres Næring. Anders Sandersen, der var Dommer kunde ikke erkende, at der var sket noget mod Loven, da det ikke var *bevist*, at der var sket Indpas 3: Indførsel til Byen.

— Der laa Militær forskellige Steder i Herredet. I Utterslev boede *Øversten* (Obersten), og her optraadte da ogsaa 1645

En Helt fra Utterslev.

Det var *Christen Pedersen*, der forskellige Steder der i Byen havde begaaet usømmeligt Forhold, hvorfor han blev paagreben og ført paa Tinge. Her fortalte *Apelone Jensdatter*: Medens hun en Dag var gaaet ud for at hente en Kande Øl — hendes Morsøstersøn var i Visit — var Christen kommen derind, og da hun vendte tilbage, var der *skudt i Stuen* igennem Væggen og det røg af Krudt. Det havde Christen gjort.

Soldaten svarede, at han var gaaet ind til *Apelone* for at laane en Kniv til at sætte *Sten* paa sin Flintebøsse med, eftersom han var tilsagt af Kaptajnen til sammen med en Del andre at *gaa paa Vagt*. Nogle af dem var dog blevet sendt hjem, og *han med, som ingen Sten havde*. Men som han havde sat Stenen paa og lagt Bøssen fra sig paa Bordet og stod med et Stykke Ost og Brød at ville fortære, i det samme faldt han ned paa Panden af sig selv, og Bøssen gik saa-

ledes løs og fyrede og sprang op fra Bordet — og saaledes er Skudet foraarsaget uden hans Vilje.

Husmand *Bjørn Olsen* i *Utterslev* kunde oplyse, at *Christen* efter sit *Besøg* hos *Apelone* var kommet ind til ham, just som han stod og flyede paa sin *Vogn* og vilde af *Gaarde*. *Christen* satte sin *Bøsse* paa *Brystet* af ham og spurgte, *hvad han vilde spendere paa Kongens Rytter*. *Bjørn* svarede, at han havde ikke noget at spendere. Da blev *Christen* utaalmodig og sagde: *Fort, fort, du skalst give mig fire Skilling*. Saa tog *Bjørn* 2 Sk. af sin *Lomme* og gav ham dem. *Christen* gik nu ud af *Gaarden*, og tog *et Par gamle, hvide Hoser* med sig — der var nys sat ny *Fødder* i dem — og de hang paa *Bjørns Gærde*. *Bjørn* raabte, at det maatte han ikke, han skulde lade dem hænge — de tilhørte en fattig *Kvinde*, som *Bjørn* havde laant *Hus* paa en *8 Dages Tid*. *Hoserne* blev fremvist i *Retten* og vurderet til — 5 *Skilling*!

Til disse *Klagemaal* svarede *Christen*, at han samme *Tid* havde faaet *en Pot Øl* over hans *Tørst* og derfor ikke synderlig kunde vide, at han tog *Hoserne*, eller hvad han bestilte. Han klagede over, at han engang havde beskadiget sit *Hoved(!)*, saa han intet synderligt sanser, naar han drikker over sin *Tørst*. Han havde ogsaa været et tredie *Sted*, hos *Johanne Nielses* i *Utterslev*, »men da hun intet havde selv, fik han intet.« *Sagen* blev ikke afgjort paa *Herredstinget*, den er formentlig gaaet til den *militære Øvrighed*.

* *

I *smaa Samfund*, der — som i de gamle *Landsbyer* — bor tæt sammen, blive *smaa Ting* ofte til

store Ting, sagtens af den Grund, at der sker saa lidt — og Menneskene skal nu engang have noget at beskæftige Tankerne med! Med det i Erindring forstaar man, hvad der kunde hænde

Paa Hjemvejen fra Morgenbønnen i Brønshøj Kirke.

Torsdag 2. Okt. 1645 havde *Hans Lauridsen* og *Olluf Jacobsen* indstævnet *Peder Jensen*, de var alle af Brønshøj. Som Vidner mødte *Anders Olsen*, *Jens Andersen*, *Anders Skræder*, *Niels Jyde*, *Laurids Andersen*, *Anders Olsens Hustru*, *Jens Andersens* og *Hans Lauridsens Karle*, *Jørgen Lauridsen Bunde*, *Niels Michelsen*, samt *Morten Skræder* og hans *Kvinde*.

Anders Olsen fortalte, at en Morgen, som de kom ud af Kirken og havde været i Bønnen, kom de ud paa Gaden. Han hørte nu, at *Peder Jensen* bandede og sagde, at *Olluf Jacobsen* skulde faa Skam for Umagen, og saadan talte han til ham.

Jørgen Bunde forklarede, at da de kom fra Morgenbøn i Kirken, kom *Peder Jensen* ud fra *Niels Pedersens Gaard* og gik hen til *Hans Lauridsen* og spurgte, af hvad Aarsag han stod ham saa hart imod med det Hus, han begærede at oprette der i Byen, og spurgte ham, om han (*Peder Jensen*) enten havde løjet eller stjaalet fra ham. »Det siger ikke jeg«, svarede *Hans Lauridsen*. *Peder Jensen* svarede: »Var det ikke paa din Kirkevej, da skulde du faa en Ulykke og Skam derfor.« »Saa skal og du faa,« sagde *Peder* til *Olluf Jacobsen*. *Olluf* blev ikke Svar skyldig: »Da skal du faa først.«

Morten Skræder havde siddet hjemme i sit Hus, da dette skete. Han saa en Del Mænd komme gaaende fra Kirken og hjem til deres, og Hans Lauridsen, Olluf Jacobsen og Jørgen Bunde fulgtes ad. Saa hørte han, at Peder Jensen sagde: Du skal faa Skam — men hvem han mente, ved han ikke.

Til alt dette svarede Peder Jensen, at han ikke kunde nægte, han havde brugt disse Ord; men han ønskede ellers ikke Ulykke over nogen og begærede gerne at forliges og være i deres Minde!

Han fik saa forhaabentlig Lov at bygge Hus i Brønshøj.

Aaret efter, 1646, afstod Olluf Jacobsen sin Gaard for 300 Daler til Anders Jensen fra Skovlunde; selv skulde han bo i et Hus Nord for Gaarden.

Ellers hærgede Kvægest og Menneskepest slemt. — *Jens Andersen* i Brønshøj tilkendegiver i Retten, hvorledes der nu i Høst sidst forleden er tilslagen ham en stor Ulykke, idet den slemme *Kræft-Skade* har sat sig paa hans Mund og derover ikke aleneste tilføjet ham *stor Smerte*, men endog foraarsaget en meget *stor Udgift* i rede Penge over hans Evne og Formue. Hans Lauridsen og Niels Mikkelsen fra samme By vidnede, at »samme smittelig *Kræftskade*, som *Jens Andersen* er befængt med, er synet og tilset baade af Doctorer og Læger, og at de for samme Skade har begæret 60 Dlr., saa at dersom den fattige Mand skulde udgive dette, foraarsages han i stor Armod og Fattigdom. At den gunstig Øvrighed derfor ville anse hans Elendighed og *skaa*ne ham for hans

resterende Skat, paa det at han ikke slet og aldeles skal komme fra sin Gaard og derved blive slet øde.«

— *Øl- og Krohold* florerede. *Søffren Jørgensen* i *Utterslev* kunde ikke nægte, at han havde udtappet nogle faa Tønder Øl. — 10 Speciedaler i Mulkt.

Jørgen Pedersen fra samme By — han fik ogsaa Bøde og Øllet blev beslaglagt til de fattige — og ej siden herefter Kro at holde. Og dette var oven i Købet i den By, hvor Herredsfogden boede. Denne hed nu *Peder Clausen*.

Hvis man tror, at disse Bøder hjalp, tager man fejl. Flere endnu blev tiltalt, de forsvarede sig gerne med, at de syntes, de havde Lov til *at gøre sig deres Korn saa nyttigt* som muligt. Da der senere kom Misvækst, blev det endnu strengere med disse Forbud, ligesom det blev forbudt at udføre Korn fra Landet.

Ogsaa i en anden Del af Brønshøj Sogn, i *Husum*, var der stor Søgning paa Kroen og andre Udskænkingssteder. 1647 skete der

Et Drab paa Husum Gade.

Niels Søfrensen i *Husum* saa en Søndag i August, at tvende Personer stod ved en Vogn og havde en Kande Øl mellem sig. Da de havde drukket Øllet, sagde en af dem — *Jost*, der havde hjemme i *Ballerup* — til den anden: *Luk Leddet op for mig; naar jeg kommer til Ballerup, vil jeg lade op for Dig igen.* Han kørte nu gennem Leddet. I det samme den anden Person var gaaet fra ham, kom *Peder Jørgensens Fæstemø* ud. Hun havde solgt Øllet og krævede sin Betaling af *Jost*. Han svarede, at han havde intet Øl

faaet hos hende og var hende ingen Penge skyldig. Hun svarede: *Mig synes, at I baade har drukket Øllet og har Kanden i Vognen hos Eder.* Nu raabte den anden Person, *Jeppe*, til hende, at hun vilde lade Jost fare, han (*Jeppe*) vilde betale Øllet. Han gik nu hen til Jost, der sad og havde en hel Hob onde Ord til Anna Peder Jørgensens. *Jeppe* hjalp ham nu atter paa Vognen og bad ham køre. Det gjorde han ogsaa, hvorpaa *Jeppe* gik tilbage og betalte Anna 2 Skilling for Øllet. Nu raabte Jost efter *Jeppe*: *Est du en ærlig Karl, saa kom hid ud til mig! Est du en Skælm og Tyv, kom hidud!* Da gik *Jeppe* hen til Niels Søfrensens Gærde og tog en Staver ud. Niels Sørensen sagde: *Lad mit Gærde blive ubrudt, eller du faar Skam paa dig.* Han tog dog Staven alligevel og gik ud til Jost der, hvor han holdt, og slog ham i Hovedet, og det smat, ligesom han havde slaaet paa en Fjæl. Jost faldt til Jorden og blev liggende der til om Morgenen, medens *Jeppe* gik tilbage. Først næste Morgen blev Jost ført ind til Peder Jørgensen, hvor han døde nogle Dage efter (Fredag Morgen).

Hans Pedersen var kommet gaaende til Husum og saa da en hel Hob Folk staaende paa Gaden, og her blev de var en Karl, som Folkene berettede hed *Jeppe* og tjente hos Niels Michelsen i Brønshøj. *Jeppe* gik ad Fjællebroen hen til Niels Søfrensens og tog en Staver der. Han havde ogsaa hørt Niels Søfrensen raabe, at han skulde lade Gærdet være ubrudt. Men uden Virkning. Nu var *Jeppe* gaaet efter Vognen, og ude ved Anders Sandersens Vang slog han til en Karl med Staven paa den ene Side af hans Hoved, saa det

smat, som han havde slaaet paa en Fjæl. Derpaa havde Jeppe slængt Staven fra sig og var gaaet til Byen. Den Person, der havde faaet Slaget, sagde Folkene hørte hjemme i Ballerup.

Anna Peder Jørgensens i Husum fortalte, at den Søndag var der kommet en Karl ind til hende, som hun ikke kendte, men siden havde hørt, at han hed Jeppe. Han havde begæret en Pot Øl, som hun ogsaa havde tappet til ham, og han gik saa med Øllet ud paa Gaden og drak det sammen med en anden. Noget efter hørte hun en Vogn rumle, hvorved hun gik ud og vilde have Betaling for Øllet, og Jeppe lukkede Ledet op for den, der var kørende, og Anne gik til Vognen og *hindrede ham*, at han ikke skulde køre, førend hun havde faaet sin Betaling. Hun tog sin Kande af Vognen og krævede sin Betaling, men Jost gav hende mange onde Ord og udskældte hende. Saa hjalp Jeppe ham paa Vognen, lovede hende at betale, og Jost kørte noget hen ad. Da Jeppe havde lukket Ledet igen, kom han tilbage til Anna og gav hende 2 Skilling for Øllet. Nu hørte hun Jost raabe efter Jeppe og saa Jeppe hente Staveren i Niels Søfrensens Gærde, gaa ud i Vangen og slaa til Jost, der faldt til Jorden. Slaget havde ogsaa for hende *smat*, som der var slaaet paa en Fjæl. Saa var Jost blevet liggende, og Jeppe gaaet til Byen. Næste Morgen blev Jost ført ind i Anna Peder Jørgensens Hus, hvor han døde 4 Dage efter.

Christen Smed i Husum var samme Dag gaaet *fra sit* og hen til Christen Iffuersen og vilde vare ham ad, at der var Svin i hans Kaalhave, og han havde

da set de to Personer ved Peder Jørgensens Hus med en Kande Øl mellem sig, og de havde larmet meget. Nu var Peder Jørgensens Kvinde kommet ud og krævet Betaling og vilde hindre ham, som sad i Vognen, indtil hun fik sin Betaling, og hun tog Kanden af Vognen; og Manden, som sad paa Vognen, sprang nu af og begyndte af *rumore* (∴ gøre Larm). Nu havde Jeppe bedt Anna lade ham fare, da *han* vilde betale. Saa kørte Jost gennem Ledet og var kommet hen paa Anders Sandersens Ager; da hørte Christen Smed ham raabe til Jeppe: *Jeppe, din Skælm og Tyv!* Jeppe tav stille, gik til Niels Søfrensens Gærde, tog en Staver — trods Niels Søfrensens Protest — gik til Vangen, idet han holdt Staven ved den ene Side paa sig. Nu var Jost staaet af Vognen, og Jeppe sagde til ham: *Er jeg en Tyv, er jeg en Tyv?* Jost tav stille. Saa slog Jeppe til ham med Staveren i Hovedet, at det *skraldte* i Byen. Saa slængte Jeppe Staveren fra sig og gik til Byen.

Laurids Bendtzen, tjenende hos Olluf Nielsen Kloutofte i Husum, var samme Søndag kommet fra Marken, hvor han havde *flyet Gærder*, han havde hørt det samme: et Slag derude i Vangen, men havde ikke set den, der blev slaaet, ej heller Heste og Vogn. Han vidste, at en Karl ved Navn Jost blev hentet ind om Morgenens og ført til Peder Jørgensens Sted i Husum. Og da Slaget var sket, *hørte han Folkene paa Gaden* sagde, at det var en Karl ved Navn Jost, der raabte til Jeppe. Han saa ogsaa Jeppe komme fra Vangen.

Efter at endnu en Del Vidner havde udtalt sig

uden at tilføre nogen ny Oplysning, blev der efter Lensherrens Ordre valgt 4 Mænd: Tidemand Olsen (Sognefogeden) og Jørgen Pedersen, samt Niels Michelsen og Anders Jensen i Brønshøj, der skulde syne den dræbte. Dette skete om Lørdagen, som han var død om Fredagen. Han havde faaet et Slag paa højre Side af Hovedet fra Hagen og op over Tindingen, og samme Slag var ganske sort som et Klæde, og over Tindingen sad en *Boble* som et halvt Hønsææg stort, men ellers befandtes intet Hul paa Stedet, ej heller var der noget *blodigt* at se.

Peder Pedersen, Anders Sandersen, Olluf Kloufto samt Christen Smed sagde, at fra den Tid, at den døde(!) Jost var indkommet til Peder Jørgensens, havde han hverken *rørt* eller *vendt sig*, eller er kommet af det Sted, han blev lagt paa der i Huset, videre end som han blev *baaret* og *løftet*, ej heller talte noget fra den Tid, men der blev *rendt Øl* i ham. Han levede da, men kunde *ikke beholde Øllet hos sig*, men skød det ud igennem Tænderne.

— Ved det følgende Tingmøde forelaa Vidnesbyrd fra *Badshæreren* samt *Jeppes* Skudsmaal, der blev afgivet af et Par tidligere Medtjenere hos Niels Michelsen i Brønshøj. Nu fortalte *Peder Jørgensen* i Husum, at Mandag Morgen — efter at Jost Søndagen tilforn var bleven slagen, kom Anders Sandersen og Peder Pedersen ind til ham og spurgte, om der ikke havde været Bud fra Olle Lauridsen i Ballerup om samme *Person* (Jost). Peder Jørgensen svarede Nej. Saa havde de talt om, at det kunde ikke gaa an, at Jost blev liggende længer ude paa Marken, de

kunde komme i Ulykke derfor, om de ikke flyede ham fra Stedet. Som de nu talte herom, kom Olle Lauridsen forbi, og da de nu hørte, at det var ham, fulgtes de ud til Stedet, hvor den slagne laa. *Olle* spurgte nu, om ingen vilde tage *Jost* ind til sig, *hvad enten det blev til Liv eller Død med ham. De tav.* Da spurgte *Olle Peder Jørgensen*, om han ikke vilde tage *Jost* til sig, saa vilde han betale ham derfor. Det gik *Peder Jørgensen* ind paa. *Ballerup-Karlen* tog den slagne, lagde ham op i hans egen Vogn og førte den ind til *Peder Jørgensens*, hvor han laa til Fredag Morgen Kl. 4 Slet, da han døde. *Peder Jørgensen* kunde endvidere bevidne, at *Jost* havde hverken *snaakket* eller *talt*, ej heller drukket, ej heller set med sine Øjne; undertiden gav han et *Støn* fra sig og kunde deslige *spytte* langt fra sig.

— Her ender Beretningen; Drabsmanden er formodentlig rømt, da Tingbogen ikke fortæller mere desangaaende.

Samme Aar var der ret »livligt« i Brønshøj Sogn. Her skal nu berettes om et

Svinetyveri.

Den 25. Novbr. 1647 fremstilledes en Fange, *Morten Rasmussen*, barnefødt ved Skanderborg i Byen Vrol, formedelst *Styld* og *Tyveri* af *Svin* i Stokkerup Skov. Han havde stjaalet 6 *Svin*; han vidste ikke, hvem der ejede dem, og ingen havde været i Ledtog med ham. Disse *Svin* drev han til *Niels*

Jyde i Brønshøj. Nogle Dage forinden havde han begæret at laane en Vogn af Niels Jyde for at udage til København med nogle Svin, som han sagde, han havde faaet i Betaling af Anders Skaaning i Vedbæk. Dette var dog Usandhed. Anders vidste intet deraf. Da han havde faaet Vognen til Laans, kørte han først med de 4 Svin til København, og næste Dag kørte Niels selv med sin Vogn og havde det femte Svin med, og Morten fulgte ham til Byen. De første fire solgte han til Hans Mortensen i Strandstrædet uden for Østerport og lovede ham samtidig det femte Svin. Dette skete ogsaa, og for alle 5 Svin fik han $13\frac{1}{2}$ Dlr. Hans Mortensen, der købte dem udenfor Østerport, vidste ikke, at de var stjaalet. Nr. 6 Svin blev staaende hos Niels Jyde, og det var bestemt, at Morten selv vilde slagte det. Dette Svin blev fremvist i Retten.

Morten Rasmussen bekendte, at de 4 var meget bedre end de andre.

Hans Paagribelse gik saaledes til: Nogle Dage efter traf Niels Jyde Morten i København og sagde til ham: *Gud skø Lov, jeg ser dig, jeg har ledt efter dig.* Derefter talte han om Mortens Gerning. Morten sagde, at han skulde lægge sig det fra, saafremt han var en ærlig Dreng. De fulgtes nu ad ud fra Byen. Niels var ridende, og Morten gik hos ham. Da de kom ud til *Vejrmøllerne* (laa ved den nuværende Ravensborggade), *trah Morten sin Kniv* og slog efter Niels med den, men ramte ikke. Og saa brugte Morten Benene hen ad Marken, og da Niels atter kom mod ham rendendes med Hoppen, blev Morten staaende

imod ham med draget Kniv. Han mærkede nu, at flere var efter ham og løb ud i Søen og bleve staaende. Siden kom han i Land og blev *ført ind i Slutteriet*.

Det oplystes, at han havde stjaalet en halv Tønde Oksekød udenfor Østerport hos Erik Jørgensen, og en anden Gang begaaet Hestetyveri ved Nørreport. Riddefogden anklagede nu Morten Rasmussen for den begaaede Gerning, og indstillede, at han efter Loven burde lide *paa sit Liv til Galgen*.

Nogle Mænd blev nu udvalgt til at dømme i Sagen sammen med Herredsfogden: Anders Sandersen, Peder Pedersen og Olluf Kloutofte fra Husum, samt Anders Jensen og Rasmus Madsen fra Brønshøj.

De afgav den Erklæring, at da Morten Rasmussen havde *stjaalet* de 6 Svin, og desuden ude ved Vejrmøllerne vilde *ombringe* Niels Jyde, fordi han havde aabenbaret hans Tyveri, men slog fejl og fik Kniven i Hoppen i Stedet for i Niels, saa *hun* (Hoppen) *døde Natten efter*, da vidste de ikke rettere at kende, end at Morten Rasmussen for saadan *grov, uhristelig* Gerning og Tyveri *bør at lide paa sit Liv til Galge og Gren*.

— Aaret efter 1648 lod samme Niels Pedersen Jyde i Brønshøj paa Tinge kundgøre »sin store Uformuenhed og Ulykke, formedelst en meget slem, smittelig Sygdom, paaført hans ganske Hus, saa han har anvendt alt sit Middel — og ikke ser sig i Stand til at udrede Landgilde.

Samme Aar blev der taget fat paa de mange, der havde

Øl- og Krohold.

Jørgen Pedersen i Utterslev blev tiltalt for saavel før Prædiken, som *under* og *efter* denne at have haft Øl- og Krohold — saavel *Nat* som *Dag*.

Han svarede, at han havde *ikke* solgt Øl under Prædikenen paa nogen hellig Dag, ej heller om Natten længer end til Folk vilde gaa til Sengs(!). Han havde *ikke* hentet Øllet, som han havde udtappet, i København eller paa andre Steder, men det var af *hans eget Malt*, han havde brygget paa. Paa Forespørgsel, om han ogsaa havde udtappet *Mjød* i Pottetal til Godtfolk, maatte han give bekræftende Svar. Man søgte at udfritte ham, om andre i Utterslev havde Krohold; hertil svarede han diplomatisk, at det *kom ikke ham ved*, han ved heller intet deraf.

Johan Smed der af Byen kunde ikke fragaa, at han jo undertiden om Aftenen, naar han havde arbejdet, var gaaet til Jørgen Pedersens og der havde drukket *en Pot Øl eller nogle* — og hans Hustru havde 3die Juledag før Prædikenen hentet ham 2 Potter Øl i en Kande. Fremdeles var det ham bekendt, at andre af Bymændene og deres Folk om hellige Dage paa Eftermiddagen har drukket og ladet sig tappe Øl hos Jørgen Pedersens.

Christen Davidsen Væver havde adskillige Gange paa forskellig Tid ladet hente baade 2 *Skillings-* og *Skillingsøl* og havde ogsaa undertiden siddet og drukket der med andre Folk.

Anders Søffrensen havde ikke *købt* Øl eller Mjød, men Peder Jørgensen havde undertiden *skæn-*

ket Mjød for ham og de Folk, som havde siddet og drukket der.

Det kostede Peder Jørgensen 10 Rdlr. i Mulkt. Han *efterkom* dog ikke Dommen, hvorfor Ridefogden atter indkaldte ham — men han mødte ikke. Ridefogden fik saa Lov til at gøre sig betalt i hans Bo og Gods.

— Nede i Husum var det galt med *Peder Jørgensens* (bekendt fra Drabet paa Husum Gade) og *Christen Smed*. Sidstnævnte maatte love, at han for Eftertiden ikke skulde udsælge *een Pot Øl* uden Forlov og Øvrighedens Minde. Hvad Peder Jørgensen angik, vidnede Anders Sandersen, Olluf Kloutofte, Peder Jyde, Niels Søffrensen m. fl., at han havde haft Øl- og Krohold saavel *indenfor* som *udenfor* Huset. Han fik Bøde — og Øllet skulde være forbrudt til de fattige — medmindre han kunde faa Øvrighedens Tilladelse til at holde Kro.

— Tiggeriet florerede — *lovligt* og *ulovligt*. Der kunde paa Tinge faas en Slags Attest eller Autorisation, der gav Tilladelse til Tiggeri.

1648 stod *Oluf Jensen* fra Vanløse — han tjente hos sin Broder Christen Jensen der — frem og tilkendegav, hverledes der var hændet *ham fattige Mand* en stor Ulykke, idet han sidste Vinter, da han *skovede* for sin Broder, havde faaet *slaaet sit Laar over udi tre Stykker*, samt faaet beskadiget nogle af sine Sideben. Siden den Tid havde han ligget i stor Elendighed — til Lægeløn og andet til Livets Ophold havde han udgivet alt, hvad han tilforn havde tjent. Han var endnu ikke kommet til Førlighed og kunde tjene

til Livets Ophold. Og hans Broder var saa uformuende, at han ikke kunde hjælpe ham. Han begærede nu paa det allerydmygste, at Ridefogden paa Øvrighedens Vegne vilde samtykke her i Tinget om hans *Elendighed* ved tvende Dannemænd og derefter *bevilge*, at han *maatte besøge Godtfolk* for at erholde nogen ringe Hjælp til hans Førlighed og Livets Ophold. Det *paatvilede han ej*, at Guds Børn jo vilde lade sig *det gaa til Hjerte* og forbarme sig over ham som et elendigt Menneske.

To Vanløsemænd bevidnede, at hans Fremstilling var rigtig; han var nu *Krøbling* og havde aldeles intet, han kunde føde eller klæde sig med.

* * *

Ved Hyldningen af Frederik III. 1648 mødte 4 Mand fra hvert af Herredets Sogne. Fra Brønshøj Sogn var det: Anders Sandersen fra Husum, Hans Lauridsen fra Brønshøj, samt Tidemand Ollufsen (Sognefogden) og Søffren Andersen fra Utterslev.

Dette Aar var det en større Retshistorie fra Gladsaxe, der fangede Herredets Interesse.

Skyldig — ikke skyldig?

Samme Aar Kong Christian den Fjerde døde, gik Snakken meget i Gladsaxe By og Sogn — ikke om den Begivenhed, men om en anden Sag af mere delikat og lokal Natur.

Et Kvindfolk, *Kirstine Hansdatter*, havde en Søndag i Februar 1648 gjort Barsel hos *Gamle Peder Olsen* i Buddinge og til Barnefader udlagt først

en, saa en anden, og denne anden var ingen ringere end *Substitut Søffren Jensen*, velmeriteret Skolemester i Gladsaxe. En saadan grov Beskyldning, der — om den var sand — ikke alene kunde koste ham hans Stilling, men tillige medføre streng Straf, maatte han rense sig for. Overfor sin Kone, Anna, erklærede han, at det var »aaabenbar Løgn«, og Torsdag d. 23. Marts 1648 indstævnedes han Kirstine Hansdatter, der tjente hos Gamle Peder Olsen i Buddinge, samt Jorodemoderen i Gladsaxe, *Maren Olluf Pedersens*. Denne sidste synes at have været primus motor i Sagen, der fik et ret stort Omfang. Mange Vidner var mødt, og først fremstod

1) *Niels Olsen* i Buddinge, der berettede, at han for en tre Ugers Tid siden gik til Kirke, og samme Tid sneede det noget, og gamle Peder Olsen talte til ham, eftersom hans Vej faldt gennem hans Gaard, og bad ham komme ind; thi *det havde kun ringet første Gang*. Han gik saa med Peder ind i Stuen, og samme Tid laa et Kvindfolk inde paa Bænken ved Kakkelovnen. Niels spurgte, hvem det var, hvortil gamle Peder Olsen svarede: *Jeg gør Barsel i Dag*. I det samme kom *Unge Peder Olsen* derind, og Niels Olsen skæmtede med ham og sagde: *Du kommer vist til at bede Fader vor i Aar, thi her ligger et Kvindfolk, som giver Klage paa Dig*.

Unge Peder Olsen mente vel at gaa sig fri derfor. thi det vedkom ikke ham. Nu blandede Maren Olluf Pedersens sig i Samtalen og sagde, at *der kom vel en anden til at gøre det, thi*. — *sagde hun* — *Barnet var avlet i deres By*, hun vidste vel nogen ogsaa

til det — men ellers kom det ikke hende ved. Thi han kunde ikke gaa op og stille Klokkerne, sagde Maren om Skolemesteren — »med mindre hun, Tasken, skulde gaa op med ham og tage Pinden fra.« Saa sagde Kirstine, at hun kunde ingen anden lægge ud, end den som havde Skylden, hvilket hun havde bekendt for den gode Mand, Præsten. Det var nemlig *Peder Gregersens Søn* i Køberup, og dersom hun havde haft med Skolemesteren at bestille, ønskede hun, at Gud vilde lade ske *et Usyn paa hende*, før end hun blev forløst og skilt ved hendes Foster, som hun der laa med.

2) *Maren Olluf Pedersens* fortalte, at da hun kom ind til Gamle Peder Olsens, hvor Kirstine laa, havde denne sagt, at det var *Peder Gregersens Søn* i Køberup. Hun havde da spurgt: *Hvorledes kan det være muligt, efterdi I er blevet med Barnet i vor By?* Ellers benægtede hun at have talt om Skolemesteren, ej heller om Stillepinden.

3) *Gamle Peder Olsen* meddelte, at Kirstine Hansdatter var kommet til ham nogle Dage før sin Forløsning og havde bedt om at blive der nogle Dage, thi Præsten havde lovet hende, at hun skulde komme til Skrifte straks derefter. Nogle Dage efter var der gaaet Bud efter Jordmoderen, der havde udspurgt Kirstine om Barnefaderen, hvorpaa hendes Svar lød, at det var *Peder Gregersens Søn* i Køberup. Hertil havde Jordmoderen bemærket, at *det var ikke saa, men Trommen fik vel en anden Lyd*. Da Peder gik ud af Stuen, havde Maren udtalt, at Barnet var avlet i Gladsaxe.

4) *Peder Nielsen* i Buddinge havde ogsaa været i Gamle Peder Olsens Gaard, da Snakken var gaaet om, hvem der var Fader til Barnet. Han havde spurgt *Kirstine* ud, og Svaret var: *Peder Gregersens Søn i Køberup*. Saa skænkede han hende en Stob Øl at drikke og betroede hende, at der var gaaet Tale om, at *Søffren Skolemesters Navn var det tillagt*. Da tog *Kirstine Stobben* med Øllet udi og sagde: »Har Søffren Skolemester haft med mig at bestille, da Gud give, at der farer saa mange Djævle i mig, som der er Taar i dette Bæger« — hvorpaa hun drak Øllet. Mandagen efter — som hun var blevet forløst om Søndagen — var *Peder Nielsen* atter derinde. Nu var *Søffren Skolemesters Kvinde* der, lidt efter kom *Søffren selv* i samme Stue, og *Anna Søffrens* talte saa til sin Mand og sagde, at der gik Ord om, at han var Barnefader. *Søffren* svarede, at det var aabenbar Løgn. Nu begyndte *Kirstine* at græde og sagde, at *Peder Gregersens Søn i Køberup* var hendes Barnefader, og at hun havde været nødt til at udlægge *Søffren Skolemester*. Saa spurgte *Jørgen Josefsen* hende, om *Jordemoderen* havde nødet hende til at udlægge *Søffren Skolemester*, og det svarede hun ja til.

5) *Kirstine Hansdatter* vilde ikke benægte, at saaledes var det, men *Jordemoderen* havde ikke nødet hende til at udlægge *Søffren Skolemester*.

6) *Jørgen Josefsen* i Buddinge havde været til Stede og hørt alt, hvad *Peder Nielsen* vidnede.

Da det var sket paa Universitetets Gods, greb nu *Hans Matzen* — det hæderlige Universitets Ride-

foged ind, — og Kirstine Hansdatter blev atter indkaldt sammen med Søffren Skolemester og Jordemoderen samt tre Kvinder — Sidsel Jørgen Lauridsens, Karen Erik Mortens og Birgitte Peder Olsens —, som var inde i Stuen, da Kirstine blev forløst. Ridefogden forlangte nu, at *Kirstine skulde tages i Ed*. Hun stod da frem og bevidnede ved sin højeste Sæligheds Ed og bekræftede ved oprakte Fingre, at *der ingen anden er hendes rette Barnefader end som Søffren Skolemester — han som nu her i Retten var til Stede!* Kirstine blev nu spurgt, *om hun turde understaa sig at lægge sin Haand paa ham og beede sig saa sandt Gud og hans hellige Ord, at hun ikke har haft nogen legemlig Omgængelse med nogen anden end som med Søffren Skolemester. Derpaa gjorde hun sin højeste Ed med oprakte Fingre, at hun ikke havde haft utugtig Omgængelse med noget andet Menneske end med Søffren Skolemester. Der blev nu spurgt hende, hvor og naar han havde avlet Barn med hende. Svaret lød: Paa Gladsaxe Kirkegaard under den Ask, som staar op til Søffren Skolemesters Gavl. Det var sket i Fjor 2den Pinsedag, efter at Bymændene havde frapantet Skolemesteren en Tønde Øl for Græsgæld. Øllet blev drukket hos Jens Olsens i Gladsaxe, og Skolemesteren var der til Stede.*

Tillige fortalte Kirstine, at den *første Aften* i Fjor Vinter, da hun var kommet op til Søffren for *at spinde*, begærede han af hende, at hun skulde *gaa med ham op i Taarnet* og holde Lygten for ham, mens han stillede Klokken — den var ti om Aftenen, og da de var kommet derop, *laa Søffren hos hende der-*

oppe, og det var den første Gang. Anden Gang han havde Omgang med hende var *mellem hans Heste*, som staar i hans Stald — og ellers kunde *hun ikke opregne alt*, men det var hver Gang, han vilde. Hun havde den Tid tjent Jens Olsen i Gladsaxe, og om Aftenen, som Barnet var avlet, var Søffren gaaet ud fra Jens Olsens og op *at drage Lodderne* op i Klokketaarnet, og Kirstine var gaaet hen til Søffren Skolemesters at skulle laane *en Tobakspibe*. Søffren kom nu fra Kirken og ud paa Kirkegaarden, som Kirstine gik over. Da kaldte Søffren ad hende og spurgte, hvor hun skulde hen. Hun fortalte sit Ærinde, og han bad hende tie, han havde noget at tale med hende om — og saa laa han hos hende *under Ashen*. Hun havde samme Dag ikke været af Byen, men hjemme i *Madfaderens Hus* indtil om Aftenen, da hun var efter Tobakspiben.

— Søffren Skolemester benægtede aldeles, at han havde haft Omgang nogen Tid med Kirstine og gjorde herpaa *frivilligt sin højeste Ed*. Han vilde ogsaa paa anden Maade bevise, at hun *havde paa-løjet ham*. Thi han var *ikke i Gilde eller Drik 2den Pinsedag hos Jens Olsen i Gladsaxe*, men havde været hos *Jørgen Josefsens* i Buddinge, som samme Dag havde faaet begravet et Barn — og han var der fra *om Eftermiddagen, da han havde læst for Børnene, til om Aftenen Kl. 11*. Hans Kone var gaaet med ham derhen, og de fulgtes ogsaa hjem, og han var *hverken i Klokketaarnet eller paa Kirkegaarden derefter*.

Søffren Skolemesters Kvinde, der ogsaa stod i

Retten, vidnede det samme. De var fulgtes hjem Kl. 11—12 om Natten, og han lagde sig straks efter at være hjemkommen, og hun havde *ingen Tid fornummet*, at Søffren havde *ligget i* med Kirstine — eller nogen anden Letfærdighed.

Saa kom *Jordemoderen* frem og fortalte, at hun overfor Kirstine havde *betvivlet*, at Peder Gregersens Søn kunde være Barnefader, »thi I var med Barn, før I kom fra Gladsaxe«. Saa var ogsaa de tre andre Kvinder kommet til, og alle fire havde foreholdt Kirstine, at hun skulde bekende Sandheden. Saa udlagde hun Søffren Skolemester. Kvinderne spurgte da: Hvi lagde I da den anden ud tilforn? Hun svarede, at Søffren *havde truet hende*, hvis hun udlagde ham. Hun havde ogsaa ved Barnets Daab ladet udlægge Søffrens Navn. Peder Gregersens Søn, Niels Pedersen, havde hun tillagt i Barnsnød — og Maren kunde paa Præstens Spørgsmaal om, hvem der var Barnefaderen, svare, at Kirstine havde udlagt Søffren Skolemester — og før ham Peder Gregersens Søn.

Karen Erih Mortensens havde hørt hende først nævne Niels Pedersen, derefter Søffren Skolemester — og ikke mere derinde. Men siden, *da hun nogen Tid havde luret paa det med Søffren Skolemester*, havde hun spurgt hende, om hun *ikke blev ved den unge Karl, som hun først udlagde*. Hendes Svar lød, at Søffren havde *truet hende tilforn, saa hun turde første Gang ikke udlægge ham*. De to andre Kvinder, *Birgit Peder Olsens* og *Sidsel Jørgen Lauridsens* havde hørt det samme, og alle tre var rørende

enige om, at de ikke havde hørt Jordemoderen nævne Søffren Skolemesters Navn.

Men saa stod *Hjulmand Hans Jensen fra Køberup* frem og fortalte, at for en Maaned siden var Kirstine kommet ind til ham, og han havde sagt, at *hun havde vel Fader til Barnet*. Hun havde sagt, at det var Peder Gregersens Søn og bedt ham *regne efter den Aften, hun silde var ankommet til hans Dør og banket paa* og havde sagt, at hun havde været ved *Gærdet i Skoven*, som tilhører Christen Michelsen, der havde hun avlet Barnet med Niels Pedersen — efter at hun havde drevet Aage Jørgensens Køer ud.

Hjulmandens Kone, *Anna Hans Huggers* havde hørt det samme som hendes Mand og desuden, at hun havde sagt til Niels, at hvis han vilde give hende (Kirstine) 1 Rigsdaler, vilde hun ikke have udlagt ham.

— Nu stod *Kirstine Hansdatter* atter frem og *vedstod*, hvad *de to sidste* havde vidnet.

Hun blev da spurgt, hvorfor hun havde udlagt Skolemesteren. Svaret lød: *i sin store Barnsnød og efter at Jordemoderen var hos hende fra Folk gik til Kirke og til de kom fra Kirke og havde sagt: Søffren Skolemester er alligevel din Barnefader*. Da var Kirstine staaet op og gaet hen til Kakkellovnen og havde sat Røgdøren til. Saa vilde Jordemoderen hjem, hun mente ikke, at Tiden endnu var kommet. Kirstine udlagde da Søffren, og *da det var sket*, gik Jordemoderen atter til hende. *Kort efter fødte Kirstine*, men nu blev Maren og *hun storligen Uvenner*, da Kirstine først havde udlagt Niels — og det for Søf-

fren Skolemester og hans Kvindes Skyld — og havde sagt: Det skal vel komme, at du skal bekende din Sandhed — og at hun havde nær døet i sin egen Sko, dersom hun ikke havde udlagt Skolemesteren.

— Nu blev Kirstine spurgt, hvi hun saaledes havde bekendt ved hendes Ed, at Søffren var den rette Barnefader, og hvi hun ikke bekendte Sandhed. Da sukkede hun: at dette er sket af *Banghed* og *Bedrøvelse* og *Rædsel*, thi hun var truet af dem begge og vidste ikke, hvad hun skulde blive ved, hun undskyldte Søffren Skolemester, at han ikke havde avlet Barnet med hende, men Niels Pedersen, og aldeles nægter, at Søffren har haft Utugt med hende at bedrive i nogen Maade.

Da greb *Maren Olluf Pedersen* (Jordem.) ind: Hun vilde ikke benægte, at hun var *Uvenner* med Kirstine, fordi denne havde sagt nogle Ord om hende, som ikke var sandt! Men hun havde ikke befalet eller nødt Kirstine til at udlægge Skolemesteren.

Søffren Skolemester blev spurgt, om han havde flere Vidnesbyrd at føre, og Svaret lød, at han i næste Retsmøde vilde føre Vidner fra Køberup, Buddinge og Gladsaxe, om Behov gøres.

Den 13. April 1648 var Sagen atter for. Ridefogden beklagede sig over, at der ikke var givet ham lovformeligt Varsel. Søffren Skolemester fremførte nu adskillige Vidner.

1) *Christen Michelsen* fra Køberup berettede, at Kirstine Hansdatter kom til ham den anden Uge i Fjor før Pinsedag og var i hans Tjeneste til den Uge efter S. Hansdag, da hun gik fra hans, og 2den Pinse-

dag var hun i Gilde i Køberup og gik i sin Seng om Aftenen, eftersom Sengen stod i Stuen, som han selv laa i, og var ikke af deres By den Dag, og disimidlertid hun var i hans Tjeneste, har hun hverken ved Nat eller Dag forsømmet sig eller været af hans Tjeneste og paa andre Steder eller Byer.

2) Jørgen Hansen. ibd. fortalte, at Kirstine var til Gilde hos Aage Jørgensens i Køberup i Fjor i Pinsens hellige Dage.

3) Peder Nielsen og Jens Pedersen i Gladsaxe vidnede, at de havde ikke haft noget Gilde i deres By i Fjor 2den Pinsedag.

4) Maren Nielsdatter, værende til Huse hos Niels Jensen i Gladsaxe berettede, at i Fjor 2den Pinsedag var hun hjemme hos Søffren Skolemester og tog Vare paa hans Børn, medens Skolemesteren og hans Kvinde var til Artid (Begravelsesgilde, Gravøl). De kom sent hjem begge, og han lagde sig straks efter og var ikke af Huset den Nat.

5) Margrete Terhils meddelte, at i Fjor 8 Dage efter St. Hansdag var Kirstine kommet til hende og havde været der 2 Dage, og hun saa ikke Søffren Skolemester eller var hos ham. Efter de to Dage havde Margrete fulgt hende i Tjeneste hos Jens Olsen i Gladsaxe.

6) Claus Andersen i Buddinge og Jens Jørgensen, ibd., som tjente ham forleden Sommer, oplyste, at de begge i Fjor 2den Pinsedag havde været til Artid hos Jørgen Josefsen der i Byen sammen med Søffren Skolemester og hans Kone. Efter at Claus og Jens var gaaet hjem, var Søffren og hans Kvinde endda der.

— Nu spurgte Ridefogden, om *Skolemesteren* havde flere Vidner at føre. Svaret lød kort: *Nej* — og Sagen gik til Doms. Han blev atter indstævnet d. 20. April — af Ridefogden, som »satte i Rette«, om han — *Søffren Skolemester* — ikke *bør efter Christiani III. Recessis 60 Articul staa til Rette*. *Søffren* svarede, at herpaa vil han svare i Dag 8 Dage. Dette gik Ridefogden ind paa, og Herredsfogden vilde saa optage Sagen til Doms.

Først d. 11. Juni 1648 afsagdes Dommen imellem *Søffren Skolemester* i Gladsaxe og Hans Matzen (*Ridefogden*) anlangende den Beskyldning, som *Kirstine Hansdatter* havde gjort mod ham. Den lød saaledes:

»At eftersom de udi Sagen anførte Vidnesbyrd erfares, at bemeldte Kvindfolk udi hendes Barnefødsel ej alene har udlagt *Peder Gregersens Søn Niels Pedersen*, men ogsaa udi yderste og største Nød udlagt *Søffren Jensen*, *Skolemester* i Gladsaxe for hendes rette Barnefader, desligeste ogsaa hannem ved *Daa-ben* ladet udlægge, siden haver bemeldte *Kirstine Hansdatter* her inden Tinge ved Haands Paalæggelse paa bemeldte *Søffren Jensen* hannem fuldkommelig sigtet og beskyldt, at han er hendes rette Barnefader og paa adskillige Steder, saa ofte han vilde, med hende har haft utugtig Omgængelse og Lønleje imod *Jydske Lov 2. Bogs 18. Cap. og Recessis Christiani III. 60. Cap: thi vides ikke Søffren Jensen at kunne befries, men bør at lide og straffes efter Recessis 60. Cap.*

— Det Udfald af Sagen var vel næppe ventet — af *Skolemesteren* i hvert Fald! Det synes, at Herreds-

fogden har lagt større Vægt paa *Jordemoderens* Ud-sagn og *Pigens Ed*, skønt hun selv havde erklæret sine Beskyldninger mod Skolemesteren for usande. En uhildet Gennemlæsning af Retsmøderne giver det Indtryk, at Kirstine Hansdatter har været en stakkels, svaghovedet Kvinde, der under *Jordemoderens* kraftige Paavirkning har givet efter — og ladet Fantasien løbe løbsk (Historierne om Mødet i Klokketaarnet og under Asken).

Skolemesteren gav da heller *ikke* tabt. Den 20. Juli 1648 lod han lydelig for Retten oplyse og spørge efter Kirstine Hansdatter, som d. 23. Marts d. Aar inden Tinge havde aflagt Ed paa, at han var hendes rette Barnefader, hvilken Ed hun samme Dag skal have *igentaget* (∴ taget tilbage) og undskyldt Søffren Skolemester og udlagt Peder Gregersens Søn, Niels Pedersen i Køberup. Hvis nogen kunde give Søffren vis Kundskab og Efterretning, hvor hun kunde være at finde her i Herredet eller paa noget andet Sted, at de vilde tilkendegive ham det; da vilde han gerne *godvilligen forskylde deres Umage*, eftersom han til *førstkommende Onsdag* (26. Juli 1648) agter at føre hende med sig til *Landstinget*, om hun nogen Steds opspørges kan.

Efter at dette var lydelig udraabt 3 Gange, fremkom ingen, som havde nogen vis Kundskab eller Efterretning om hendes Værelse (∴ Tilværelse) at gøre.

Desværre kan Sagen ikke følges videre, da Tingbøgerne fra »Sjællandsfars Landsting« først findes fra 1678. Ej heller giver Kirkebøgerne fra Gladsaxe nogen Oplysning; Præstegaarden brændte 1750 — og

dermed Kirkebogen. Men *et* vides: Søffren Skolemeister *forblev* i Embede; nogle Aar efter var han paa Tinge for Hr. Michel Søffrensen, Sognepræst i Gladsaxe, og benævnedes som *Skolemeister*; den Stilling kunde han vel næppe have beholdt, om han var bleven overbevist. Maaske er Kirstine Hansdatter rømt, og Sagen dermed bortfalden.

Det synes for en Nutidsbetragtning mærkeligt, at Niels Pedersen, formentlig den rette Barnefader, ikke var fremstillet i Retten. *Han* kunde maaske have givet interessante Oplysninger, saa Sagen var blevet klaret. Efter det foreliggende er den stadig en Gaade, som vel næppe nogen Sinde løses.

* * *

1649 fungerede Anders Sandersen »udi Herredsfogdens Svaghed« hele Aaret. Herredsfogden, *Peder Clausen* i Utterslev, døde ca. 1650; den ny Herredsfoged, *Povel Thommesen*, boede ogsaa i Utterslev (dog en ganske kort Tid i Husum).

I dette og følgende Aar var der *Misvæxst* og »anden ulykkelig Tilfælde«, saa mange var geraaden i Armod og bad om — Skattefrihed. Flere i Husum (Niels Søffrensen etc.) var saa uformuende, at de ikke formaaede at skaffe resterende Landgilde, saafremt de skulde blive ved Gaarden og besidde den. Da der blev taget Syn paa Marken, oplystes det, at man mange Steder ikke kunde høste saa meget, som der var saaet. Nogle solgte da ogsaa Gaardene, f. Eks. *Niels Michelsen* i Brønshøj, der med sin Hustrus Samtykke afstod Gaarden til ærlig og velforstandig Mand *Arent Berent-*

zen, da Byskriver i København. Niels Michelsen, hvis Bomærke var saaledes, +++ købte Smedens Hus i Uterslev for 12 Slettedaler, og Smedekonen fik 5 Mark til Foræring. For det, der var i Huset, skulde Johan Smed fornøjes med 6 Mark.

Ofte blev der stjaalet Husdyr og *pranget* med dem.

En Tyv, *Christen Madsen*, havde planlagt en Rejse til Jylland; hos Godtfolk i København havde han hentet adskillige *Breve*, som han skulde besørge. Men da han manglede Kontanter, gik han ud i *Sokkelunds Lund* og stjal en *sort Stud* fra Peder Gregersen i Mørkhøj. Han vidste ikke, hvem der ejede Studen — men trak den ind til Byen og solgte den til *Daniel Kurvemager* udenfor Nørreport. Studen — der var med i Retten (!), vurderedes til 8 Slettedaler. Peder Gregersen forlangte, at Tyven skulde straffes efter Loven.

Christian Madsen oplyste, at han aldrig før havde stjaalet — og Pengene vilde han have brugt til Tærepnge paa Jyllandsudflugten. Anders Sandersen dømte nu sammen med otte Mand, at Christen Madsen skulde *slaas i Jern* i 3 Aar paa Bremerholm — og Studen gives tilbage til Peder Gregersen. — Ikke engang selve Herredsfogden, Peder Clausen, kunde være i Fred for Tyve, hos ham brød Peder Søffrensen ind i Stalden og udstjal der en *brun Fole*. Med den red han til Roskilde og Køge. I Lillehedinge byttede han den med 2 gamle, uddrevne Heste (Udgangsøg), »som intet duede«. De blev solgt i Næstved for 10 Dlr. Imidlertid var Herredsfogden død, men Enken forlangte Tyven straffet.

Misvæhsten, der herskede i disse Aar, gav nogle den Ide, at opstemme Vandet i *Utterslev Sø*. 1650 klagede imidlertid 8 Mand paa Tinge over den Skade, der var gjort Bymændene i Brønshøj, Husum og Budinge paa deres Eng og Græs paa Grund af Vandets Opstemning og Overflødighed. Disse Mænd havde synet Skaden og vurderet den saaledes:

Hans Lauridsen, Brønshøj	4	Læs Hø
Jørgen Bunde, Brønshøj	4	—
Anders Jensen, Brønshøj	9	—
Arent Berentzens Gaard	8	—
Rasmus Madsen	12	—
Jens Andersen	3	—
Peder Lauridsen	3	—
Anders Sandersen i Husum		
i Brønshøj Vangen	6	—
i Lunde Vangen	12	—
Niels Søffrensen i Husum	2	—

* * *

Hvis nogen førte *ond Sladder*, kunde de paa Tingene blive opfordret til at *bevise*, at der var Grund til det — eller ogsaa tilbagekalde Ordene.

1650 indstævnedes Skoleholder *Mads Pedersen* i Hvidovre Niels Jensen ibd og tilspurgte ham, om han eller hans Hustru vidste noget at beskyldte eller eftersige om ham eller hans Hustru andet end det som ærlige Folk vel sømmer og anstaar, eftersom Nielses *Kvinde* sig derom i nogen Maade skal have forlydet — at han saa vilde tilkendegive det.

Niels Jensen svarede paa sin egen og Hustruens

Vegne, at ingen af dem vidste Mads Pedersen eller hans Kvinde i nogen utilbørlig Maade at beskyldte andet end det som ærligt og godt er i alle Maader og ærlige Folk vel sømmer og anstaar.

Hvorefter enhver af Parterne bepligtede sig hinanden ikke anderledes herefter at paaholde — men nu herved blev *venlig* og *velforende* i alle Maader!

— 1650 blev *Povel Thommesen* Herredsfoged i Sokkelund Herred. Han boede en kort Tid i Husum og indstævnedes to Mænd fra Skovlunde — *Sakse* og *Christoffer* »for utilbørlig Skældereri og Overlast« paa Husum Gade imod hans Logement om Nattetide. *Laurids Olsen* fortalte, at *Povel Thommesen* var kommet kørende forbi hans Gaard og havde holdt uden for hans Kaalhave. Herredsfogden havde da spurgt ham, om han kendte de Folk, som holdt paa Landevejen ved Krohuset (*Peder Jørgensen*). Der holdt 4 Vogne, og *Laurids* kendte ikke Folkene anderledes end paa *Munden*. Han hørte *Sakse* og *Christoffer* raabe højt: *Hejsa, vi ville give dig Pesten, vi hører hjemme i Horns Herred* — og da de kørte ud af Ledet, raabte de, alt som de kørte: *Havde vi dig her, da skulde vi lave dig til!* Flere vidnede — *Peder Jørgensens* Hustru (*Krokonen*) og *Niels Søffrensen*, men de to *Gabmunde* mødte ikke — og *Sagen* er maaske behandlet paa deres Hjemting.

Samme Aar brændte *Laurids Olsens* Gaard i Husum. Paa Tinge mødte *Anders Sandersen* (hans Søn, *Sander Andersen*, var Tingmand) og *Niels Søffrensen* og bekræftede, at en *uforvarende*, ulykkelig Ild er kommen paa *Laurids Olsens* Gaard — den er ganske

afbrændt — hvorved en stor Armod og Fattigdom er ham tilslagen, saa han højlig behøver den gunstige Øvrigheds Skaansel, om han fremdeles i nogen Maade skal blive ved Magt, saa at han igen kan komme paa Fode. Det samme vandt *Jørgen Olsen*, som var hos ham i Gaarden — al hans Formue og Middel var mistet, saa han højlig tiltrænger at søge Hjælp og Redning hos Godtfolk.

Det var Ilden, som her var Aarsag til Fattigdommen. Men naar *Kvægpest* og *Misvækst* kom til, var det ruinerende. En fattig Mand i Utterslev, *Hans Jørgensen*, androg 1650 Lensmanden for Københavns Len (Olluf Brockenhus) om Hjælp af Godtfolk. Fattigdommen skrev sig fra *smittelig Sygdom* paa hans Bæster og Køer (de døde) saa vel som af *denne Tids Tilstand* med Jordens Grøde og Misvækst. 3 Utterslevmænd, Sognefoged Tidemand Ollufsen, Jørgen Pedersen og Morten Ollufsen, fortalte, at Hans Jørgensen paa Grund af ovennævnte Aarsager var kommet saa *meget til Agters* og ganske fordærvet, at han intet havde til Landgilde, og næsten intet til sin fattige Familie, — men *nødtes højlig til at besøge Godtfolk*, og bede om Hjælp udi Jesu Navn efter den *Bevilling* han nu fik.

Forskellige Midler mod Kvægpesten blev forsøgt — men virkede ikke; de var ogsaa af overtroisk Art! De syge Dyr skulde trækkes igennem et Baal; eller et *udøbt* Barn skulde sættes og føres ned over Ryggen paa det syge Dyr. Det sidste forbød Chr. 4de 1648 — men Biskoppen fortalte dog i Roskilde, at for kort Tid siden skete det i Jylland, at et udøbt Barn

blev sat paa en syg Hest og slæbt langs ad Hestens Ryg 3 Gange, hvoraf *Hesten er blevet tilpas*, men Barnet døde straks derefter!

Det var strenge og fattige Aar. Ude paa *Ladegaardsmarken* ved København fandtes en død Mandsperson. Sognefogden i Brønshøj Sogn, Tidemand Ollufsen udmeldte 4 »trofaste Dannemænd« til at gaa ud og besigtige den døde, om han var brun- eller blaaslagen, om der fandtes noget dødeligt Saar paa ham eller andre Svagheder.

De 4 Mænd — alle fra Utterslev — havde befundet derude en *middelaldrende Bondemand* liggende død imellem begge Kongevejene, hvor der ingen Sti eller Vej var. Den højre Fod sad ned i Dynd til Ankelen, eftersom han laa paa Ryggen; begge hans *Lommer var fulde af Bog*, som havde været samlet i Skoven. De fandt intet Saar eller Skade, blodig, — brun- eller blaaslagen paa noget Sted af hans Legeme, eftersom de synede ham overalt. Men det syntes, at han havde været *forsulten*, syg og *kraftsløs*, saa han enten af *Sult eller Kuld* og det farlige Vejr, som det havde været, *var bleven død*.

Da Sognefogden i *Mørkhøj* 1650 sammen med to af sine Bymænd tog Syn paa *Husum Bys Korns Ringhed* for at konstatere, om *Kornet var tjenligt til Landgilde*, om *Øvrigheden* kunde være tjent med det etc., viste det sig, at *Kornet hos Kristen Iffuersen var ganske svagt*, saa at *Øvrigheden* ikke kunde være tjent med det — og han havde *intet* til Landgilde. Hos *Olluf Nielsen Kloutofte* var første Part fordærvet og en *stor Del bleven paa Marken*, og skal han

give Landgilde, *kan han ikke give andet end det han har*, lige saa vel af det *fordærvede* som af det *gode*, hvilket ogsaa er *meget ringe*. *Peder Nielsen Jyde* har ganske ringe Korn — kan intet give, da han er *ganske forarmet*. *Michel Andersen* — noget af hans Korn er fordærvet, og *ganske ringe* af det gode — om han skulde udgive Landgilde, kunde han *næppelig blive ved Gaarden*. *Laurids Olsen*, hvis Gaard er afbrændt, kan *slet ikke* udgive sit Landgilde, og hans Korn er *ganske fordærvet*. Saaledes fortsættes med alle Gaardene. Det begyndte da ogsaa at knibe med *Brødkornet*; det blev forbudt at *udføre Korn* fra Herredet (det skete fra Vedbæk over til Skaane) — og *Øl- og Krohold* samt *Hestemøller* fik en Omgang! Slotsherren (Lensherren) *truer paa Ting*: Eftersom der nu igen *paa Ny* er anklaget over den *store Ushikkelig*hed, som sker her overalt i Københavns Slotslen, der holdes og sker næsten Delen i alle Byer i alle 3 Herreder — Sockelund, Valby Birk og paa Amagerland — *at brygge Øl til at udsælge i hele Tønder* eller mindre til *Kroersker*, som igen *udpranger det i Potter* baade Dag og Nattetide til *Bønders, Husmænds og unge Karles Fordærvelse* og *Ødelæggelse* i disse *onde, besværlige Aaringer* — saa for at faa alt dette afskaffet, befales alle Herreds- og Birkefogder, at de paa Ting skal gøre *strengeligen Forbud*, at ganske aldeles *ingen Kro* efter denne Dag maa være nogen Steder med *godt eller tyndt Øl* enten at sælge i Tønder, eller Pottetal til nogen *Forprang* i ringeste Maade. Det være sig Skovfogder, Sognefogder, Bomænd, Husmænd, Smede eller hvem nævnes kan — *ingen*

undtagen — maa holde noget *Ølhold* under deres *Bøders* Fortabelse og desforuden at straffes i *Taarnfængsel* og *spansk Kappe* som ulydige og Forbuds-overtrædere.

Bryggerne i København, der forsynede Kroerne ved Tilførsel med egne Heste og Vogne, maatte nu under »lige Straf holde op med Øltilførslerne. Og hvis Sognefogderne herefter understod sig til at dølge dem, der havde Øl- og Krohold og ikke indmeldte dem til Ridefogden, vilde de selv blive straffet i Taarn og Kappe«.

Møllerne klagede over de mange Hestemøller, der blev opført, de fattige Møllere til største Skade og Ødelæggelse — hvorfor herefter saadanne Hestemøller skal ganske afskaffes; understod nogen sig til at gøre herimod, da skulde Ridefogden have Frihed til at tage Sognefogden og nogle Bønder med sig og nedhugge alle saadanne Møller + Dom over vedkommende. Herredsfogden skulde strengeligen forkynde alt dette til Tingmændene, som skulde lade det gaa videre til Sognefogderne; disse læste det paa Kirkestævne for menige Sognemænd og Almuebønder. Bønderne skulde søge Vejmøllerne.

— I Herredets Skove gik mange Svin; efter Synsmændenes Vurdering var der 1650 i Skovene i Sokkelunds Herred, 4130 Svineolden 3: Olden til ommeldte Antal. For disse Svin skulde svares en Afgift, Oldengæld. 1650 var mange af Brønshøj Sogn indstævnet for denne Afgift; øjensynligt var de fattige Tider Skyld deri.

— Paa Kirkelofterne opbevaredes Vaaben. 1651

udgik Befaling fra Lenet om, at Bønderne *skulde hænge* alle deres *Bøsser og Musketter* i Kirkerne — i hvert Sogn — de skulde have *godt Tilsyn* med dem og have det *vel færdig og rent*, saa det kan bruges, naar der paakommer Ordre — og ikke før.

Mange Gaarde i Herredet *laa øde* — ingen havde Lyst til at binde an med dem. 1651 siger Lensmanden: Eftersom jeg selv *personlig mange Gange* har haft Sognefogderne forsamlet baade paa Slottet og udi Lenet og Eder samtlige foreholdt og befalet paa Hans Majestæts Vegne, at I skulle være tilkendt at optegne og mig tilkendegive: *Unge Karle*, som er Kongens vordnede Sønner, og fødte her paa Lenet, der kunde være tjenlige til at *besætte H. M.s øde Gaarde* med, og i lige Maade *dygtige Husmænd*, som have Middel — *een eller to* om at antage en Gaard, at de *mange øde Gaarde* igen kunde blive besat, og Hans Majestæt herefter kan faa tilbørlige Afgifter og Tynge af dem og de andre Bønder — og I Danne-mænd endnu *aldeles ingen mig haver villet tilkændegive*, hvorfor jeg paa Herredstinge vil have Herredsfogden befalet, at de skal befale Tingmændene, at de skal *med Flid* under *Straf* stævne alle Sognefogder til Ting, at de skal *oplede* gode Karle og Husmænd, som har Middel og straks overlevere mig deres Navne paa en Fortegnelse.

Den 30. Januar 1651 mødte saa *alle* Herredets *Sognefogder efter Varsel*. I Brønshøj Sogn var: *Hans Bendsens Søn* i Emmendrup, *Peder Hansen*, som er *Soldat*, dog med ringe Middel, og menes, at han faar

Faderens Gaard, eftersom han er en gammel, vanfør Enkemand (∴ Faderen).

Søffren Andersen i Utterslev, hans Søn *Anders Søffrensen* er ikke Soldat; dersom han skulde antage en Gaard, da blev hans gamle Fader øde; kan bestride en Halvgaard. *Jørgen Bunde* i Brønshøj, hans Søn *Hans Jørgensen* er Soldat, har ringe Middel uden Faderens Hjælp og ikke tjent ude et Aars Tid. Kan bestride en Halvgaard.

Peder Pedersens i Husum, hans Søn *Unge Peder Pedersen* har ingen Middel uden Faderens Hjælp. *Birgitte Peder Madses* Søn samme Steds er Soldat og har ingen Middel.

Der var altsaa ikke mange at vælge imellem til at faa Gaardene besat. Man forstaaer nok de unge Karle; de saa, hvorledes Fædrene blev indstævnet for resterende Landgilde, saaledes mange i Utterslev og Husum. Afgiften bestod gerne i 1 Skp. Byg, 1 Lam, 1 Gaas, 7 Høns, Æggepenge etc. De, som sad paa Gaardene, vilde og maatte tit springe af. I Brønshøj overdrog *Niels Peder Jyde* (ham med Svinetyven) sin Gaard til *Peder Lauridsen* fra Halland: Kender jeg, *Peder Lauridsen*, barnefødt i Stravallid Sogn i Halland og gør hermed vitterligt: at eftersom *Niels Peder Jyde* udi Brønshøj den Gaard han paa Hospitalets Gods samme Steds hidindtil har besiddet, den nu nødes for Armod og Besværlighed at frastaa — er vi med Husbonden *Niels Pedersen*, Hospitalsforstander udi Vartov, hans Samtykke og Tilladelse derom saaledes udi Mindelighed forenede, at jeg samme Gaard udi Fæste maa antage og herefter udi *Niels Jydes* Sted

at svare *Landgilde* og alt Gaardens Vedkommende med *Hoveri* og andet i hvad Maader det være kan. Og skal Niels Jyde og hans Hustru, imens de lever, nyde og beholde *fri Husplads* af Gaardens Bygning, nemlig de tre Væggerum Hus ud til Gaden, som Oluf Jacobsen nu næst tilforn iboede. Og desuden 3 Væggerum Hus i samme Længe paa den søndre Side. Desuden skal han nyde fire Skæpper god Land udi hans Mark aarligen og det paa de Steder, hannem udvises. Og dernæst intet *siden befatte sig med Gaarden* eller noget dens Tilbehør udi nogen Maade som foreskrevet staar.

Til Vitterlighed og Bekræftning have vi begge denne Contrakt med egne Hænder underskrevet og ganske venligen ombedt Husbonden Niels Pedersen udi Vartov desligeste Niels Michelsen udi Brøndshou med os at underskrive.

Datum Vartoug d. 21. Aprilis Anno 1649.

Niels Pedersen.

Egen Haand. (Peder Lauridsen) (Niels Peder Jyde) (Niels Michelsen)

* * *

En Stakkel.

1651 fremstillede Ridefogden en stakkels Kvinde, *Margrete Pedersdatter*, som havde et Barn paa 4 Aar. Hun havde tjent forskellige Steder, bl. a. i Brøndbyvester. Nu var hun gaaet fra Hus til Hus med Barnet, og hun var selv meget syg af Kulde, og Barnet var næsten *forsulten*, thi *hvor hun kom*, kunde hun in-

tet faa til sit eller dets Ophold. Og som hun saaledes gik om, kom hun paa Landevejen mellem Hvinge og Brøndbyvester imellem Kongevejen og Landevejen midt paa Dagen. Da Barnet var *faldet i Søvn*, gik hun fra det til Brøndbyvester, men fortalte *ikke* der, at hun havde forladt Barnet. Anden Dagen efter gik hun ud til Stedet, men da var Barnet borte, og da Folk spurgte hende, hvor hendes Barn var, svarede hun, at det var i Hvissinge. Hun havde hensat Barnet saaledes, at om der kom nogen frem, de da kunde *optage det*. Hun bekendte det altsammen i Retten og tilføjede, at hun *gerne vilde dø* for sit Barn, som hun saaledes var gaaet fra og havde forladt.

Tingbogen beretter ikke, hvorledes den Sag blev ordnet.

Der laa i disse Aar meget *usaaet Jord hen*, og *Bygningerne kunde ikke holdes vedlige*. 1651 holdtes Syn paa Gaardene, og det viste sig, at det stod sørgeligt til. Hos *Peder Jyde* i Husum var 17 Væggerum Hus øde og *nedfaldne*, *Laurids Olsens Gaard* var afbrændt, men bygges igen flittig. Mange Steder manglede *Langhalm til Tag*, *Brædder til Loft*, ja, *Karme og Døre*. Paa *Landemodet* blev indskærpet *Tarvelighed i Præsternes Dragt*. Præstekoner og -døtre skulde *elske* og bruge *al Tarvelighed* — sky *Fløjl*, *Atlas* eller *Silke*; ikke bruge *Fløjels Trøjer* eller *Silkeskørter*, ej heller *Guldkæder*, *Guldringe*, *Smykker* eller *hostelige Muffer* — saadan som *Adelen*, ej heller noget saadant, som er forargeligt — gaa *tarvelig* i den *borgerlige Stands brugelige Dragt*. I lige Maade *Tarvelighed ved Brylluper og Begravelser*.

Man forstaar, at det i slige Tider kneb for mange, baade hæderlige og *uhæderlige*. Tyveri grasserede. Her skal fortælles en

Tyvehistorie.

1651 havde et Par aftakkede Soldater (havde tjent under Flemming Ulfeld) frastjaalet *Sylvester Jacobsen* (senere Sognefoged) i *Lyngby* et Parti Klæder. Den ene af dem blev fanget — han fortalte, at det var *den anden*, som havde stjaalet! Han selv havde staaet udenfor, da Tyven kom ud med 1 sort Kaabe, 1 Skørt, 1 græsgrøn Kaabe udlagt med Atlask, 1 Barnekaabe, 1 brun Kjole. De havde saa delt Tyvekosterne, var gaaet til *København* og havde solgt noget til en Mand *uden for Østerport*, hvor der hænger en *sort malet Ørn paa et Bræt uden for Døren* — for 14 Dlr. I *Gladsaxe* havde de ogsaa stjaalet fra Præsten, *Hr. Michel Søffrensen*, en grøn Kaabe, et dito Skørt, en rød Fløjls Hue med Guldkniplinger paa — og solgt det til *Jens Christensen* ved *Stranden* udi *Laurids Hammers Kælder*. De havde ogsaa været galante overfor *Kælderpigen*, som fik et *Kammerdugsforklæde* — og *Rokkepigen* fik en *Halsklud*. Paa *Gladsaxeprestens* Vegne mødte *Skolemester Søffren Jensen* (kendt fra »*Skyldig — ikke skyldig?*»). Slutelig var de brudt ind hos *Præsten i Søllerød*, *Hr. Jørgen Lauridsen*, der maatte af med *Sengklæder*, *Lagner* og *Tæpper* + 2 *Messing-Lycestager*, fire *Pudevaar* og en *Pose* — alt dette var ikke forkommet, men lagt i et *Træ* i *Ibstrup Skov*. *Tidemand Ollufsen* og et Par andre vurderede det fra *Sylvester Ja-*

cobsen til 90 Dlr. og det fra Hr. Michel til 50 Dlr. 8 Mand (hvoriblandt Anders Sandersen i Husum og Morten Koch i Utterslev) afsagde sammen med Herredsfogden den Dom, at efter jydsk Lovs 2. Bogs 87. og 88. Capitel bør han at lide til Galge og Gren. Synderen blev da formodentlig hængt i Bispebjerg Galge.

— Tyveri af Gæs blev almindeligvis vurderet til 3 Aar i Jern paa Bremerholm.

* * *

Adskillige rømte fra Gaard — og ægte Hustru, f. Eks. *Jørgen Poulsen* fra Bagsværd — menes at være i Tyskland med et andet Kvindfolk, som han havde begaaet Lejermaal med.

I Brønshøj, hvor Byskriver *Arent Berentzen* havde købt Gaard, nægtede han at betale Konge-, Kirke- og Præstetiende. Der blev fremlagt Fæstebrev af 14. Juni 1639 fra Dr. *Jesper Brockmand*. Af *Brønshøj By* skulde aarlig svares 14 Pund Byg (1 Pund = 4 Td.) — deraf 3½ Pund af *Arent Berentzens* Gaard. Han blev dømt til at yde og klarere. *Degnetraven* blev han ogsaa dømt at betale i Skæppen eller i andre Maa-der. Han var en meget driftig og dygtig Mand, der ofte laante Kronen Penge og fik Landgildet i Pant, f. Eks. for *Brønshøj* og *Husum*. I *Brønshøj* anlagde han et *Teglværk* og blev tiltalt af Bispen (*Hans Resen*) derfor — for de *Lergrave*, han havde ladet grave paa *Brønshøj Gade* af den *Gadejord*, der tilhørte *Rasmus Madsen*. Der var nok ogsaa pløjet ind paa *Rasmusses Jord*. Alle Bymændene og Skolemester

Niels Andersen var indstævnet. Det oplystes, at for 14 Dage siden blev deres Bys gode Jord *skiftet* og *delt* mellem samtlige Bymænd, saa der blev *hæstet Lod* paa enhver sin Part, hvor den skulde være, og nu i Mandags havde Arent Berentzens Folk — saavel som og tilforn før Forening skete — gravet paa Rasmusses Lod. Men ellers havde Arent Berentzen gjort Kontrakt og Forhandling med alle Bymændene og stillet dem tilfreds — hvad han tilbød at gøre endnu en Gang efter uvildige Mænds Skøn. *Rasmus Madsen*, der havde mageskiftet med Arent Berentzen uden sin Husbonds (Bispens) Minde, fik en *Røffel* derfor.

— 1652 fremkom *Olluf Nielsen Kloutofte* i Husum og gav til Kende, at han i sin høje Alder formedelst Børnegods og -gæld var geraaden udi Armod, og vilde ombede og ydmygeligen begære den gunstige Øvrighed sin Alder og Tilstand at anstaa, at han ikke aldeles udi *Bettelgang* og *Elendighed* skulde geraade, hvilket han ikke ved at undgaa, dersom han nu Gaarden skulde kvit vorde, som han nu paabor. Hans Midler er forringede paa Grund af *Børnegæld* (3: Skifte med Børnene), *Misvækst* og anden *Tynge* i disse besværlige Aaringer. Dog vil han endnu ved Guds og Svogerskabs Hjælp *stræbe for sig*, sin Hustru og smaa Børn. Han søger nu Lensherren (*Axel Urup*) om hans Svoger — *Peder Jørgensen* — maa overtage Halvdelen af Gaarden — og han selv beholde den anden Halvpart.

Peder Jørgensen lovede for alting retsindelig at frygte og dyrke og tjene den sande, levende Gud,

holde *Fred* og *Enighed* med *Naboer* og *Genboer*,
udi *Ædruskab* duelig og flittig, *forbedre* og ikke *for-*
arme Gaarden udi *Mark* og *Bygning*.

— Dette Aar dømte *Anders Sandersen* sidste
Gang. Det var en *Svine-* og *Hestetyv*, der blev dømt
til *Galge* og *Gren*. Hen paa *Eftersommeren* døde
Anders Sandersen; han havde været kendt i *Herre-*
det, i *København* og uden for disses *Grænser*. Mange
søgte hans *Hjælp* — navnlig i *Pengetrang* — og han
maatte *indstævne* eller *pante* *Folk* i *Skokkevis*.

— Det omtaltes før, at de unge *Karle* skulde
overtage øde *Gaarde*. I *Emdrup* overdrog *Hans*
Bendsen Gaarden til *Sønnen Peder Hansen* og be-
tingede sig 1) 6 *Skpr*. Sæd udi hver *Vang* aarlig 2) i
rette Tid skal han *pløje*, *saa* og *høste* for mig (*jeg*
selv skal have *Sædekornet*), 3) have min *Værelse*
(=: *Tilværelse*, *Ophold*) hos ham udi *Stuen*, eller skal
han skaffe mig en *Stue* i *vestre Længe*, 4) *fri Ilde-*
brand, 5) For *Gaardens Bygning* har han givet og
fornøjet mig med 120 *Slettedaler*.

Begærer nu, at *gunstige Øvrighed* vil overdrage
Gaarden til min *Søn*. Vi har venligst ombedt ærlig
og velagtede *Mænd*, *Tidemand Ollufsen* i *Utterslev*,
Sognefoged i *Brønshøj Sogn*, *Jens Pedersen* og *Niels*
Therkelsen i *Emdrup* at underskrive til *Vitterlighed*
og *forsegle*.

Actum *Emendrup* d. 8. *Februar* 1652.

T. O. S.	P. H. S.	○	○
(<i>Tidemand Ollufsen</i>)	(<i>Peder Hansen</i>)	<i>Hans Bendsens</i>	<i>Niels Therkelsens</i>
		<i>Segl</i>	<i>Segl</i>

(*Jens Pedersen*)

— 1652 var Strid mellem Præsten, Hr. *Niels Sørensen* i *Ovreøvre* (Rødovre) og Bymændene der angaaende et Gærde. 4 Mand fra Brønshøj Sogn (Mads Nielsen og Hans Jørgensen i Utterslev, Peder Lauridsen i Brønshøj og Niels Søffrensen i Husum) + 4 Rødovre Mænd besigtigede Gærdet, og Parterne blev forligte. De 8 Bomærker ser saaledes ud

— Det skete stundom, at Dommeren kunde faa svære Nødder at knække: En Dag i August 1653 gik *Maren Peder Jyde* i Buddinge ud paa Marken til sin Ko; da hun var kommet et Stenkast fra Byen, blev hun var en Flok Bier udi en Sværm, som kom flyvende Sønder fra; hun fulgte efter ud til *Claus Andersens* Gaard, hvor Bierne satte sig paa en Hyld, som staar i Clausens Have. Hun kaldte nu paa Husmand *Anders Nielsen* og opfordrede ham til at tage Bierne, saa skulde han faa Hælvten af dem. De fik nu fat paa en *Kube*, og som Bierne næsten alle var krøbet derind, kom *Claus Andersens* Kvinde ud og forbød dem at tage Bierne. *Maren* mente, at de tilhørte hende, men under denne Debat kom *Claus Andersen* til og afskar videre Diskussion, idet han tog Bierne og rev dem fra dem.

Claus Andersen mente nu (i Retten), at naar de sad i hans *Hyld* paa hans Fortov, havde han Ret til dem — og *Maren* ingen Rettighed.

Ridefogden mente derimod, at *Maren Peder Jyde* skulde have dem, thi det var bevist(!), at *Bierne* var fundne paa *Marken*, *havde været trætte og forfløjne*(!) og var fløjet til det Sted, hvor hun havde faaet dem i *Kuben* — *saa hun bør nyde samme Bier*(!) efter *Loven* — og ingen anden.

Maren gik dog Glip af *Nydelsen*, da hun ikke kunde bevise, at det var *hendes Sværm*.

— I *Skoven* kunde ske »Fejltagelser« ved *Fældning* af de udviste *Træer* — selv naar *Ejermanen* havde sat sit *Mærke* paa. Dette hændte for *Tidemand Ollufsen* i *Utterslev*. Hans *Eg* i *Hareskoven* var bleven hugget (i dobbelt *Forstand*) af *Olle Pedersen* fra *Valby*. *Morten Koch* fra *Utterslev* havde observeret det; han var kommet i *Snak* med *Valbymanden* (men vidste ikke, at det var *Tidemand Ollufsens Træ*): »Jeg tror, I har fundet *Eders Eg*«, sagde *Morten Koch*. »Ja, jeg ledte længe nok efter den, førend jeg fandt den,« lød *Svaret*. Kort efter var *Sognefogden* (*Tidem. Ollufsen*) og *Morten Koch* sammen ude i *Skoven*, og den første sagde: »Her stod mit *Træ*, som nu er hugget,« hvortil *Morten* bemærkede: »Ja, det var det *Træ*, som *Olle Pedersen* fra *Valby* huggede.« — *Olle Pedersen* skulde erstatte med *Penge* efter udmeldte *Mænds Skøn*.

— Dette *Aar* (1653) fandt en meget opsigtsvækkende *Begivenhed* *Sted* i *Brønshøj By*.

Præsten, Hr. Niels Jacobsen, i Brønshøj.

Allerede 1647 førte *Rasmus Madsen* i *Brønshøj Klage* over *Hr. Niels Jacobsen, Prædikant* i

Brønshøj. Denne Præst var i 1628 bleven residerende Kapellan i Tikøb i Nordsjælland. 1644 blev han gift med *Margrete Andersdatter*. Klagen lød paa, at Hr. Nielses Kvæg »havde foraarsaget stor Skade paa Rasmusses Korn paa hans egen Toft«.

Som Vidner mødte de fleste af Bymændene fra Brønshøj: Jens Andersen, Niels Pedersen, Hans Lauridsen, Jørgen Lauridsen (Bunde), Anders Jensen og Niels Michelsen. To af Husum Bymænd, Peder Pedersen og Niels Søffrensen, havde vurderet Skaden. Disse to var af Rasmus Madsen bleven opfordret til at gaa med ham i deres (Bymændenes) Vænge og bese, hvad Skade der var tilføjet ham af Præstens Kvæg. De *eragtede*, at Kornet var *ganske opædt* paa Rasmusses Toft, som er uden for Hr. Nielses Port, og vurderede Skaden til et *halvt Pund Byg*, og de saa, at der gik en hel Hob Høns og Grise i Kornet, og da Rasmus slog efter dem, løb de ind gennem Præstens Port.

Jens Andersen havde set, at Præstens Høns og Grise løb ud igennem hans (Præstens) Port og ud i Kornet, som Vangen var, og han fik lige saa vel Skade deraf som Rasmus Madsen — og at Præsten lod samme Kvæg genne ud og inddrive igen.

Niels Pedersen havde set, at Høns og Grise var kommet ud af Præstens Gaard og ud i Kornet, og at Præstens Karl nu i Høst rendte frem og tilbage i deres Korn. Præstens Folk havde drevet Kvæget ud og ind i Vangen.

Hans Lauridsen fortalte, at han i Sommer i Høst engang kom forbi Præstens og saa, at der gik 2 eller

3 af Præstens Grise i Vangen, men de blev straks »indkørt« igen. Han havde ogsaa set, at Hr. Nielses *Faar* var drevet af Vangen og ud paa Gaden. *Jørgen Lauridsen Bunde* saa engang — eller to — i Sommer, at der var et *Hul* under Præstens Port, som *Smaakvæg* kunde gaa igennem; engang var han efter nogle Grise i Vangen og »gauede« efter dem! En Del af dem blev borte i Vangen, og nogle løb ind gennem Præstens Port. Han havde ogsaa set, at Præstens *Faar* var dreven ud og ind gennem Vangen, og at der var gjort Skade paa Kornet.

Anders Jensen havde ogsaa set Præstens Folk drive *Faar* ud og ind gennem deres Vang, ligeledes Høns og Svin i Kornet, men han vidste ikke Tal paa dem.

Hertil føjede *Niels Michelsen* den Bemærkning, at Folkene undertiden havde ladet *Kvæget* gaa i Kornet og æde, førend de drev dem derfra.

Rasmus Madsen vilde nu paa egne og menige *Bymænds Vegne* have *Erstatning* — *Græsgield* — for Skaden, der var sket gennem hele 4 Aar — »uden deres Tilladelse og Minde.« Hertil bemærkede *Hans Lauridsen* dog, at han for sin Part ikke krævede nogen *Betaling* eller *Udlæg*.

Hr. Niels mødte ikke, og da *Tingbogen* ikke fortæller videre derom, maa man antage, at *Parterne* er kommet overens!

Man kan maaske af ovenstaaende regne ud, at Hr. Niels har været Præst i *Brønshøj* fra 1643. Hans *Virksomhed* har da strakt sig i 10 Aar, til 1653, da der kom saa uhyggelige *Ting* op om ham, at han rømte.

Saa vidt det kan skønnes, er han bleven *Enke-*

mand omkring 1650. Og nu yntedes der i Sognet om, at hans Forhold over for det kvindelige Tyende var forargeligt. Dette viste sig i sørgelig Grad at være Tilfældet.

D. 15. Septbr. 1653 havde den »Hæderlige og højlærde Mand, Dr. Laurids Mortensen, Superintendent over Sjællands Stift, indstævnet hæderlig (!) og vellærde Mand, Hr. Niels Jacobsen, Præst i Brønshøj, med 8 Dages Varsel for at paahøre Vidnesbyrd af *Maren Michelsdatter*, samt for *Sigtelse, Behændelse og Barnefaders Udlæggelse og Dom* at lide anlangende det Barn, hun skal have født i Brønshøj. Maren Michelsdatter med Lavværge var indstævnet for at udlægge den rette Barnefader til sit Barn.

Bispen var ikke mødt personlig, men havde sendt sin Fuldmægtig, Jens Nielsen. Han lod spørge Maren, der personlig var til Stede i Retten, »at hun for Gud og denne forsamlede Menighed her for Ting og Dom vilde bekende *sandfærdeligen*, hvem der er Fader til det Drengbarn, som hun kort forleden havde født i Brønshøj, og hvem, der havde avlet det med hende.«

Dertil svarede hun lydeligt og bekræftede frivilligt for Retten ved sin højeste Saligheds Ed — bad sig saa sandt Gud og hans hellige Ord, skulde hjælpe — at *der er ingen anden Fader* til samme Barn, som hun fødte nu sidst forleden mellem Lørdag og Søndag for 14 Dage siden, da Klokken var 1 Slet, end Hr. Niels Jacobsen, som hun tjente hos. Det var et Drengbarn, og hun lagde sig om Aftenen i *Stegerset*,

da hun fik ondt, og det varede saa med hende, indtil hun fødte, og hun fødte i samme Stegers, og da hun fornam, at hun fik ondt, som var om Aftenen Klokken ved 5 Slet, da begærede hun af Hr. Niels, at hun maatte faa sendt *Kvinden* (Jordemoderen, *Birgite Peder Madsdatter* i Husum) til sig. Hr. Niels svarede hende *Nej*, fordi han vilde ikke, at *det skulde blive oprørt iblandt Folk*, og hun begærede ikke oftere af ham at maatte faa *Kvinden* til sig end denne ene Gang, thi Hr. Niels sagde, at *han hellere selv vilde blive hos hende*. Han gik saa til og fra hende, og imidlertid var den anden Pige i *Stuen*, da dette skete. Men da hun fødte, var der ingen anden hos hende *end Hr. Niels selv*, og *han tog Barnet med Byrden* fra hende. Det blev født *levende* til Verden, og efter at Hr. Niels havde taget *Barnet* fra hende, da bad hun for Guds Skyld, at hun *maatte beholde* sit Barn. Men Hr. Niels svarede: *Nej, jeg ser heller, at det mister sit Liv, end jeg mister min Kjol.*« Saa gik han med *Barnet*, men hun vidste ikke, *hvor* han vilde gaa hen, eller *hvad* han vilde gøre med *Barnet*. Hun blev nu siddende i *Stegerset*, indtil *Hr. Niels kom ind igen*, og han hjalp hende selv i den Seng, som stod i *Stegerset*, »som et dødt Menneſke«. Men han havde ikke *Barnet* ind med sig igen, da han atter kom til hende i *Stegerset*, og han bad hende *være trøstig* og *tog saa sin Fiol* i Haanden og *legte derpaa* baade i *Stuen* og i *Stegerset*. Hun spurgte ham, *hvor han havde gjort af hendes Barn*, men han vilde intet svare hende dertil, andet end han bad hende være ved et frit Mod.

Hun trængte ind paa ham, om hvor Barnet var, men han vilde ikke sige hende det fra den Tid hun havde født Barnet og indtil *Lørdagen derefter* (8 Dage efter), da han rejste ud til sin Broders Bryllup i København. Da spurgte hun ham atter derom igen. Han sagde nu, at det *laa i Sandet under den Olde* (Kar), som stod i et Kammer ved Bryggerset, og han bad hende, at hun vilde være *trøstig og frimodig*, og da hun hørte det, blev hun *meget bedrøvet* over det Svar, hun fik af ham.

Jens Nielsen spurgte nu Maren Michelsdatter, om hun ikke *var oppe* af Sengen, fra den Tid hun fødte, og indtil dette skete. Hun svarede, at hun *ikke var paa sine Ben* fra den Tid, hun fødte og til *Lørdagen derefter*, da hun fik at vide, hvorledes Hr. Niels havde handlet med Barnet. Videre blev hun spurgt, om hun saa ikke var staaet op og havde efterset, om det var, som Hr. Niels havde sagt. Hertil svarede hun, at da *Hr. Niels var taget af Gaarden*, da stod hun op og saa efter Barnet og fandt det liggende der paa Stedet med *et Linklæde i Svøb*. Da hun kom ind og fandt det, tog hun det op af Sandet og *saa det* og lagde det saa ned i Sandet igen og kom lidt Sand paa, gik saa ind i Stegerset og *lagde sig* for sin store Svagheds Skyld. Her blev hun liggende til *Søndag*, da Folk *kom af Kirke*, og da kom der nogle Kvinder ind til hende, nemlig *Tidemand Olufsons Hustru* (Sognefogdens Kone fra Utterslev) med flere andre Kvinder fra Utterslev samt *Birgite Peder Madses* i Husum, som er Jordemoder. Da de kom ind, var hun klædt i et *Skørt* og en *Trøje*, og da hun fornam

Kvinderne, *gik hun op paa Loftet* og hentede noget Ost og Brød, og hendes egen Broder, *Knud Michelsen*, var nede hos Kvinderne, og de bad hende komme ned, eftersom hun ikke vidste, *hvad* de vilde, og da hun var kommet *ned i Kammeret*, fandt hun dem der for sig, og de begærede, at hun vilde lade *dem se sit Bryst*, thi de vilde *malk* hende, det hun og gjorde, og de befandt *Mælk i hendes Bryst*, og sagde til hende: »Vi ser paa Dig, at der er Mælk i dine Bryster, og at Du har faaet Barn,« og hun bekendte straks, at det var saa, og at hun havde baaret, og de spurgte hende, hvem Barnefaderen var. Da svarede hun dem, at *det var Hr. Niels*, og da de spurgte hende, hvor Barnet var, *tog hun det op og viste det i Stuen for Kvinderne og dem, som var der til Stede*, og da de spurgte hende, om Barnet var født *levende*, da svarede hun ja. Saa *beklagede* Kvinderne og sagde, at Barnet *var myrdet*. Hun *klagede sig og gav sig derfor*. Da Kvinderne nu spurgte, *hvem* der havde myrdet Barnet, svarede hun dem, at det *havde Hr. Niels Jacobsen gjort*. Ydermere blev Maren spurgt, hvor *længe*, hun havde ligget i Letsindighed med Hr. Niels Jacobsen, og *om hun og ikke forleden Aar avlede* Barn med ham. Dertil svarede hun, at det er *halvandet Aar siden*, at han først fik sin Vilje med hende og bedrev Utugt med hende. Men han havde begæret det *ofte* af hende *tilforn*. Hun nægter ved sin Ed, at hun havde født flere Børn til Verden end dette ene, havde heller ikke *været* med *flere* end dette ene Barn. Hun bekendte videre, at han ofte *tilforn*, før han begik Utugt med hende, begærede det sam-

me af hende, og naar hun nægtede ham det, sagde han til hende, at hun skulde *intet skade*, og det første, han havde sin Vilje med hende, skete ude i hendes Seng, hvor Hr. Niels kom ud til hende, og siden havde han ofte begæret af hende at maatte have sin Vilje med hende. Men hun havde ofte nægtet ham det, uden *nogle Særgange*, hun efterkom hans Vilje, og da Maren fornam, at hun var *bleven sygelig*, sagde hun det til Hr. Niels, og han bad hende, at hun skulde *tie stille og ikke sige det for nogen*. Og dette foreskrevne *er saaledes passeret* i Brønshøj Præstegaard i det Værelse, som Hr. Niels Jacobsen iboede, imens hun har tjent ham der.

Jens Nielsen spurgte nu Maren Michelsdatter, om hun vilde vedstaa denne Bekendelse og »*sigte, søge og beskylde* Hr. Niels Jacobsen udi alt dette at være skyldig.« Hertil svarede hun *Ja* og vedstod med sin Ed baade for *Gud og Alverden*, at saaledes var det passeret.

Ydermere blev hun tilspurgt, om hun vidste, at Hr. Niels *tilforn* havde *besovet* andre af sine Tjenestepiger — og siden sendt dem fra sig. Dertil svarede hun, at hun havde *hørt det sige*, at han skulde have *besovet tvende tilforn* og skikket dem bort, og *nu i Høst* var der en af dem hos ham, som hed *Kirstine*, og hun blev der om Natten og laa paa en *Kiste i Stuen*, og Folkene sagde, at han havde givet hende baade *Mad og Penge*, da hun tog bort.

Nu fordrede Jens Nielsen, at *trende* Mænd — *Peder Pedersen* i Husum, *Anders Jensen* og *Jens Andersen* i Brønshøj — som havde besigtiget Barnet,

skulde afgive Vidnesbyrd derom. *Peder Pedersen* meddelte, at han sammen med de to andre Mænd efter *Jens Nielsens* Opfordring havde været i *Brønshøj Præstegaard* i *Hr. Nielses Hus*, besaa *Barnet* og befandt, at det havde været fuldkommelig født til *Verden*, et *Drengbarn*, *Halsen var vron* (vredet) i *Sønder paa det*, og det kendtes i *Tindingen* paa samme *Barn* ligesom *et Menneske havde taget derpaa* og vredet derved *Halsen* itu paa *Barnet*, eftersom *Fingrene* kendtes i *Tindingen* ved *blaa Pletter*, som det var taget paa.

Jens Nielsen spurgte nu de 3 Mænd, om de vidste noget om, at *Hr. Niels* tilforn havde været i *Rygte og Ry*, at han havde begaaet *Lejermaal* og *Letfærdighed* med andre af sine *Tjenestepiger*. De svarede, at de havde vel hørt *Tale* derom, men egentlig ved de ikke noget derom at vinde.

Saa satte *Jens Nielsen* i *Rette*, at efterdi *Hr. Niels* er kaldet hid til *Dom*, og han nu af *Maren Michelsdatter* fuldkommelig gives og udlægges som *Barnefader* til hendes *Barn*, der er fundet død i *Præstegaarden* i *Brønshøj*, saavel som at han har ombragt det efter samme hendes *Bekendelse*, saa bør han værge for sig ved *Lov* og desforuden lide som den, der ombringer en anden ved *Liv* og *Levned*.

Angaaende *Maren Michelsdatter* henstillede han, at da hun ikke havde aabenbaret sit *Barns Fødsel* for *Kvinder*, men fordulgt det i 8 Dage, om hun da ikke burde straffes paa sin *Hals* til *Høj og heen Jord* (Hedningejord, Begravelse i uindviet Jord) — og *Hovedet paa en Stage*.

Herredsfogden var mere besindig og sagde, at efterdi denne Sag er *tvivlraadig* og gaar paa *Ære* og *Liv*, bør den have i god Betænkning; han vil derfor intet endeligt nu straks herudi dømme, men optage Sagen til *bedre Oplysning* udi 3 Uger og siden afgøre, *hvis Ret er*.

Nu fremtraadte *Olluf Nederland* og fremlagde en saalydende Seddel:

Paa Rettens Vegne begæres os underskrevne ved herværende *Olluf Pedersen Nederland*, at Retten maatte meddeles et *Tingsvidne* efter *Maren Michelsdatters Bekendelse* og Angivelse for Retten.

Hafn. 15. Sept. 1653.

Zacharias Jacobsen.	Morten Sixen, Lavværge for
Egen Haand.	Sophie Sl. Borchel Ollufsen.
Gabriel Jacobsen.	

Det var Præstens Familie i København, hans to Brødre og hans Søster, Enke efter Guldsmid *Borchel Ollufsen*, som nu traadte til. *Jens Nielsen* lod nu spørge *Maren Michelsdatter*, hvor hun er barnefødt, og hvem hendes Forældre er. Hun oplyste, at hun er født i *Skanderborg Len* i *Jylland*, i *Tibstrup* i *Voer Herred*, og hendes Fader er *Michel Jensen* og hendes Moder *Kirsten Knudsdatter*, som endnu *formenedes* begge at leve, og hendes Alder er *femten Aar*, som hun bliver nu til førstkommende Jul. Bekendte endvidere, at hendes *Skryn* med 2 Trøjer og et Skørt findes udi *Hr. Nielses Hus*. Hun havde tjent hos *Jørgen Mortensen* i *Nykøbing* i *Odsherred* i to Aar og kom derfra til *Hr. Nielses* efter hendes Broders Begæring.

II Retsmøde fandt Sted 6. Oktbr. 1653.

Her havde *Sophia Guldsmeds* i København ved sin Prokurator, *Bernhardus Vogt*, indstævnet Bispen, der lod møde ved *Jens Nielsen*. Endvidere var *Maren Michelsdatter* der, samt *Peder Skræder* fra *Utterslev*, som havde arbejdet i *Hr. Nielses Hus*. Desuden *Anna Christensdatter* og *Bendt Pedersen*, som tjente *Hr. Niels* den Tid, *Maren* fødte sit Barn der, og *Knud Michelsen*, der nu tjente i *Arent Berentzens Gaard* i *Brønshøj*. Af andre Vidner skal nævnes *Bymændenes Koner* i *Brønshøj*: *Maren Jørgen Pedersens* i *Utterslev*, *Maren Jørgen Lauridsens* i *Brønshøj*, *Karen Anders Jensens*, *Pernille Jens Andersens*, *Magdalene Mortens* i *Vandløse* og *Birgite Peder Madses*, *Jordemoder* i *Husum*.

Jens Nielsen spurgte nu først *Prokuratoren*, hvem der havde givet ham *Fuldmagt* i denne *Sag*. Svaret lød, at det havde han i *Følge Ansøgning* til *Lensherren*, hvis *Svar* blev oplæst. *Jens Nielsen* mente nu, at *ingen Prokurator* kan gælde i denne *Sag*, *efterdi Hr. Niels er borttrømt* og derved har taget *Sagen* paa sig (∴ indrømmet sin *Skyld*), de andre — mente *Jens Nielsen* — vilde blot *forlænge* og *forvilde* *Sagen*. Han oplyste tillige, at *Maren Michelsdatter* hin *Søndag*, da *Kvinderne* var hos hende, først *forsvor* sig: at hun hverken havde født *Barnet* og ej heller havde haft med *Hr. Niels* at gøre. Hun havde gjort dette ikke for at hjælpe *Hr. Niels*, men for at *befri sig selv*, thi et

Kvarter efter hun havde gjort Eden, og Kvinderne erfarede, at hun havde født Barnet, da gik hun til den sande Bekendelse og sagde rent ud, at hun var Moder til Barnet, og at Hr. Niels havde myrdet samme Barn, hvilken Bekendelse hun siden i *Bispens* og mange *Dannemænds Nærværelse* og her for Retten ved sin højeste Ed havde tilstaaet. Nu beraaber Sophie Guldsmeds sig paa sin Supplikation til Lensherren og paa den *Skrivelse Hr. Niels har sendt hende*, hvorudi han *benægter* og *imodsiges* Maren Michelsdatters Bekendelse. Denne *Skrivelse* vilde Jens Nielsen gerne have oplæst i Retten, men Prokuratøren svarede, at han *havde den ikke, havde ej heller set den* og kendte heller ikke Hr. Niels, saa vidt han ved. Men efterdi Sagen angik *Ære* og *Liv*, begærede han, at disse Vidner maatte forhøres, og at Maren maatte svare ham (Vogt), hvis han spurgte hende. Dette gik Herredsfogden og Jens Nielsen ind paa. Først fremstod *Peder Skråder* i Utterslev (han var iøvrigt en lidt obskur Person, selv tiltalt for Lejermaal, mens han havde arbejdet hos Søffren Jørgensen i Utterslev), der berettede: For nogen Tid siden, en Lørdag hen ad Aften, hvor længe det er siden, ved han nu egentlig ikke, *arbejdede han til Hr. Nielses*; da kom Maren Michelsdatter hjem fra Marken ved *Solbjergs Tid* (∴: Solnedgang) og klagede over, at hun havde ondt, tog en *Sengedyne* fra Kisten i Stuen og bar den ud i Stegerset. Senere saa han ikke mere til hende den Aften, og da hun tog Dynen, var Hr. Niels i Stuen, og han sagde til hende, da hun klagede sig: *Hvi sagde du mig det ikke tilforn, at du havde ondt*,

da skulde du ikke have gaaet udi Marken. Peder Skræder blev til Hr. Nielses den Nat over og laa oppe i Læsestuen i Gaarden.

Prokuratoren spurgte nu Peder Skræder, om han, medens han arbejdede hos Præsten, havde hørt ymte eller Tale om, at Maren skulde være sygelig eller med Barn. Nej, svarede Peder Skræder.

Om Maren, da hun klagede sig, havde sagt, at det var saaledes fat med hende, og om hun begærede Kvinder til sig eller ikke? Ogsaa her lød Svaret Nej, og ej heller fornam Peder Skræder den Nat, at der blev født Barn til Hr. Nielses. Han vidste heller ikke, om Hr. Niels var hos Maren eller ikke — og næsten hver Aften legte Hr. Niels paa sin Fiol, men om han legte den Aften, ved han ikke. Paa Spørgsmaal om han da ikke fra den Tid, Maren klagede sig og til Ottendedagen derefter, vidste, at hun havde født, og om hun bekendte det for ham eller andre, svarede Peder Skræder Nej, han vidste intet videre, eftersom han gik derfra om Morgen!

Bendt Pedersen, som tjente hos Hr. Niels, oplyste: Samme Lørdag Aften, som Peder Skræder arbejdede til Hr. Niels, skulde han og Maren Michelsdatter ud i Marken efter et Læs Hø, og da de skulde læsse Høet, klagede hun sig at have noget ondt, baa- de før de læssede, og mens de læssede, og fremdeles, at hun havde meget ondt; hun hjalp dog, saavidt hun kunde, og de fik Læs paa og kom hjem i Hr. Nielses Gaard, og da de skulde hæve Høet op paa Stænget, klagede hun sig meget haardt, og Bendt raadede hende, at hun skulde gaa ind og lægge sig, men Maren

svarede, hun *turde ikke* gaa ind, thi hun *frygtede*, at Hr. Niels blev *vred*, dersom hun ikke hjalp ham Høet op. Men hvad der *siden* skete eller hvor (∴ hvorledes) det gik til med hende, vidste han ikke før den Søndag, at Kvinderne kom ind og malkede hende, og det blev aabenbaret, at hun havde født Barn, og at det var saaledes ilde tilgaaet.

Knud Michelsen, hendes Broder, vidste heller ikke det *mindste af*, at *hans Søster var sygelig* førend den Søndag, da det blev aabenbaret, at hun havde født Barnet.

Maren Jørgen Lauridsen (Bundes) i Brønshøj fortalte: Den Søndag, som dette blev aabenbaret — da *Prædiken var endt*, blev hun begæret af *Bodil Thimands* at *indgaa og erfare*, hvor det stod til med Maren Michelsdatter. Hun var saa gaaet ind med de andre Kvinder, og Maren var da paa Loftet, og da hun var kommet ned, *holdt de hende for* (foreholdt hende), at der var Tale om, at hun skulde have født Barn, og *hun malkede sig selv*, og Kvinderne sagde, at *de kunde det vel fornemme*, og spurgte, hvor Barnet var, og Maren sagde, at det var til Stede, det var dødfødt.

Siden gik Maren ud, tog Barnet op og lagde det paa en Tønde, og dermed gik Maren Jørgen Lauridsens *hjem til sit eget* og hørte intet om, hvad der siden blev *handlet*.

Karen Anders Jensens i Brønshøj havde ogsaa været inde til Hr. Nielses den Søndag. De havde forlangt at malke hende, og hun lod dem se sit Bryst, og de befandt, at hun havde Mælk i dem, og de sag-

de, hun havde faaet Barn. Det benægtede hun heller ikke, men sagde, at hun havde født *et dødt Barn*. Siden havde hun optaget Barnet og vist Kvinderne det. Da sagde hun, at Barnet var født *levende*, og at ingen anden havde været hos hende, da hun blev forløst end Hr. Niels selv, og han tog hendes Barn fra hende, og han myrdede det og selv, og da Kvinderne saa Barnet, kunde de *vel skønne*, at det havde *haft Liv* og var født levende til Verden, eftersom det *baade havde Haar og Negle*.

Birgite Peder Madses i Husum oplyste: Den Søndag kom hun gaaende *ud af Kirken*, og *Povel Thommesen*, Herredsfogden, som *stod paa Kirkegaarden*, bad hende *gaa hen med de andre Kvinder* til Hr. Nielses og se, hvor det var beskaffen med Maren Michelsdatter, og da hun var indkommen til Hr. Nielses, spurgte de, *hvor Maren var*, og der kom en Pige imod dem, som tjente der i Gaarden, og hun sagde, at Maren Michelsdatter var *ikke til Stede*, men *ud-gaaen*, og de *ginge alligevel* ind i Stuen, og Marens Broder kaldte hende ned af Loftet, og nu foreholdt de hende, at hun havde faaet Barn, og at de vilde malke hende. Hun *nægtede først* for dem, *at hun havde faaet Barn*, *strøg sig foran paa sit Bryst* uden paa Klæderne og sagde: *Haver jeg faaet Barn?* — og nævnede det Ord nogle Gange, og de fik hende nu til at løse sine Klæder op om sig, og de befandt siden, efter at de var *indkomne i den anden Stue*, at der var Mælk i hendes Bryst, og da var baade Herredsfoged Povel Thommesen og flere andre derinde, og de havde hende atter oppe i Kammeret igen og *ran-*

sagede ydermere og befandt da, at hun havde faaet Barn, og de spurgte hende, hvor hun havde gjort af Barnet. Maren svarede, at de *skulde give sig tilfreds*, Barnet var til Stede, og de bad hende, at hun skulde *vis* dem det. Saa *tav Maren stille*, gik saa hen og tog en *Nøgle op af sin Lomme* og gik i et Kammer; der tog hun Barnet og viste dem det, og det var *ganske blot og nøgen* — uden et lidet Klæde, det havde om Hovedet, og Birgite begærede af Maren, at hun skulde skaffe dem noget at svøbe om Barnet, men hun *tav stille*. Derefter spurgte de Pigen der i Huset, om hun ikke havde noget at laane dem dertil. Hun løste *et Forklæde* fra sig, og gav dem det og sagde: Der haver I hendes eget Forklæde, *bruger det*. Det gjorde de, og Birgite spurgte Maren, om Barnet var *født levende*. Det nægtede hun første Gang. Birgite saa ogsaa Barnet efter de andre Kvinder og *svøbte det*, og hun saa, at *Halsen var kroget og ilde Vred* derpaa og syntes at være *vron og kroget*. Hun havde ogsaa lagt Mærke til, at Barnets *Laar* var, som det var *vredet og brudt over*. Sluttelig vidnede hun, at Barnet syntes at have været født levende til Verden, eftersom det var et *stort, fuldkomment* Barn og havde Haar og Negle.

— *Maren Michelsdatter*, som nu var her til Stede, sagde, at hun havde bekendt det altsammen for Kvinderne. Der var blot den Uoverensstemmelse mellem hende og Birgite, at *denne sidste* havde sagt, at der var *ingen* hos hende da hun fødte. Men saadan var det ikke, om *Birgite ellers vilde udsige sin Sandhed* — bemærkede Maren (Det synes, som om Jordemo-

deren var paavirket af Prokuratoren). Denne begærede derpaa, at Maren Michelsdatter skulde besvare følgende Spørgsmaal:

1) Hvorfor hun ikke havde aabenbaret, at hun var med Barn,

2) og hvorfor hun ikke havde begæret Kvinder og Hjælp, der kunde betjene hende og Barnet.

3) Hvoraf hun ved, at Barnet var levende født.

4) Hvorfor hun ikke *straks* aabenbarede, at hun havde født, og at Hr. Niels havde taget Barnet fra hende og ikke baaret det til hende igen, efterdi hendes egen Bekendelse er, at han skal have sagt til hende, at det var bedre, at Barnet skulde miste sit Liv end han sin Kjole.

5) Hvorfor hun *fordulgte* det i 8 Dage, og ikke *straks*, den Lørdag, da hun fik at vide af Hr. Niels, hvor Barnet var, aabenbarede det.

Paa de to første Spørgsmaal svarede hun, at hun hverken *maatte aabenbare* det eller *faa Kvinder* til sig; og til de sidste, at hun *var saa forhæuet* og intet turde sige eller bekende; hun havde om alting gjort sin sandfærdige Bekendelse, som hun for Gud og Alverden vilde vedstaa, og vidste ingen anden Forklaring herom at gøre.

— Herredsfogden erklærede nu, at der ikke *for hastig* maatte *iles* med Sagen eller derudi dømmes, men at »disimidlertid« kunde Vidner føres af hans Slægtninge og andre.

Bispens Fuldmægtig fremhævede, at Prokuratoren ved at *forshyde sig* til Vidnesbyrd i denne Sag, forlænger og fører den i Vidtløftighed. Vogt sva-

rede, at han ingen Vidtløftighed lod begære, men begærede siden et Tingsvidne at forhøre efter om *Hr. Nielses Bekendelse* til Marens Paasagn, og saa snart det *han bekommes*, skal det leveres Dommeren.

I III Retsmøde d. 13. Okt. 1653

tilkendegav Bispens Fuldmægtig, at eftersom Maren Michelsdatter, forhen tjent Hr. Niels Jacobsen i Brønshøj, d. 15. Sept. havde bekendt, at Hr. Niels Jacobsen ikke alene havde avlet Barn med hende *udi hans præstelige Kald*, men endogsaa været den, som selv havde været hos hende udi hendes Barns Fødsel og *forment* hende den Hjælp, hun begærede af ham ved Kvinders Hosværelse, hun og desforuden har bekendt og tilstaaet, at han selv *har formyrdet* hendes Foster, efter at det var født til Verden med Liv, saa begærede han, at der nu i Dag opkræves 16 Mænd og Nævninger, som derom kunde *skelne* og *kende*, om Hr. Niels Jacobsen i samme Sag og Ger-ning ikke havde været med til Raad og Haand-Ger-ning — og *derfor bør sin Fred at miste*.

Endelig spurgte Jens Nielsen, om der var nogen, som vidste, hvor Hr. Niels Jacobsen *maa være* eller *kan findes*, enten indenlands eller udenlands, eller om der er nogen, som vil svare paa hans Vegne. Her-paa kom intet Svar.

I IV Retsmøde d. 20. Okt. 1653

havde *Sophie Guldsmeds* hidkaldt Maren Michelsdatter, som nu *er anholdt i Slutteriet i København*, samt endvidere følgende, der var stævnet d. 28. Sept.

og ikke mødt den Gang, nemlig *Inger*, som havde tjent Hr. Niels Jacobsen i Brønshøj; hun var dog ikke fundet, men skal være *forrejt* til Skaane. Dernæst *Pernille Jens Andersens* i Brønshøj, *Maren Jørgen Pedersens* i Utterslev, *Bodil Tidemands* fra samme By, og endelig Bispens Fuldmægtig, denne Gang var det *Landstings-Rider Laurids Rasmussen*.

Det begyndte med en Trætte mellem Laurids Rasmussen og Prokuratoren, som mente, at det ikke med Billighed kunde nægtes ham at føre flere Vidner, hvorimod Bispens Fuldmægtig mente, at Prokuratoren selv havde sagt tidligere, at han ikke vilde føre flere Vidner. Herredsfogden lod Vidnerne komme frem.

Bodil Tidemands i Utterslev berettede, at den Dag, som hun med de andre Kvinder var *henvist* i Hr. Nielses Gaard i Brønshøj for at erfare, hvorledes det var beskaffet med Maren Michelsdatter, som da tjente Hr. Niels, eftersom *Ord gik*, at hun skulde være frugtsommelig, da som hun var kommet derind, fandt de Maren der for dem, og hun kom dem i Møde med *sit aabne Haar* og sine *Flettebaand* i *Haanden*, og da de foreholdt hende, nægtede hun først, at hun hverken havde haft med *Mand* at bestille eller født Barn. Da foreholdt *Povel Thommesen*, Herredsfogden, at de skulde *granske* saaledes i den Sag, som de fremdeles med deres Ed *inden Tinge* vilde bekræfte og vedstaa, og da de fornåm dette, tog de Maren *over en Side* og begærede, at hun skulde lade dem se sit Bryst. Det gjorde hun ogsaa, tog saa sit venstre Bryst ud og malkede deraf *to Draaber Mælk*, og

Bodil svarede: *Det er Aarsagen, at I haver født Barnet*, og de spurgte hende, hvor Barnet var, og om det var født til Verden med Liv eller ikke. Da svarede Maren, at det var dødfødt, og de spurgte, hvem Barnefaderen var. Maren svarede, at det var Hr. Niels Jacobsen, og hun gik *nu hen i sit Kammer, lagde sig ned paa sine Knæ* ved en Olde, som stod der, ledte efter Barnet og tog det op og lod Kvinderne se det, og da de saa, at det havde været et fuldkomment Barn, sagde de til Maren, at det var født med Liv til Verden, og Maren nægtede det og sagde, at det var dødfødt, og dette passerede saaledes i Præstens Hus. Mere hørte Bodil ikke, og hvad som siden passerede hos *Rasmus Madsen*, ved hun ikke.

Hertil svarede *Maren Michelsdatter*, at den Tid hun kom ind til Kvinderne med Barnet paa Armen, da tilspurgte de hende, hvem der havde ombragt Barnet; hun svarede, at hun havde ikke gjort det, men Hr. Niels, hvorom hun før har gjort sin Bekendelse, og da var Kvinderne inde hos hende. Men *hvem de var* i Almindelighed, ved hun ikke.

De andre indstævnedede vidnede det samme som Sognefogdens Hustru. Efter dette erklærede Prokuratoren, at han nu ikke vilde føre flere Vidner, men fremskyde Sagen til *Domsafsigelse*.

I V. Retsmøde d. 27. Okt. 1653

blev Maren Michelsdatter atter fremstillet af Jens Nielsen og blev tilspurgt, om hun vedstod sin Bekendelse. Hun svarede, at saafremt hun skal være delagtig udi Guds Rige, og hun skal have Naade hos

Gud i Himmelen efter dette Liv, da er hendes Bekendelse, som nu er oplæst, sand og vis i alle Ord, og at hun ikke har været i Raad eller Gerning med Hr. Niels, som ombragte hendes Foster, men at han gjorde det imod hendes Vilje; hun har heller ikke oftere været frugtsommelig med ham eller noget Menneske uden denne Gang. Hun fortalte videre, at medens hun var sygelig, sagde hun ofte til Hr. Niels, at *efterdi det var saa tilgaaen*, da kunde det ikke dølgjes, men maatte aabenbares, og han *forbød* hende, at hun *sagde det* for nogen, men være ved et frit Mod, det skulde ingen Nød have, men blive godt at gøre.

Herredsfogden udvalgte nu 8 Mænd, hvoriblandt *Anders Rasmussen* i Vanløse og *Niels Therkelsen* i Emdrup til at give deres Mening til Kende. Og saa blev følgende Dom afsagt: Efterdi hæderlige og høj-lærde Mand, Dr. Laurids Mortensen, Superintendent over Sjællands Stift, ved sin Fuldmægtig Jens Nielsen har fremstillet Maren Michelsdatter, der selv har bekendt d. 15. Sept. at have født et Drengbarn i Brønshøj Præstegaard levende til Verden, og Hr. Niels Jacobsen, *forrige Præst*, der samme Steds, som hun ungefær har tjent paa to Aars Tid, at være hendes rette Barnefader, og bekender at han ogsaa har været hos hende alene, da hun fødte, og tog Barnet og Byrden, og da han havde taget Barnet fra hende, bad hun for Guds Skyld, at hun maatte beholde sit Barn, men Hr. Niels svarede Nej, han saa heller, det mistede sit Liv, end han mistede sin Kjole, gik saa ud med Barnet, men hun vidste ikke, hvor han vilde gaa med det, ej heller *hvad* han vilde gøre med Barnet. Kom saa

ind i Stegerset igen, dog havde han ikke Barnet med sig, men hjalp hende i hendes Seng, som stod der i Stegerset, som *et dødt Menneske*, bad hende være trøstig og tog saa sin Fiol og legte for hende baade i Stegerset og i Stuen. Det bevises ogsaa med Synsmænd, at Barnet havde været fuldkommelig født til Verden, og Halsen var vredet i Sønder paa det, og det kendtes udi Tindingen paa Barnet, som et Menneskes Hænder havde taget derpaa og vredet Halsen itu, eftersom Fingrene kendtes i Tindingen som blaa Pletter.

Mod Maren Michelsdatter har Hr. Niels Jacobsens Søster, Sophie Borchel Guldsmeds ført Tingsvidner og formener, at den Bekendelse, som Hr. Niels har gjort for sine Blodsforvandre (Slægtninge) og andre uvildige Godtfolk, førend han rømte, bør agtes mere end Maren Michelsdatters Bekendelse.

Saa eftersom Maren Michelsdatter *for det første* ikke har begæret at bruge *ordentlige* af Gud allermægtigste beskikkede Middel, som sig og Fostret udi saadan Tilfælde kunde betjene, *for det andet* har hun ved højeste Ed nægtet for Dannekvinder den Dag, da hun blev paagrebet, aldrig at have født Barn, *for det tredje* dog straks efter sin Benægtelse vedstaar og bekender at have født levende Barn til Verden, *for det fjerde* ikke har aabenbaret det for Kvinder, men i otte Dage fordulgt det. Bevises og, at hun om Lørdagen, da Hr. Niels forrejste til København til sin Broders Bryllup, da gik Maren selv ud i Kammeret, hvor Barnet laa og tog det op og saa, at det var myrdet, lagde det ned igen paa Stedet og kom

Sand derpaa. Efter slig Medfart og denne forberørte Sags Lejlighed vide vi ikke herudi — *efter vores ringe og simple Forstand* — anderledes at kende, end Maren Michelsdatter for saadan uheldig Gerning er *Medvider* til sit Barns *Formyrdelse* og derfor efter Loven bør at *straffes paa sin Hals til Høj og heen Jord og Hovedet paa en Stage* — om den gunstig høje Øvrighed hende ej vil *benaade*.

Saavidt Sagen angaar Hr. Niels Jacobsen er opkrævet *16 Mand* at møde til *Landstinget*, som skal *ransage* herom.

— Jens Nielsen fremlagde nu et skriftligt Tilbudsbrev fra Bispen saalydende: Eftersom Hr. Niels Jacobsen, forrige Kapellan udi Brønshøj, desværre er sigtet og saggivet baade for *Hor* og *Mord* og er bortrømt og har taget Sagen med sig, og hans *efterladte Gods endnu stander* i den Gaard, som Kongl. Maj. vor allernaadigste Herre har forlenet til mit Embede, da har jeg baade mundtlig og skriftlig opdraget samme hans Gods til hans Søkende, ærlig og gudfrygtig Kvinde, Sophie Sl. Borchel Ollufsens og ærlig og velagt Mand Zacharias Jacobsen, som *Barnets næste* (∴ nærmeste) Slægt og Formynder efter Loven, om de ville annamme det *hans fattige Barn* til bedste, da vil jeg afstaa alt, hvad jeg ellers kunde gøre Fordring paa. Men efterdi de endnu ikke har *erhæret* sig derpaa, og *Præstevaaningen* maa *endelig* gøres ledig for en *anden Mand*, og det er ogsaa nu Tid, at *Kvæget*, som er *paa Marken*, vil *indbindes*, da foraarsages jeg offentlig her paa Tinget at tilbyde dem, om de endnu vil annamme det til Bedste for Barnet. *Hvis*

ihke, da maa de til sin Tid svare Barnet og dets Arvinger for *den Skade*, der kan komme for deres *Genstridigheds og Forsømmelses Skyld*.

Hafn. 24. Okt. 1653.

Laurids Mortensen,
Superintendent udi Sjælland.

Efter at dette var oplæst, tilbød Jens Nielsen Zacharias Jacobsen, Hr. Nielses Broder, *som nu var her til Stede*, at dersom *han vil tage Hr. Nielses Barn til sig*, som denne har *efterladt i sin Gaard* til lige med sin Formue — efter Fradrag af Omkostninger — vil Dr. Laurids Mortensen være *overbødig at levere det øvrige fra sig*, Barnet til Gavn og Bedste og straks *beramme en Dag* samt 4 Mænd til at vurdere Boet.

Zacharias Jacobsen svarede, at naar det var vurderet og kommet i hans Hænder, *vilde han modtage Barnet*, og hvis der blev noget tilovers, skulde det være til Barnets Gavn og Bedste.

Jens Nielsen berammede saa førstkommende Onsdag (2. Novbr. 1653) at møde i Brønshøj Præstegaard og registrere og vurdere. Til denne Forretning udmeldtes *Tidemand Oluffsen*, Sognefoged i Utterslev, *Peder Pedersen* i Husum samt *Anders Jensen* og *Jens Andersen* fra Brønshøj. Det blev sluttelig tillyst, om de, der havde noget til Gode i Boet, vilde møde med Bevisligheder.

— Den 10. Novbr. 1653 lod Jens Nielsen efterlyse, om nogen er, som kan give *vis Kundskab* om Hr. Niels Jacobsen, forrige Præst i Brønshøj Sogn, som er *saget og beskyldt* for at have dræbt det Barn,

som han skal have avlet med Maren Michelsdatter og derfor er undveget, hvor han maa være at finde inden- eller udenlands, og dersom nogen er, som kan give sand Underretning, skål deres Umage blive forskyldt. Der kom intet Svar.

Den 15de Decbr. 1653 mødte Formanden for de 16 Mænd — Olluf Hansen i Stockerup (en nu nedlagt Landsby) — paa Herredstinget. Disse 16 Mænd skulde jo hende og dømme, om Hr. Niels Jacobsen, forrige Præst udi Brønshøj, som nu er undveget og borttrømt, har begaaet Drab paa det Barn, som han har avlet udi Løsagtighed med Maren Michelsdatter efter hendes frivillige Bekendelse.

Olluf Hansen skød nu deres (de 16.s) Skæl og Skudsmaal til menige Herredsmænd og alle andre, hvo de er, og være kan, om de havde noget at sige dem paa andet end det, som ærligt og tilbørligt kan være — ellers begærede de af Almuen, som nu her var til Stede og søgte Ting, at de vilde give dem det Skudsmaal, som de med Rette havde forskyldt. Da blev der lydeligt svaret af den forsamlede Almue, at ingen af dem i ringeste Maade vidste at kunne beskylde disse foranførte 16 Mænd og Nævninger for noget, som var begaaet enten med Ord eller Gerning, men eftersom de alle var ærlige, uberygtede Danne-mænd, saa gaves dem og et ærligt, kristeligt og godt Skudsmaal.

— Disse 16 Mænd skulde saa møde paa Lands-tinget i Ringsted (Sjællandsfars Landsting). Da Jus- titsprotokollerne herfra kun er opbevaret fra 1678, kan det ikke oplyses, hvilken Dom Præsten fik. Ikke

heller ses det, hvorledes det gik stakkels Maren Michelsdatter, det Barn, om hun blev benaadet med Fængsel, eller om Dommen paa Herredstinget virkelig kom til Udførelse. I saa Fald har hun maattet ende sin Tilværelse i *Bispebjerg Galge*. For en Nutidsbetragtning synes Dommen over hende over al Maade streng. Hvor Præsten blev af, har man næppe Lejlighed til at erfare. Det var jo i hine Tider adskilligt lettere at skjule sig end nu om Stunder.

Som tidligere anført hændte det ofte, at Folk paa Tinge begærede deres *Skudsmaal* — det kunde maa-ske stive af i visse Tilfælde. Selve *Ridefogden*, *Frederik Frederiksen*, bad om sit Skudsmaal paa Herredstinget af Menigheden (∴: menige Herredsmænd) 1654. Han vilde have deres Udsagn for, at han saavel paa *Skriverstuen*, hvor han var begyndt, eller senere som Ridefoged havde været som en *oprigtig, god, ærlig* Dannemand egner og anstaar, holdt alt ved Lov og Ret, ført Kronens Gods og øde Gaarde paa Fode osv.

Det var utallige Pligter, der hvilede paa Bønderne, og man fatter, at Vreden kunde komme op i dem, saa de forsøgte at knibe ud. 1654 var det galt med 4 Vanløsemænd: Erik Olsen, Jacob Ollufsen, Morten Christensen og Christen Søffrensen. De havde faaet *skriftlig* og *mundtlig* Befaling til at møde med Heste og Vogne for at *age Fishemesteren* (Fr. III's) med Fiskeredskaber her ud i Herredet. Det havde de trodsig nægtet og efterladt (∴: ladet være med), hvorunder straks i Timen *fire Vogne blev lejet* for Penge i København. Ridefogden vilde nu have at de skul-

de betale Vognlejen samt dømmes efter Loven til at have deres Gaardfæste forbrudt.

De fire Mænd svarede, at den Aften, da de blev tilsagt at age, da kom de nys hjem og havde aget Kongens Ved (3: kørt Brænde til Slottet), derfor kunde de ikke age den Dag. De begærede, at den gunstige Øvrighed ikke vilde handle i *det yderste* i denne Sag! De tilbød at betale Lejen, som var udlagt, og *ydermere være i Herskabets Minde!* Og saaledes endte det.

*

*

*

1654 blev udmeldt 4 Mænd: Formanden, Sognefoged Tidemand Oluffsen og Jørgen Pedersen i Uterslev, Niels Søffrensen og Michel Andersen fra Husum, som skulde begive sig til *Husum By* til den Gaard, *Peder Jyde* paabor. og som tilhører Kongelig Majestæt. De skulde syne og bese den, hvor *skammelig* og *slemmelig* han har den forødet, hvorledes Husene er *udbrudt* og ødelagt, vurdere alt dets Brøstfældighed i Penge, Skatter; tillige bese, hvad Korn og Kvæg han har der paa Pladsen, hvorledes *Gærderne* ved Gaarden og Jorderne i Marken er hæftet og vedligeholdt. Dernæst hvorledes *Ildstedet*, *Skorstenen*, *Bagerovnen* og *Køllen* (til Ølbrygning) befindes.

Det viste sig da, at den *vestre Gadelænge* vilde koste 30 Slettedaler at sætte i Stand, fordi den er ganske afbrudt og øde; der ligger kun nogle Stumper af Tømmeret paa Pladsen. *Stuelængen* — brøstfældig — 10. Dlr. Den *tredie* Længe er nu nys tækket, men ellers er *Gaardens Brøstfældighed* saa stor, at den

ikke kan agtes lovlig hæftet efter Recessen, men er *moxen øde*. Af utorsken Korn findes der 2½ Pund og 6 Traver utorsken Havre, 1 Læs Byghalm, 4 Læs Hø, 1 Ko, 1 Kvie, 1 liden Kalv, 3 Gillinger og 1 Hoppe, 4 Faar, 1 So med 4 Grise, 3 Gæs og 1 Gase. Der findes *Ris* og *Stavere* paa Gaarden til at udbedre Brøstfældigheden paa *Løched* (Lukket) om Gaarden. Angaaende *Jorden* i Marken, da er den rasped og flyed, som det sig bør. Ildstedet og Bagerovnen er lovlig nok, og der er *saet* 1 Pund Byg til Gaarden.

Peder Jyde var til Stede i Retten og lovede at faa bedre Orden i Sagerne. —

Paa *Rejsen til* og fra Hovedstaden kunde ofte ske *Sammenstød*, baade bogstavelige og i overført Betydning. 1654 indstævnedes *Niels Hansen* i Vanløse *Laurids Gregoriussen* i Herløv for den Skade, han havde gjort ham, da de kørte paa »hverandre« paa *Hyltebroen* paa deres Hjemrejse fra København. Der blev nu spurgt Parterne, om de vilde *voldgive* denne Sag (∴ tage mod Voldgift) til tvende Mænd, udvalgte i Retten. Det gik de ind paa. *Badshærerer*, Jacob Thuide, i København, havde fremlagt sin Regning. Det oplystes, at Skaden var sket *af Vanvare i Drukshenskab*, og da vidste Retten ikke rettere, end at de begge burde betale Lægelønnen + hver 4½ Slettedaler — uden Forhaling.

*

*

*

»*Overfald*« paa *Ridefogden* paa *Landevejen*.

1654, 6. April blev *Laurids Smed* fra Skovlunde indstævnet. Aarsagen var *Hug* og *Slag* og *Overfald*,

som han skal have begaaet for nogen Tid siden paa *Frederik Frederiksen* og hans Tjener paa almindelig Landevej uden nogen Aarsag. Af Vidnerne fortalte *Peder Jyde* fra Husum (ham med den brøstfældige Gaard): En Onsdag Aften i Tusmørket for en Maaned siden, da *Peder Jyde* og *Christen Smeds* Hustru (ogsaa fra Husum) kom kørendes fra København og havde et stort Læs paa, og som de var kommet til *Kildetoften* ved *Korsvejen* paa *Utterslev Mark*, da kom *Frederik Frederiksen* kørende forbi dem og vilde til København, og da de var kørt lidt videre frem, kom Hr. *Claus Pedersen*, Præst til *Brønshøj Sogn* (se *Valdemar Møller: Brønshøj By*) dem i Møde, han var paa en Vogn, som *Inger Anders Sandersens Karl* kørte og sidstnævnte vendte sig og talte til en, der aag eller red forbi ham og sagde: *Est du bedre end en Skælm og Tyv, saa bi!* *Laurids Smed*, som kom forbi ham og red paa en brun Hest, rejste sig op i Sadelen og slog sig paa sin Røv og sagde: *Lict zu March* — og red siden sin Kaas. *Peder Jyde* blev nu spurgt, om han havde set, at *Laurids Smed* truede eller slog *Frederik Frederiksen* eller hans *Kusk* eller *Tjener*, som sad bag i Vognen hos ham. Det havde *Peder Jyde* intet set eller hørt til, thi *han var saa langt* forbi dem, og da *Laurids Smed* red forbi *Frederik Frederiksens* Vogn, havde *han nogle Ord til dem* og de havde *Ord til ham igen*. Derefter var *Laurids Smed* og *Peder Jyde* fulgtes ad et Stykke + *Christen Smeds* Kone og en *Skovlundemand*, som *Peder Jyde* ikke kendte.

Smedekonen, *Ellen Christen Smeds*, vidnede som *Peder Jyde*. Paa Forespørgsel om, hvad *Ord* og *Tale*,

de havde hørt fra Laurids Smed, svarede Peder Jyde, at han havde sagt til Laurids Smed, at det var *Ridefogden*, de havde mødt, saa han skulde vide, hvad han gjorde! Men Laurids Smed havde — respektløst — svaret, at *han var tilfreds, hvem Djævelen det var*. Smedekonen havde hørt det samme, og Anders Sandersens *Karl* havde 2—3 Dage efter sagt hende, at Smeden i Skovlunde slog til Ridefogdens *Karl*, som sad bag i Vognen den Aften, de mødtes.

Laurids Smed nægtede ikke, at han havde været paa samme Vej den Aften; han var kommen fra København og red og talte med sin Nabo. Men han hverken slog til Ridefogdens Tjener eller vidste, hvem der var i Vognen. Sagen er formentlig løbet ud i Sandet; om noget »Overfald« har der ikke været Tale!

— 1655 afløser *Povel Nielsen* boende i Lyngby *Hans Pedersen* (i Utterslev) som Tingskriver. Han staar tilbage for sin Formand, baade hvad *Skrift* og *Fremstillingsevne* angaar.

— Det gjaldt om at have sit *Fæste* og *Skifte* i Orden. 1655 tiltalte Ridefogden *Peder Pedersen* i Husum, fordi han havde pløjet, saaet og høstet paa den Gaard, *hans Moder paabor*, i flere Aar, uden at der var sket nogen endelig *Slutning* og *Klarering* med Moderen. Hvad Skiftesagen angik, sagde han paa egne og sin Kvindes, *Ellen Nielsdatters*, Vegne (hendes Fader var *Niels Andersen*, Substitut i Brønshøj Sogn), at deres Arvepart var berigtiget efter hendes salig Moder *Anna Rasmusdatter*, som boede og døde i Brønshøj.

Aaret efter — 1656 — blev samme Peder Pedersen tiltalt for *Lejermaal*, han havde begaaet for nogle Aar siden med et Kvindfolk, der havde udlagt ham for Hr. Michel Søffrensen i Gladsaxe, da hun fik Sakramentet før sin Død. Den anklagede mødte til Genmæle og erklærede, at hvis nogen havde udlagt ham som Barnefader, saa havde de sagt ham *usandfærdigt* paa. Han blev dog dømt at betale 15 Slette-daler; Præstens Attest fortalte, at »1652, d. 9. Søndag e. Trin. blev der udi Gladsaxe Kirke døbt et ungt Barn, kaldet Peder, avlet i Husum, blev udlagt ved Daaben en Barnefader, en ung Karl fra Husum ved Navn Peder Pedersen, som var en Enkes Søn der«. Denne Attest fældte Peder Pedersen.

— Ja, den Moral! Et Par Valbymænd havde set *Maren Jensdatter*, der sidst var i Pesthuset, følges med en *blind Mand*, Jens Nielsen, paa Roskilde Marked; de havde været i Seng sammen som andre Ægtefolk — og det skete hos en Mand ved Navn Thomas i St. Ibs Sogn. Paa *Holbæk* Marked — 8 Dage efter — var det nok gaet lige saa: de to var befundet i Seng og Sæd sammen hos Thomas Snedker i 3 Nætter og Dage. —

Et vanskeligt Tyende.

1656 indstævnedes Herredsfoged Povel Thommesen i Utterslev *Olle Thorben*, som nu findes hos *Tidemand Olsen* i samme By; han var ulovlig gaet fra Herredsfogdens Tjeneste og *tærskede* nu i Tidemand's Gaard. Ved de to Utterslev-Kaldsmænd havde Herredsfogden *advaret* Tidemand, at han intet skulde be-

fatte sig med ham (Karlen), førend han blev lovlig afskiftet af hans Tjeneste. Karlen havde opholdt sig i Sognet paa en 3 Aars Tid og imidlertid »stjaalet sig vort højærværdige Sakrament til«; endvidere var hans Levned ikke uangribeligt: han var undveget fra sin fattige Hustru — og nu, mente Herredsfogden, maatte ingen huse eller hæle saadanne Folk imod Kongens Forordning.

I denne Sag betjentes Retten af *Peder Nielsen* i Buddinge. Historien melder intet, om Herredsfogden fik sit Tyende tilbage fra Sognefogden.

Voldsomhed ved Jule-Legen i Valby.

1656 var *Karl Kromand* i Valby anklaget for — i Julelegen — at have slaaet *Halvor Svendsen*, en Dreng i Valby, saa han døde. De 4 Ligsynsmænd fortalte, at Halvor havde været svagelig sidste Sommer, da han tjente hos *Jep Madsen* i Valby. Men *Karl* havde 2den Juledag i sin egen Stue taget hans Hoved mellem sine Ben og slaaet ham mellem hans Skuldre, saa han intet kunde fortære og næppelig føre sine Ord frem. Da Halvor kom hjem til sin Husbond om Aftenen, havde han fortalt, at *Karl Kromand* slog ham et Slag i hans Ryg — men, sagde *Jep Madsen*, han klagede ikke derover.

Mette Madses i Valby berettede, at *Nytaarsdag* ved Aften var Halvor kommet ind til hende og var blevet der i 6 Uger, indtil han døde. Hun spurgte, hvad der skadede ham, hvortil han svarede, at det vidste han ikke — men *Karl* havde slagen ham et Slag. »Du kunde ikke faa det deraf«, sagde hun.

Da opkastede han af sin Hals en *hel Klump Orme* og klagede sig i sit Liv og sagde: *Jeg mener, de stikker mig ihjel* — og to Dage derefter da opkastede han endda *to Orme*, og siden derefter laa han og vendte og klagede sig, indtil han døde udi sit Liv af Sting og Smerte.

Svend Olsen i Valby havde været med i Karl Børresens (Kromandens) Stue og saa da, at Halvor Svendsen blev *boldeventt* baade af Karl Kromand og af de andre, som samme Tid var med i Julelegen, og da Karl slog ham, slog de andre med paa ham, og Karl slog ham ikke videre end den ene Gang.

Et andet Vidne havde set, at Halvor, da han var lejet til at køre Skov til *Risping* (Gærde og Vej) om Efteraaret ved St. Mortensdagstid, havde opkastet »Rod og Blod«.

De fire Ligsynsmænd havde beset Drengens Lig, da det blev lagt i Kisten. De kunde ikke se *nogen blaa Slag* eller Dødstegn (!) paa ham videre end som paa andres Lig. De havde ham *af Kisten* og besaa ham overalt. Men han var noget *udsultet*.

Karl Børresen lagde sin Haand paa Bogen (Retens) og benægtede ved sin højeste Ed, at han hverken med *Vred* eller *Slag* havde skadet Halvor Svendsen. Og han slap for videre Tiltale.

— Samme Kromand i Valby indstævnedes senere menige Bomænd og deres *Enker* for, hvad de skyldte ham for *Øl*.

Apelone, salig Madses led den Tort at maatte betale, hvad hendes afdøde Mand skyldte Kromanden for *Øl* og *Brændevin*.

1654 & 55 døde adskillige i Husum af den »grasserende Pest«, bl. a. Jørgen Jørgensen og Hustru. *Skiftet efter dem* førte til mange og lange Retssager. Der var mange Arvinger (bl. a. Sander Andersen i Bagsværd, en Søn af Anders Sandersen i Husum), som hver havde sin Prokurator. End ikke Herredsfogden, Povel Thommesen, gik fri for Anklage. Han havde sammen med Skriveren paa Rettens Vegne været nede og forsegle med Voks og underskrive. Nogle klagede nu over, at de ved Fordelingen — navnlig af *Sølvtojet, rede Penge og Ganghæder* — var blevet forfordelt. Herredsfogden havde ikke været tilstede, da Sølvet blev vejjet — og vidste ikke, hvad der var af Sølv enten i Bæger eller Kander. Han havde ikke været der en 3 Timers Tid Tirsdag Aften og var kommet igen Onsdag Formiddag Kl. 10. Han vilde imidlertid — ved Gud og hans hellige Ord — erklære, at »jeg ikke i nogen Maade er mig viden, at jeg har gjort N. N. til for kort.

I denne Sag sad Knud Worm fra Husum i Dommersæde.

— Ved *Skovsyn* 1656 fandtes i *Sokkelund* Skov 3 Ege Støder uden Krone og en gammel hul Eg, raadden i Roden — det var *den Skade*, der kunde findes. I *Emendrup* Skov var ingen Skade gjort.

Overfald paa Herredsfogden.

I Juli 1656 maatte *Sylvester Jacobsen* fra Lyngby — som saa ofte efter Anders Sandersens Død — tage Dommersæde, da Herredsfogden stod som Anklager. Herredsfoged *Povel Thommesen* beklagede sig højli-

gen over at være *overfaldet* skammeliggen af *Peder Lauridsen* fra *Isleff Mark* — uden *Aarsag*. *Peder* havde *hugget* og *stunget* ham med sin *blot* og *dragen Degen* (*Kaarde*), som *Herredsfogden* med sin *Hat* og sine *Klæder* her for *Retten* beviste, at dersom *Gud* den *allermægtigste* ikke havde bevaret ham, og *han* havde taget *Flugten*, da havde *Peder* lagt ham *neden* eller ogsaa *skamferet* ham i ynkelig *Maade*, som *Vidnerne* her kan forklare, og *Hugget* i hans *Hals* saavel som *Stinget* i hans *Klæder* ret for hans *Hjerte*, noksom udviser med videre, som i sin *Tid* skal foregives.

I første *Retsmøde* angaaende denne *Sag* var indstævnet: *Christen Hyrde*, *Apelone Jensdatter*, *Jens Avlskarl*, *Anders* og *Oluf*, *Arbejdskarle*, *Børge* og *Niels Tjenestekarle* — alle i *Tjeneste* hos velbyrdige *Hr. Christen Friis* (*Oberst*) paa hans *Gaard* i *Utterslev*. Endvidere *Anna Peder Tholffis* fra *Vanløse* og hendes *Mand Lars Pedersen*.

Christen Mortensen Hyrde berettede: *Lørdag* d. 28. *Juni* (1656) kom *Herredsfoged Povel Thommesen* agende fra *København* med *Anna Peder Tholffis* i *Vanløse*, og *Peder Lauridsen* fra *Isløff* kom ridende og fulgtes med dem jævnsides paa en *graa Hest*, og da *Povel Thommesen* kom gennem *Kildeledet*, sprang han af *Vognen* og vilde gaa hjem og bad *Afsked* med til dem alle sammen. Saa talte *Peder Lauridsen* til ham og sagde: *Gak hid, jeg har et Ord at ville sige dig!* *Peder Lauridsen* stod nu af *Hesten*, og *Hesten* gik noget bort, og de to gik sammen. *Herredsfogden* bad *Peder Lauridsen*, om han vilde følge ham hjem

en liden Stund, saa kunde Hyrden lede Hesten hjem. Peder Lauridsen svarede: *Nej, Gud skal han ikke; det er 5 Aar siden, at du kaldte min Kone en Hore, nu vil vi skifte det ad, nu skulde da Djævelen fare i dig* — og drog saa sin Kaarde ud og hug til Povel Thommesen, saa at hans Hat og Hue faldt af paa Vejen paa det Sted; anden Gang hug Peder Lauridsen til ham paa hans venstre Bryst, før han kunde faa sin Kaarde ud, og Povel Thommesen trak sin Kaarde ud og bødte fra sig med og løb under Peder Lauridsen og fik ham i Favnen og kastede sin Kaarde paa Jorden, og Peder Lauridsen stak efter ham, men ramte dog ikke. Han tog nu Herredsfogdens Kaarde og slog den efter ham, saa at Knappen gik af Enden af Kaarden — og Hyrden oplegte den senere. Peder Lauridsen spurgte: *Mindes du nu, hvad du kaldte min Kone for 5 Aar siden?* Herredsfogden svarede dertil: *Hun bliver den, hun er, for mig.* Peder Lauridsen sagde da: *Est du saadan en Karl* — satte sig paa sin Hest, og Hyrden sagde da til Povel Thommesen: *Kom, nu kommer han, løb nu!* Og Herredsfogden løb igennem Ledet tilbage igen og raabte og bad om *Freden*, og Peder Lauridsen red efter ham med dragen Kaarde i Haanden, og da de kom op ved Gærdet ved Øverstens (Oberst Christian Friis i Utterslev) *Planker*, sagde Herredsfogden til Peder Lauridsen: *Lad mig være, eller jeg skal gennemløbe dig ret nu!* I det samme kom to af Øverstens Drengene ridende, og Hyrden bad dem ride hjem om Hjælp, eller de myrdede hinanden! Saa kom nogle af Øverstens Karle ned til dem. Nu gik de bort ene to med hverandre, og

Peder Lauridsen bad Povel Thommesen, at han vilde være hans Ven(!), og Herredsfogden svarede *ja* dertil, og begge kastede Kaarderne paa Jorden og gik og var helt venlige mod hinanden. Hvad de talte om, vidste Christen Mortensen Hyrde ikke.

Apelone Jensdatter var samme Aften kommet fra Marken med Husbondens Kvæg og havde set Peder Lauridsen holde i Vangen paa en graa Hest med dragen Kaarde i Haanden, og Povel Thommesen stod ved Plankeværket ogsaa med sin Kaarde i Haanden og bødte for sig. Saa stod Peder Lauridsen af Hesten, og begge to gik med deres Kaarder igennem Ledet. Derpaa lagde Herredsfogden sin Kaarde fra sig paa sin Vogn, og de gik lidet tilsammen op ad Vejen, saa slængte Peder Lauridsen sin Kaarde saa vel som sin Hat og *tog saa fat paa Povel Thommesen* og sagde: *Vil I være min gode Ven, I haver ingen Skæde faaet, og jeg ikke heller.* Herredsfogden svarede: *Ja, vist vil jeg være Eders gode Ven, thi jeg har ingen Overfald gjort Eder!*

Anna Peder Tholffis fortalte, at Herredsfogden havde aget med hende, og Peder Lauridsen var fulgtes til Hest; hun havde ikke hørt dem skifte onde Ord, men kun hvad godt er.

Hendes Mand, *Lars Pedersen*, fra Vanløse havde blot set de to staa og snakke med hinanden ved *Killeded*, saa var han kørt hjem.

De andre Vidner vilde Herredsfogden føre senere.

Peder Lauridsen var til Stede og svarede, at de var blevet venligt og vel om forligt, det vilde han bevise ved Tingsvidner.

— Herredsfogden var dog bleven saa betagen af dette, at Sognefogden Tidemand Ollufsen maatte betjene Retten d. 14. August — »eftersom Herredsfoged Povel Thommesen ligger ved Sengen i stor Svag-
hed«.

Peder Lauridsen mødte selv sammen med sin Prokurator, Hans Andersen i København. Begge Parter kom med skriftlige Indlæg — og Dommersædet indtoges af Sylvester Jacobsen fra Lyngby (4. Sept. 1656).

Herredsfogdens Indlæg lyder saaledes: Eftersom jeg underskrevne højliggen tilforaarsaget at have Tiltale til Peder Lauridsen paa Isleff anlangende Vold og Overlast paa *morderisk Vis* d. 28. Juni nu sidst forleden paa min *retfærdige Rejse* og Torvevej hjem til mit Hus en Lørdag imod Aften paa min egen *Frelse* og *Tofl* uden for min Gaard, da jeg *stigede* (steg) fra den Dannekvindes Vogn, Anna Peder Tholffis udi Vanløse, som *aag* mig fra København til *Kildeled*, og som jeg bød hende og hendes Mand Godnat, saavel som ogsaa Peder Lauridsen, der var i Følge med os paa Vejen, og da jeg vilde gaa hjem, blev han holdende paa sin Hest, indtil Vognen var bortkørt, saa raabte han til mig og bad, jeg vilde komme til ham, han havde noget at ville forrette. Saa gik jeg straks og sprang ham af Hesten og vidste ikke andet, end det var godt, og bad han vilde følge mig hjem, efterdi han var saa nær Gaarden og ydermere bad jeg Hyrden, som vogtede Vangeledet, at ville tage hans Hest og lede den hjem til mit Hus i den Mening, som Gud skal kende, jeg vilde have delt alt godt med ham for god

Naboskab, men han nægtede ved sin højeste Ed, han ikke vilde og i det samme mig uformodende og aldeles uafvidende uddrog sig Degen og hug til mig skammelig tvende Gange, først udi Hovedet saa min Hat og en liden Hue, jeg havde neden under, bortfløj udi Marken, saa jeg nødtes til at drage min Degen og underløbe ham og fik ham udi Favnen og bad om Fred og kastede min Degen fra mig, men ikke endda dermed vilde han være tilfreds, og idet jeg hastig sprang fra ham, stak han tredie Gang efter mig, saa jeg maatte undvige og løbe baade fra min Hue, Hat og Degen, han tog Degen og slog efter mig, saa Knappen af Enden gik af den og raabte: *Mindes du, hvad du sagde til min Kone for 5 Aar siden* — men hvad det er, kan han bedst selv forklare — og svarede: *Det hun er, skal hun blive for mig.* Saa satte Peder Lauridsen sig straks paa sin Hest og rendte og jagede mig for sig som en Hund, eller og som en, der havde gjort den Gerning, han ikke burde, at gøre og forhindret mig Vej til min Gaard, og jeg maatte tilbage gennem Ledet og ind i Vangen med mit bare Hoved, og dersom Hyrden ikke saa snart havde faaet min Degen, som Peder slog efter mig, da jeg undløb, og leveret mig den, den Tid han kom saa hastig rendende og jagede mig ind udi Vangen op til et Plankeværk, som er velb. Hr. Christen Friis tilhørende, da havde han straks enten skamferet mig skammeligt eller lagt mig neden, eftersom jeg nogle Gange saa vel som tilforn bad om Fred, som Tingsvidnerne antyder og ydermere forklarer, og som Godtfolk da kom mig til Hjælp, og Peder saa det, stigede han fra sin Hest og bad om Venskab for saadan sin

Overlast, som han mener nu at ville smykke sin Sag med at skal være forligt; det vilde jeg give ethvert Guds Barn at betænke, at dersom et Menneske kommer uforvarende for en Skælm og Røver eller udi andet, er det ikke Menneske, og ved sig intet at paastaa og beder der for sig, paa det han uden Skade og Afbræk kunde undvige fra ham og fraskilles, da formener jeg dermed ikke hans Ret at være fratagen, men mener til Bestyrkelse og Ret, at saadan Overlast maatte blive straffet, paa det hvert Guds Barn maatte være sikker og have Fred, hvorsomhelst paa sin retfærdig Rejse han begiver sig Sættes udi Retten, om ikke Peder Lauridsen bør for saadan skammelig og utilbørlig og uforsvarlig Overlast, som han imod mig efter Bevisligheder og udstedte Tingsvidner har begaaet, først herefter med tvende vederhæftige Dannemænd, at jeg herefter kan være sikker baade paa Vej og Sti, ihvorsomhelst det kan være, for Trusel, Skade og Overlast baade af ham selv og dem, som tilhører ham. Derfor bør han borge for sig, til Dommen falder. For det andet formener jeg, Peder Lauridsen har forset sig imod Chr. III.s Reces 23. Cap., at jeg bør lige saa vel have Fred paa min Torvevej som paa Ting- eller Kirkevej — og derfor bør at lide til sit Herskab 10 Lod Sølv. Item efter 22. Cap: den, som forhindrer mig Vejen hjem til min Toft og mit Hus, forsynder sig mod Husfreden og bør bøde til Kongen 15 Dlr. Item Jydske Lovs 3. Bog 22. Cap. formelder, at dersom nogen Mand dræbes i Samling eller paa Ting eller paa Tingvej eller i det Herred, Kongen er udi, eller gør anden Mand Saar eller haver lagt i Vej og tragtet efter ham,

om han ikke bør at bøde Kongen og Bonden sine 40 Dlr. foruden Retsbøder for Torvefærd, som jeg formener regnes lige saa højt som Kirke- eller Tingfærd. Item 34. Cap: hvem, som *hugger* anden Mands Klæder, som jeg har bevist, Peder Lauridsen har gjort, som her for Retten er synet og set — om han ikke bør bøde sine 3 Mark.

— I Retsmødet 2. Oktober 1656 mødte Prokuratøren Hans Andersen for Peder Lauridsen. Desuden var Karlene fra Christian Friises Gaard mødt og Povel Thommesen.

Jens Lauridsen, den ene af Karlene, var den Aften sammen med to andre Karle gaaet i Marken for at gierde (∴ gøre Gærder i Stand); da de kom Syd for Oberstens Gaard paa Landevejen, saa han, at Povel Thommesen og Peder Lauridsen stod *med hverandre i deres Favn*, og *de forligtes vel* — han havde ikke hørt noget Klammeri eller Unighed i nogen Maade, og de gav hverandre Haanden og bød hverandre Godnat, og Peder Lauridsen satte sig paa sin Hest og red bort fulgt af 3 Karle, og Herredsfogden satte sig paa sin Vogn og aag hjem. Han havde heller ikke set nogen dragne Kaarder paa nogen af Siderne, heller ikke hørt, at Povel Thommesen beklagede sig over Peder Lauridsen, at han havde gjort ham nogen Skade.

Herredsfogden mente, at de indstævnedes Vidnesbyrd ikke skulde komme ham til Skade eller Hinder i hans Sag, saa meget mere som *han selv* tidligere havde indstævnet disse Vidner, der ikke havde *pareret* Tilsigelsen. Prokuratøren mente, at Vidnernes Udsagn ikke kunde forkastes.

— D. 28. Okt. blev Sagen optagen til Doms. Sylvester Jacobsen fra Lyngby betjente Retten i denne Sag. Prokuratoren mødte nu med et langt *Forsvarsindlæg* for Peder Lauridsen, der beklagede sig over de *grove og utilbørlige Beskyldninger!* Navnlig blev Christen Hyrdes Vidnesbyrd angrebet — det var *ganske usandt*. Apelone Jensdatters i lige Maade. Der burde — efter Prokuratorens Mening — navnlig *tillægges Anna Peder Tholffis Udsagn Vægt*: at hun intet havde *set* eller *hørt* om *Uenighed imellem dem paa Vejen*, andet end *Venlighed og Tale* — ligesaa Manden Lars Pedersen.

Dernæst var der 3 vederhæftige Dannemænd fra Ølstykke, der kom fra København den samme Aften — de havde ej heller set eller hørt Klammeri eller Slagsmaal, eller at Povel Thommesen gav nogen Klage over Peder Lauridsen, men at de skiltes venligt og gav hinanden Hænder, og Peder Lauridsen fulgte med dem — hvilket siden kan erfares af Tingvidner (de indstævnede Karle fra Chr. Friis i forrige Tingmøde).

Prokuratoren mente derfor, at Peder Lauridsen *burde være fri* for Herredsfogdens Tiltale — og denne tilpligtet Omkostninger *for unødigt Trætte*.

— Sagen fortsattes den 13. Novbr. Nu var Sylvester Jacobsen *ikke* i Dommersæde, men *Christian Worm* fra Husum. Der havde nemlig været nogle *tvistige Ord* mellem Herredsfogden og Sylvester Jacobsen; de blev dog nu *venligt forligt* og *gav hinanden Hænder i Retten*, og Povel Thommesen erklærede

højlydt, at »han vidste ikke i nogen Maade noget ondt om Sylvester Jacobsen.«

Den 4. Decbr. sluttedes Sagen. Sylvester Jacobsen erklærede, at *begge Parter var venlig og vel forligte* — Ordene skulde være døde og magtesløse — og *intet videre efter denne Sag at paatale i alle Maader.*

De skønne, spildte Kræfter fristes man til at sigel

* * *

I ovenstaaende Tilfælde synes der nok at have været Grund til at søge Retten. Men ellers — et uforsigtigt Ord, en ubetydelig Hændelse — undres man over de Smaating, Retten maatte tage sig af.

1656, 4. Decbr. indstævnedes *Hr. Claus Pedersen*, Guds Tjener til Brønshøj Sogn, ved Kaldsseddel saalydende: »Lader jeg underskrevne, Guds Ords Medtjener til Brønshøj Sogn give Eder, *Jens Nielsen*, Brygger, Borger og boende paa Rosengaarden udi København 14 Dages Kald og Varsel at møde paa Sokkelunds Herredsting imod Vidnesbyrd, som jeg i Dag agter at lade føre anlangende en *Øltønde*, som I den 15. Novbr. forleden ulovlig har taget af min Vogn og bemægtiget Eder.«

Actum Brønshøj, d. 20. Novbr. 1656.

Claus Pedersen.

Parterne blev herom; *venligen forligte!*

Samme Præstemand indstævnedes ogsaa Kromanden, *Jørgen Pedersen*, i Utterslev angaaende nogle

Ord, »som han her paa Tinget har ladet sig forlyde med«: at Hr. Claus Pedersens Fader, *Peder Clausen* (Herredsfoged i Sokkelund Herred før Povel Thommesen) skal have frataget ham en Fæsteseddel, der gav ham Ret til Krohold. Kromanden var nemlig adskillige Gange tiltalt for ulovligt Krohold. Da Herredsfogden var død, blev Jørgen Pedersen opfordret til at føre Bevis — og det kunde han ikke!

— I Brønshøj levede i disse Aar blandt andet Godtfolk Salomon Nielsen, som var *Smed*. Han nævnes ofte — for Gæld, for Vold o. s. v. Senere flyttede han til *Vangede* og blev en Slags *Ekspert i Arvesager*. En ganske almindelig Landsbysmed har han nu ikke været; han kunde *skrive* — og *skrive godt* for sig. Og se til Smeden! Han svang sig op i *Dommersædet* — Salomon Smed i Dommersæde staar der. Maaske har man tænkt, at da han nu havde *ulejligen Retten* i sine utallige Sager, saa havde han godt af selv at prøve at skifte Sol og Vind mellem Folk! Vi skal nu høre om

Overfaldet paa Smeden i Brønshøj.

Den 19. Oktbr. 1656 indstævnedes *Salomon Smed* 3 Brønshøj Karle for *Vold* og *Overlast*, som de havde begaaet mod ham den 21. Septbr. De 3 Syndere var mødt.

Morten Olsen berettede: Den 21. Septbr. kom Salomon Smed til Anders Jensen, Husmand i Brønshøj, med en Kande i Haanden uden for Vinduet og vilde have haft Øl og sagde: *Dersom I ikke lader mig faa Øl, da slaar jeg Vinduerne ind!* Handling fulgte efter

Ordene. Ikke alene slog han Vinduet ind med sin Kande, men slog Kanden bagefter, og Olle Larsen rakte sit Hoved ud af Vinduet og sagde: *Det gjorde du som en Shælm.* Salomon svarede: *Klager nu Olle Kunte, nu har du noget at klage over.* Nu kom Karlene løbende henne fra Arent Berentzens Gaard; en af dem tog en Lægte i sin Haand og slog over et Gærde efter Salomon, saa at Lægten gik i Stykker, men ramte ikke Salomon, som fik fat i det ene Stykke af Lægten, og Karlen havde det andet. Karlen spurgte nu, om Salomon vilde slaa først eller han skulde. Karlen stødte nu Salomon for Brystet med Lægten, saa at han styrtede omkuld. Nu kom de to andre Karle til med hver sin Staver, og Sejrherren skrydede da til dem: *Karle, I kan ikke slaa ret, saa skal I slaa!* Og dermed slog han til Salomon — i hans Side.

Et andet Vidne fortalte, at han havde set en af Karlene staa med en *draget Kniv* i sin Haand; han gjorde dog ingen Skade dermed.

Smeden maatte dog til Badskæreren, M. Willumsen, der i Retten forlangte 6 Dlr. 3 Mark for sin Ulejlighed.

I Tingmødet 4. Decbr. maatte Smeden indrømme, at han *voldelig* havde slaaet Vinduet ind, dog berettes det, at han havde *tilfredsstillet* Olle Larsen. Men en Bøde maatte han »godvilligen« vedtage. Hvad Sagen med de 3 Karle angaar, er den formentlig løbet ud i Sandet, thi der høres intet videre om dem.

— Smeden har aabenbart været en større Aftager af Øl. I Smedien kom jo mange Mennesker. Brygger *Laurids Madsen* i København vilde have 46 Dlr. for

leveret *godt Øl* og *Skilling's Øl*. Salomon krævede specificeret Regnskab — blev dømt.

Olluf Larsen i Brønshøj havde ogsaa fat i ham angaaende *Shældsord* og anden Tvistighed mellem dem. Blev *venligt forligt* — og gav *Hænder!* Hvilken Idyl!

* * *

1656—60 findes ingen Tingbøger.

I Sagen om »Overfaldet« paa Herredsfogden nævnedes *Christian Worm* i Husum. Denne Mand lader til at have overtaget Anders Sandersens Stilling som Pengematador m. v. Han har øjensynligt været en kraftfuld og stejl Personlighed.

1660 var *Christian Worm* i Husum og *Salomon Smed* i Brønshøj indstævnet af *Torbjørn Mogensen*, København, angaaende en Ko. *Salomon* berettede, at *Børete Torbjørns* i København havde forespurgt hos ham, om han havde »fornummet« nogen Ko der paa Marken. Han ledte, men fandt den ikke, hvorpaa han gik til Husum og spurgte dem, der vogtede Kvæget; de svarede, at der gik saadan *en graadraget Ko* i *Christian Worms* Kvæghjord. Denne Meddelelse bragte han *Torbjørn* og *Kvinderne* i København. Saa kom *Børete Torbjørns*, *Pigen* og *Hyrden* og bad *Salomon Smed*, om han vilde følge med dem i Marken, at de kunde se *Koen*. *Salomon* og *Hyrden* gik hen i *Vejen*, og *Kvinden* og hendes *Pige* kom bagefter, og da de kom mellem *Isløff* og *Husum*, saa de *Koen* blandt *Chr. Worms* Kvæg. De fulgtes nu alle ad til *Chr. Worm*. *Kvinden* spurgte *Worm*, om hun kunde be-

komme en Pot Øl, hun var tørstig. Han bød dem venligt ind. Da spurgte hun, hvordan han var kommet til den blakkede Ko, der gik i hans Hjord. Den var han kommet ærligt til, lød Svaret. De bad ham nu beholde Koen til videre Besked. Det gik han ind paa — som en ærlig Mand. Han havde *brændt* og *mærket* den, den havde godt af at gaa der paa Marken, den malkede ikke saa meget, oplyste han. Børete svarede: *Det er Sanden, den ene Pat er sejt*. De drak nu to Potter Øl og gik hjem.

Christian Worm solgte Koen til *Hans Urtegaardsmand* (Gartneren) i Dronningens Have. Denne fortalte, at han havde selv personlig hentet Dyret hos Christian Worm i Husum og i dennes Nærværelse. Et Par Synsmænd synede Dyret og fandt, at der var brændt et C og ligesom et W i Hornene paa den, dog syntes det, som om der var *skaaet* eller *skrabet* med en Kniv for at faa det ud!

Torbjørn Mogensen lagde sin Haand paa Koen, der var »fremstillet« i Retten, og aflagde Ed paa, at den var hans. Han havde købt den paa *Borringholm* (Bornholm) og haft den med derfra den 27. Juni. Hyrden fra København (fra *Ladegaardsmarken*) erklærede ogsaa, at han havde haft den i sin Hjord, og at den var overdraget ham af *Torbjørn Mogensen* — men ved *Nattetid* var den frakommen ham, og siden efter var den funden i Chr. Worms Hjord.

Chr. Worm blev ikke Svar skyldig. Han indstævnedes *Torbjørn* paa Københavns Byting og havde ladet *Hans Urtegaardsmand* forespørge, om han havde sagt, at *han* havde købt Koen af Chr. Worm. Dertil havde

han svaret Nej. Den *Christian*, han (Gartneren) havde købt Koen af, var en *Rytter*, der laa som *Salvegarde* i Husum. Urtegaardsmanden havde *heller ikke* sagt, at det var Chr. Worms Mærke og Brænden. Yderligere havde Hans Urtegaardsmand selv sagt til *Nicolaj Holst*, kongl. Majestæts Destillatør, at han havde købt den omtvistede Ko af en *Rytter*, der laa i Husum. Samme *Rytter* var kommet med Koen i hans Hus og havde faaet Penge. *Nicolaj Distelerer* bemærkede da: *Hvor kommer det da, at de to Mænd, som Torbjørn Mogensen skikkede ud til Eder, sagde, at I havde sagt, at I har købt den af Christian Worm i Husum. Hans Urtegaardsmand svarede: De burde faa Skam, for det var ikke mine Ord. To Ryttere havde taget Koen hos Chr. Worm og solgt den.*

Den 18. Oktbr. 1660 faldt Dommen. Det har nok været en haard Nød at knække for Herredsfogden. Christian Worm bær for Torbjørn Mogensens Tiltale *fri at være* efter Chr. III.s Lov 15. Cap.

— Ogsaa Brønshøjsmeden, Salomon Nielsen, havde Retssag med Chr. Worm angaaende en *skimlet Hest*, som Chr. Worm havde skudt. Worm spurgte Smeden, om det var *Takken* for al hans Velgering mod ham, som han havde vist ham i *Ufredens Tid* (Svenskekrigen), da Salomon boede i hans Hus og havde sin gode Næring der, baade med sit *Haandværk* og *Krohold* (!) — aldrig havde han givet Chr. Worm 1 Skilling til Husleje eller nogen Villighed i ringeste Maade, og nu vilde han betale ham *ondt* for *godt*. Han kendte iøvrigt ikke noget til Salomons Hest, erklærede han.

Et Vidne oplyste, at Chr. Worm havde skudt Hesten, da den gik i hans Korn, men om det var Salomon Smeds Hest, vidste Vidnet ikke. En anden havde set en *halt* Hest med en Klud om det ene Ben. Chr. Worm var da gaaet ud ad Marken med en Bøsse, havde jaget den ud af Kornet og — skudt den. Smeden fik ingen Erstatning.

Mellem Chr. Worm og Arent Berentzen, nu Raadmand i København, var der Rettergang angaaende *Landgildet* fra Chr. Worms Gaard. Arent Berentzen havde nemlig i Krigens Tid laant Kronen Penge, og som Sikkerhed faaet Landgildet i *Husum* (2719½ Rdlr.) og *Brønshøj* (1167 Rdlr.). Chr. Worm kunde ikke betale paa Grund af *Misvæxst*; der var intet Korn fra forrige Høst, sagde han. Det hjalp dog ikke, han blev dømt.

Med den fattige *Store Peter Jyde* i Husum havde han ogsaa *Twistighed* angaaende nogle Faar, som han skulde have frataget ham. Peter Jyde havde klaget til Lensherren — *Christopher Kørbitz* — der gerne vilde tale personlig med ham. Men han kom *ikke* og maatte da indstævnes paa Tinge. De to Tingmænd var paa Vej ud til hans Gaard i Husum, men kun den ene kunde vinde derud. Det var *Hans Pedersen* i Husum, der aflagde Ed paa, at han og *Hans Jørgensen* fra *Utterslev* (den anden Tingmand) var paa Vej til Husum til Chr. Worm. Da blev Hans Jørgensen syg og kunde ikke *vinde længer*, trods det han fulgtes med Hans Pedersen; det skyldtes et *Mén*, som han havde Plage af i sit ene Laar, saa vel som ogsaa *Guds Vejr* lig (det var i *Februar 1661*). Hans Pedersen maatte

da ene vinde til Husum, hvor han havde meldt, at *Chr. Worm straks om Morgen derefter*, som var Fredag, skulde *forføje sig* ud til Hr. Lensherren, enten i hans Gaard eller paa Slottet. Hertil havde Chr. Worm svaret: *Jo, ret gerne vilde jeg tale med den gode Mand.*

Christen Pedersen, Slotstjener (boende i Skidenstræde i København) oplyste, at han og *Hans Andersen* var udskikkede til Chr. Worm og skulde *bestille*, at han skulde komme ind til Lensherren. De havde ikke truffet Worm hjemme, men hans Hustru, som de gav Beskeden. Hun svarede, at Christian var i København — han var ikke hjemkommen om Aftenen. Derpaa red de straks tilbage til København. Da de kom til Byen, søgte de efter ham til *Niels Runchel inden for Nørreport* og spurgte ham efter Chr. Worm, hvortil Niels Runchel svarede, at han havde ikke set Christian siden i Gaar Middags, da han gik fra ham. Christen Pedersen spurgte, om han ikke vidste, *hvor Chr. Worm var at finde*, men Svaret lød benægtende, hvorpaa de to Sendemænd gik til Hofmarskalken (Kørbitz) og sagde, at de ikke kunde finde Chr. Worm: *noget Steds, enten hjemme eller i København. Kørbitz befalede at lade det bero.* »Jeg skal vel finde den gode Karl«, sagde han.

Ydermere var de — 4—5 Dage efter — gaaet til Chr. Worms *Logement* til Niels Runchel. Der fandt de Chr. Worm og bad ham, han vilde komme til Rigens Hofmarskalk, hvortil han svarede: *Nej, det vilde han ikke gøre!* Han (Worm) vidste nok, at han (Lensherren) efter Forhør *vilde have ham i det blaa*

Taarn. Christen Pedersen svarede, at det var der intet om, han havde aldrig hørt det, og Christen bad ham atter en Gang eller 3 (!), at han vilde gaa til Lensherren. Da sagde Chr. Worm, at de skulde før slæbe ham paa Gaden; han formente sig, at Lov og Ret maatte have sin Gænge, da skulde der ingen Nød være, han vilde skikke ham en Mand, eller 2 eller 4, om det gældte. Nu gik Christen Pedersen til Slotsherren med den Besked. Ridefogden, Frederik Frederiksen, var da hos Lensherren og sagde, at Chr. Worm skulde »vidne i det paa Lov og Ret«.

Den anden Slotstjener havde haft Marskalkens Seddel med saalydende:

»Eftersom jeg underskrevne har ladet til mig hidbestille Christian Worm i Husum ved tvende Slotstjenere, som vandt, at han var her i Byen i Gaar, og jeg tvende Gange havde Bud i hans Logement, men han ej vilde komme til mig, saa jeg derover den hele Dag med andre Godtfolk har forgæves maattet opholde mig, da anbefales hermed nærværende tvende, at de sig derud til Husum begiver og bemeldte Chr. Worm med sig til mig indbringer.

Hafn, 26. Januar 1661.

Joh. Christopher Kørbitz.«

Ved et senere Tingmøde havde Ridefogden indstævnet adskillige Husumfolk for at faa oplyst Sagen mellem *Worm* og *Peder Jyde*, der havde klaget over, at hans Faar var frataget ham. Ridefogden mødte — skønt han med Sygdom i Dag er rejst af sin Seng (han døde samme Aar).

Niels Søffrensen fra Husum oplyste, at udi den *forledne Ufreds Tid* var han og Peder Jørgensen ombudet af den *svenske Hoved-Kvartermester*, som da var inde i Lars Aagesens Gaard i Husum, hvor *Bymændene da var forsamlet*. Kvartermesteren bad dem, at de vilde gaa ind i *Christian Worms Gaard* og *vurdere* Peder Jydes 15 Stykker Faar og Lam, som stod inde i Worms Gaard — og i Peder Jydes egen Nærværelse. De vurderede dem til 2½ Mark Stykket — til Skatterne, som Peder Jyde var skyldig. Peder Jyde blev nu opfordret til at løse sine Faar; hertil svarede han, at han kunde intet løse dem, han havde *intet at sætte dem i formedelst hans Gaard er afbrudt*. Nogen Tid efter kom der Bud fra *Kronborg* til *Salvegarden*, at han skulde lade drive samme Faar til *Kronborg*, de kom dog ikke afsted paa Grund af *ond Vej*, og *Bymændene* bad da *Christian Worm*, om han vilde *lægge Pengene ud*, hvad Faarene var vurderet til. Det gjorde han.

— Den 16. Maj 1661 faldt Dommen mellem Lensherren *Johan Christopher von Kørbitz* og *Christian Worm* i Husum, der blev tiltalt for forskellige *Besværinger*.

1) For 15 Stkr. Faar og Lam, som *Chr. Worm* skal *forholde* (holde tilbage) sin Nabo, *Peder Jyde*, og som skal findes hos *Chr. Worm*. Han bør være fri for *Peder Jydes Tiltale*, da han har betalt hans Skat.

2) Angaaende nogle *grove* og *ærerørige Ord*, *Christian Worm* paa *Københavns Skriverstue* skal have ladet sig forlyde med mod *Ridefoged Frederik Frederiksen*.

Christian Worm *benægtede* at have ladet saadanne Ord falde; han vidste ikke andet om Frederik Frederiksen end det, som ærligt og godt er — derfor bør han *ogsaa være fri* for Ridefogdens Tiltale.

3) Angaaende Landgildesagen med Arent Berentzen er ført Dom.

4) Eftersom findes, at velbyrdige Hr. Lensherren har været foraarsaget at indstævne Christian Worm ved Dannemænd, som har været i hans eget Hus, saa vel som nogle Gange her i hans Logement i København angaaende *Magt paa liggende*, som Lensherren skal have haft med ham at forrette, hvorimod Chr. Worm skal have ladet sig finde *modvillig* og ej har villet *parere* hans Begæring, men har undskyldt sig, at hans Velbaarenhed vilde have ham i det blaa Taarn, hvilket Christian *ikke har bevist*. Efter saadanne Omstændigheder vides Christian Worm *ej at kunne befris*, men bør for Ulydighed indstille sig for gunstige Øvrighed, velb. Hr. Lensherre.

I Efteraaret 1661 afstod Christian Worm sin Gaard i Husum — nu var han *Borger* og *Indvaaner* i København — til velbaarne Hr. Rigens General Feltherre *Hans Schack* (kendt fra Svenskekrigen). Samme Herre købte ogsaa Mette sl. Aage Jørgensens Gaard i Husum samt *Husumgaard* af Arent Berentzen.

* * *

Svenskekrigen var Skyld i megen Armod i Sokkelund Herred. *Misvækst, Skovfattigdom, øde og af-*

brudte Gaarde; Tingbogen fortæller meget herom (se: Brønshøj By gennem 200 Aar).

1661 lod den ny Ridefoged, Thomas Holck, paa Tinge opmelde Synsmænd til at bese *Sæden* paa Kongens Gaarde og hvad *Misvækst* ud af den *store Hede* og *Brande* derpaa befindes, ogsaa *Besigtigelse af Grøden*, inden der er indhøstet. De 8 Mand berettede da: at der paa *Lyngby Mark* var *mange Stykker Jord*, som *moxen intet er paa; Bygvangen* meget ringe.

I *Brønshøj* var *Rugsæden* meget svag og i det hele ringe. Lige saa paa *Ny Hollænderby*; her træffes lutter hollandske Navne: *Dirck Jansen*, *Jan Joensen*, *Sigbrandt Clemen* o. s. v.

Ved *Skovsyn* hedder det i 1661: *Meget afhugget, daarlig Krone, meget lagt øde.*

Som *Følge af Misvæksten* blev der i August 1661 *oplæst Forbud mod at udføre Korn af Landet.*

Mange kom i *Gæld* — til *Chr. Worm* og *Niels Runchel* i *København* og til *Mogens Jøde* samme Steds. *Worm* og *Runchel* drev *Handelsvirksomhed* i *Hovedstaden*.

1661 indstævnede *Præsten Claus Pedersen* i *Brønshøj Rasmus Madsen* fra samme *By* angaaende *50 Slettedaler*, hvorpaa *Rasmus* havde udgivet *Haandskrift* saalydende: *Kender jeg, Rasmus Madsen* i *Brønshøj* paa *Københavns Len*, og hermed for alle vitterliggør, at være skyldig *Hæderlig* og *vellærde Mand Hr. Claus Pedersen*, *Guds Ords Medtjener* til *Brønshøj Kirke*, *Halvtredsindstyve Slettedaler*, som han mig *Tid efter anden udi min store Nød* har givet til min *Hustrus* og *Børns nødtørftige Ophold*

udi denne *meget trange Tid* — bepligter hermed mig, min Hustru og vore Arvinger at betale Hr. Claus Pedersen, hans Hustru eller deres Arvinger, *efter Haanden Gud mig noget naadeligen tilføje* — til Sikkerhed har jeg *pantsat* til Hr. Claus Pedersen tvende *sort-hjelmede Køer*, begge det højre Øre afskaaret, *tvende Øg*, et brunt og et sort, brændt paa det venstre Laar med en dobbelt Gaffel, desligeste *9 Faar og Lam*, fire hvide og fem sorte; paa tre af Faarene er begge Ørene afskaaret, paa de seks kun det højre, saa vel som en *sort Egehiste*, saa at han, hans Hustru og deres Arvinger skal have samme Køer, Øg, Faar og Kiste i fuldkommen Underpant, indtil 50 Slettedaler med tilbørlige Renter er betalt. Til Bekræftelse har jeg personligen skrevet mit Navn her neden under og venlig ombedt *Niels Andersen Tuland*, Substitut til Brønshøj Kirke, og Salomon Nielsen, Smed i Brønshøj By at skrive med under til Vitterlighed.

Actum, Brønshøj, 6. April 1661.

R. M. S. (Rasmus Madsen).

Niels Andersen Tuland.

Salomon Nielsen, Smed.

* . *

Retten kunde dog ogsaa beskæftiges med Sager, der ikke var uden Humor.

Naar Kvinder strides!

Ellen Anders Datter af Husum indstævnedes *Kirsten Christine Jørgensens* samme Steds angaaende *Overlast*, som hun har begaaet paa *Ellen* i dennes Hus.

Kirsten sagde, at da hun kom ind i Ellens Hus, da udskældte denne hende og *kaldte hende en Hore*. Ellen svarede dertil, at Kirsten kaldte hende igen ligesaa en Hore. Hvilket Horeri Ellen ikke kan overbevise Kirsten.

Dommen lød: Efterdi det er en *skiden Sag* (!) og synderlig paa den ene Side, kan der intet endeligt her paakendes, og førend Ellen *beviser* sine Skældsord, bør Kirsten Peders Datter saa længe være fri for hendes Tiltale.

— Vi faar et lille Indblik i de *svenske Soldaters* Optræden gennem følgende Sag: *Søren Fisker* i Virum havde ført en *Tønde Øl* for *Kromanden Anders i Stockerup*; samme *Tønde* tog de svenske Soldater, der laa i *Stockerup*; de jagede de indfødte væk og *drah Øllet*; selv *Anders*, der kom til, *gennede* og *drev* de ud. Nu vilde *Søren* have *Kromanden* til at erstatte *Øllet*, men han blev dog frifundet for *Sørens Tiltale*.

— Da der var mange øde Gaarde og Huse opmuntredes Folk til at bygge. 1661 fik *Hans Pedersen Bloch* kongelig Bevilling om *Valby Kro*:

Vi Frederik III. med Guds Naade etc. gøre vitterligt, at eftersom *Hans Pedersen Blok*, Indvaaner i vor Residensstad *København* for os underdanigst haver ladet andrage, hvorledes han udi *Valby straks efter at Freden nu sidst blev sluttet*, har opført et *Krohus* med Stald til 16 Heste til de Rejsendes Tjeneste paa det Sted, hvor *tilforn* et *Krohus* stod, og sig endnu mere har erbydet (tilbudt) flere Stuer og Staldrum paa egen *Bekostning* at lade forfærdige til de Rejsendes *Bekvemmelighed* — for fremmede og vej-

farende Folk, som ej andet Steds om *Nattetide* for medelst *Københavns Forstads Ødelæggelse* og *Portenes Tillukkelse* logere kan, saa

Givet paa vort Slot København, 22. Febr. 1660.

Under vort Zignet
Friderich.

— Ogsaa Præster og Degne mærkede Dyrtiden. 1662 klager *Hr. Niels Søffrensen* ved sin Søn *Christen Nielsen* i *Ovre Øvre (Rødovre)* over menige Sognemænd, der forholdt ham hans Artigheder: Paaske-renter, Gæs og Lam, thi skulde han leve af den *fattige* og *ringe* Menighed, saa En af Bymændene, *Søffren Andersen* erklærede, at han ikke skyldte *Hr. Niels* en Skilling. Han havde nok 14 Faar, og nu vil Præsten have Tiende af dem, men Halvdelen af dem var hans Døtres, og de var ikke fødte her paa Lenet.

Paa den Maade slap *han* fri!

— Om *Skovene* hedder det: *Ordrup Skov* findes at være en øde Skov, der staar nogle *Stumper uden Top*, *Dyrehaven* ved *Stranden* kaldes *Gentofte Dyrehave*. *Hareskoven*: Norden for *Landevejen* findes de unge Bøge ganske at være *afhugget og bortført*, ligesaa paa søndre Side. Hen ad *Kolle-kolle* er *Skoven* ved *Magt* som tilforn. I *Sohkelund* og *Emendroplund* findes *ingen af de store Træer, som der stod tilforn*.

— Som Landgildet i *Husum* og *Brønshøj* var pantsat til *Arent Berentzen*, var Landgildet i *Utterslev* — 1107 Rldr. 16 Sk. — pantsat til *Jørgen Reidtzer* i tyske *Kancelli*. Eksempelvis skal anføres, at *Mads Nielsen* i *Utterslev* skulde svare 1 Pund Byg, 1 Lam,

1 Gaas, 4 Høns, $\frac{1}{2}$ Svin, 2 Skpr. Grott, 1 Tønde Havre.

— I denne Tid var der ofte Tyveri af Korn og Kvæg. *Hans Schack* paa Husumgaard anlagde Sag mod *Ladefogden* — *Niels Andersen* — samme Steds angaaende noget Korn, som var stjaalet der. 3 af Karlene fra Gaarden var ved Nattetid kommet fra Kros og saa da en Mand med en Sæk under Armen — der kunde vel være en halvanden Skæppe Byg i — de paagreb ham paa Loen og spurgte ham, hvor han vilde hen med det. Han svarede, at *Niels Ladefoged* paa Gaarden vilde have det til København til sine Høns, og bad dem tie stille. Oldfruen paa Gaarden, *Anna Hansdatter*, havde sendt sin Pige ud for at erfare den Tumult og Alarm, men Pigen kunde intet erfare. Næste Morgen fortalte de 3, at de havde paagrebet en Tyv — men nu var han løbet! De red saa ud efter ham, men fandt ham ikke. *Ladefogden* blev afskediget.

— 1661 var *Arent Berentzen* atter i Strid med *Brønshøj* menige Bymænd angaaende et *Gadekær* paa *Brønshøj Gade*; det skulde oprensnes og gøres færdig til Vandsted og *Fiskevand*.

— 1662 var der stor Proces mellem *Salomon Nielsen*, Smeden i *Brønshøj*, og Forvalter *David von Kølle* paa *Hjortholms Mølle*. Det drejede sig om et Par *Foler*, som Smeden havde at holde for Forvalteren. Mange fra *Brønshøj*, deriblandt *Præsten*, var indstævnet. *Anders Jensen* i *Brønshøj* havde set, at *Salomon* forleden Vinter havde den graa Fole for *Voggen oppe i Lejren* (*Karlstad*) for at hente nogle Sten,

han der havde opbrudt. Den Gang han fik Folen at holde for David, var den meget ilde fordrevet af Springorm, fortalte Salomon. Andre havde set Salomons Karl hente Sten og senere været til Mølle i Husum — med de to Foler for Vognen. Nu forlangte David Kølle, at Salomon Smed skulde staa til Regnskab for de to Heste. Hvad det endte med, kan ikke erfares, da Tingbøgerne mangler fra 1662—69.

Gud forlene et fredeligt og lykosaligt Nytaar — saaledes begynder Tingbogen 1669. Da var *Jens Mogens* i Lyngby Herredsfoged i Sokkelund Herred og *Povel Nielsen* i Lyngby, Skriver i Sokkelund Herred.

Povel Thommesen var da død (1665); hans Enke, *Ingeborg sl.* Povel Thommesens indstævnede 1669 ved sin Søn *Jens Jørgensen Peder Pedersen* i Utterslev angaaende en *Eng*. Peder Pedersen havde afslaaet Høet og kørt det hjem til sit, da Ingeborgs Folk kom derud.

Salomon Nielsen havde nu forlagt sin velsignelsesrige Virksomhed til *Vangede*. I en Sag mellem Herredsfogden, *Jens Mogens*, der optraadte paa *Lyngby Kirkes Vegne*, og Forvalteren paa *Frederiksdal* — sad *Smeden i Dommersæde*. Selv havde *Smeden* kort i *Forvejen* været anklaget af *Else salig Anders Olsens* i *København* angaaende *Skældord*, han havde ladet sig forlyde med paa *Sokkelunds Herredsting* imod hendes afdøde Mand. Ikke engang de døde kunde være i Fred. Salomon anmodede hende om *Beviser* — og der kom hun til kort. Man maa nu haabe, at hans *Domme* har svaret til hans store *Navner*. — —

Tiden var fattig. *Lars Espensen* fra Bagsværd tilkendegav, at hans Hustru var afgaaet ved den timelige Død og havde efterladt sig tvende moderløse og umyndige. Det var unødvendigt at holde Skifte, thi han var i den sidste Krigstid bleven saa ruineret og ødelagt, at der ikkun var en meget ringe Ting tilovers.

Og det var ret store Beløb, selv Smaafolk kunde stævne hinanden for. 1669 førte *Otto Reinich*, kgl. Majestæts *Felt-Trompeter*, Klage mod *Anders Madsen Pottemager* i Husum, der skyldte ham 64 Slettedaler med Renter.

Olluf Hansen i Husum skyldte *Hans Schack* paa Husumbaard 29 Dlr. 2 Mark dansk og maatte sætte 2 Heste i Pant.

Det kneb ogsaa med at faa Afgifterne ind. 1669 indstævnedes *Iffuer Hansen*, nu 4. Lektiehører i Københavns Skole — forhen *Degn* til *Gentofte Sogn* — mange *Gentofte-Mænd* til at betale ham resterende *Degnetrave*.

Hans Nielsen i *Utterslev* skyldte Hr. *Claus Pedersen* i *Brønshøj*: 1 Høstdag i Aar, 1 do. i Fjor, 1 Tien-delam og for *Pinsedagsoffer* 1 Slettedaler.

Nogle var borttrømte og forsvundne! 1669 mødte *Karen Michelsdatter*, forhen boende i *Mørkhøj*, i Retten og lyste efter sin borttrømte Mand, *Steffen Bodelsen*, som nu paa 14 Aar har været borte fra hende.

1670 var der stort Forhør angaaende *Peder Jørgensens Krohold* i Husum. Ridefogden havde indstævnet samtlige Husum Mænd og *Christopher Smeds* tvende Karle, *Hans Larsen* og *Lars Madsen*. Det oplystes, at *Peder Jørgensen* baade solgte af sit eget Øl

og lod Øl hente hos Bryggerne i København og sælge for Penge af den Aarsag, at naar *Bymændene* skulde have noget Øl at drikke paa *Byens Vegne*, enten for *Kvæg*, som gaar i Vangen og gør Skade, eller for andet, og Bønderne derfor samtlige paahører, hos hvilken Brøst findes, og de da *kommer til Kroen* med *Pantet*, vil de ikke give dem Øl paa *Pantet*, saa at de maa søge hen paa de Steder, hvor de kan faa Øl paa *Pantet*, indtil de kan skaffe Penge. Endvidere anførtes, at de, der *idelig* og altid ved Dag og Nat kommer til Byen, Bønder, som har *Langvej* hjem, og om Aftenen vil *laane Hus* for sig selv og deres *Heste* og *Vogn*, og de ikke kan bekomme Husly i Kroen, maa de føje sig hen i Byen, hvor de kan bekomme Logement. *Mihkel Andersen* i Husum meldte, at han og hans Naboer var gaaet ned til Christopher Smeds for at drikke Øl paa et Pant paa *Byens Vegne*, men hverken Smeden eller hans Kvinde var til Stede, hvorfor de maatte søge hen paa de Steder, hvor de kunde faa Øl. Peder Jørgensen hentede Øllet hos Brygger Niels Rasmussen i København og havde *Værelser* hos Christopher Smed, hvis to Karle oplyste, at Christopher *ikke* havde solgt Øl. Peder Jørgensen var til Stede i Retten og benægtede ikke Fakta!

1671 gav *Peder Jørgensen* i Husum Oplysning paa Tinge om den *ulykkelige* Ildebrand, som er overgaaet ham og hans Naboer i Høst, og hvem der er Aarsag deri. *Olluf Hansen* af Husum var gaaet op til Peder Jørgensens Gaard, da han *blev var*, at der var Ildløs i Byen; han saa, at Ilden kom ud af *Christen Jørgensens Stuelænge* lige ved *Peder Jørgensens Kornhus* og

straks *antændte det* — saa gik Chr. Jørgensen bort og var borte i nogle Dage (dette saa jo lidt mistænkeligt ud). *Anders Nielsen* i Husum havde været inde hos Peder Jørgensen, og da han kom ud i Gaarden, saa han en *stor Røg* mellem Peder Jørgensens og Chr. Jørgensens Hus. Han havde ogsaa set Ilden fra Chr. Jørgensens Hus antænde Peder Jørgensens Kornhus, saa det hele gik op i Luer.

Christen Jørgensen var i Retten, han vidste *ikke*, hvorfra Ilden var kommet, eftersom han laa og sov i sin Seng, og da han kom ud i Gaarden, kom *Niels Søffrensen* med en Økse paa sin Aksel og *truede ham*, og Peder Jørgensen *raabte og bad*, at de *skulde tage ham* (Chr. Jørgensen) *fat og haste ham paa Ilden*, hvorover han befrygtede sig og gik ad Utterslev til — til sin derboende Broder.

I det følgende Retsmøde begærede Peder Jørgensen, at *Christen Jørgensen* skulde *skaffe Skudsmaal* for sig og Hustru af *Husum Bymænd*; kunde han *ikke* det, skulde *de forføje sig af Husum By*.

* * *

En Dag, da *Hans Pedersen* i Brønshøj sad i Dommersæde, klagede *Katrine* sl. *Hans Rostgaards* paa Krogerup (kendt fra Svenskekrigen) over *Søren Nielsen*, Fisker i Virum, der skyldte 20 Slettedaler.

— 1671 gav *Peder Ibsen* af Hvidovre paa egne og sine medfølgende 16 Mænds Vegne Klager over *Jens Christensen*, Vang-Vogter i Buddinge. Han havde stukket *Peder Larsen Soldat*, som derefter døde. Det oplystes, at en Spøgefugl *Chr. Christensen*, havde stuk-

ket Halm i Vang-Vogterens Horn, som det hang paa ham, og derefter antændt det med Ild, saa det blussede om Livet paa Hyrden! Det maatte Christen give Øl for, og derover blev han ond paa Hyrden. Han fik Peder Soldat til at gaa løs paa Hyrden; han slog ham 3 Slag med sin flade Degen, slog ham til Jorden og rejste ham op. Chr. Christensen slog ogsaa Hyrden under Øret og sagde: *Det skjal du have, din gamle Bedrager.* Soldaten løb nu atter efter Hyrden, der vilde paa Marken, drillede og slog ham paa Skulderen med Kaarden. Hyrden bad hele Tiden om Fred; men til sidst tabte han Taalmodigheden og stak Soldaten i Armen med en Kniv. Da Soldaten var saaret, forbandt Chr. Christensen ham med en Flig af hans Skjorte — men han forblødte sig.

— Dette Aar var der ogsaa stort Slagsmaal hos *Christopher Smeds* i Husum. *Birgitte Christopher Smeds* havde indstævnet *Mads Jørgensen* og *Chr. Jørgensen* angaaende Slagsmaal, som de paa morderisk Vis havde begaaet i *Christopher Smeds Hus* om Aftenen uden Aarsag.

Søren Nielsen fortalte, at han forleden *Søndag* var med flere Naboer inde hos *Smeden* om Eftermiddagen. Lidt efter kom *Mads Jørgensen* og *Chr. Jørgensen* ind. *Chr. Jørgensen* talte nu om *Søren Nielsens Svin*, der gik i *Vangen*. *Søren* sagde, at han havde lukket sine *Gærder*. *Rør mig et Slag, saa skjal Sol og Maane skinne igennem dig*, tilføjede han. *Chr. Jørgensen* slog sig paa sit Laar: *Her ligger det i min Lomme, at jeg maa gøre, hvad jeg vil, i tre Aar.* Der faldt ogsaa nogle Ord mellem *Mads Jørgensen* og en

Karl *Niels*, der tjente paa Vintapperens Gaard i Uterslev. Nu blev der Slagsmaal — og Christopher Smed fik da af Mads Jørgensen 4 Knivslag, saa han raabte til sin Hustru, da han faldt omkuld. Hans Kvinde bad nu, at de skulde hente Mads Jørgensen. Men baade Mads og Christen var ude af Døren. De bar nu Smeden hen i hans Seng — som et dødt Menneske — og det var vitterligt, at Christopher Smed *paa den Tid* ikke var drukken.

Hans Rasmussen og Christen Rasmussen havde næste Morgen været inde hos Smeden og besigtiget ham, medens Badskæreren forbandt ham. Han havde faaet to Knivstik bag op i den venstre Arm, som var gaaet igennem Armen, et Knivstik under Armen, og det fjerde i den venstre Side. De saa, at Badskæreren satte *lange Valher* derind; de fik ogsaa fremvist den Skjorte og Ulden-Skjorte, som Smeden havde haft paa, da han blev stukket.

Mads Jørgensen blev der tre Gange lydelig raabt efter paa Tinge — men han mødte ikke — eller lod møde.

Chr. Jørgensen var derimod til Stede og kunde ikke benægte, at Mads Jørgensen og Smeden havde haft nogle Ord sammen.

— I næste Ting var Mads Jørgensen heller ikke mødt, men *hans Hustru*, som bad om *en mild Dom* paa sin Mands Vegne, og *gerne vilde betale Tid* efter anden af deres ringe Midler. Han blev dømt at bøde 40 Mark til Smeden, og for hvert Saar efter Loven 6 Mark Pendinger — betale Badskærløn og erstatte Smeden al anden Bekostning og hvad Skade *han for sit Haand-*

værk har lidt, Pine og Smerte — saafremt han ikke vil lide paa *Kroppen* efter Loven. Chr. Jørgensen blev ogsaa straffet.

Senere blev der igen Klammeri hos Smeden. — Striden stod om deres *Rugvangs Ufred*. Smeden bad dem forrette sligt paa *Bystævnet* og ikke i hans Hus. Det hjalp dog ikke. Sindene var kommet i Kog — Mads Jørgensen var med — Smedens syge Barn, der laa i en Vugge i Stuen, flyttedes væk — de to Borde skubbedes til Side, og saa tog man fat.

Det hele endte i Retten — og i Fryd og Gammen: der skulde være *Venskab* og *Kærlighed* (!) mellem dem herefter.

— 1671 var *Søffren Jacobsen* Kromand i Brønshøj. Han havde en Del Retssager angaaende Gæld, Handel — og Røveri. For det sidste indstævnedes han *Claus Skræder*, der havde sit Tilhold paa *Kalt-Huset* (i Brønshøj Sogn). Denne Claus havde røvet en *Kedel* fra Kromanden. Et Par Vidner: *Augustinus*, tjene-
nende paa *Niels Juels Gaard* ved *Kalt-Huset* og *Arent Berentzens* Tjener paa *Teglgaarden* i Brønshøj oplyste følgende: En Søndag, en Time eller to før Aften, kom *Søffren Jacobsen*, Kromand i Brønshøj, ud fra *Kalt-Huset* med en *Kobberkedel* paa sin *Aksel*. Og som han var kommet over Træbroen, kom tvende Karle efter ham, nemlig *Claus Skræder* og *Augustinus*. Nu tog *Skræderen* først fat paa *Kedelen* og vilde have den fra *Søffren*, og *Augustinus* kom ham til Hjælp; begge tog fat, men da *Søffren* ikke vilde slippe *Kedelen*, slæbte de ham efter omtrent 3 Favne og tog med Magt *Kedelen* fra ham og gik til *Kalthuset*

med den. Kedelen var vist bestemt til *Brønshøj By-mænd*, som ogsaa fik den tilbage.

Aaret efter solgte Søffren Jacobsen en *Økse* til Hjulmanden i Gladsaxe, *Rasmus Findzen* — det var en Søndag — for 3 Mark og 12 Skilling. Men da Hjulmanden kom hjem med Øksen, blev han indstævnet af en Mand, der paastod, at det var *hans* Økse. Det oplystes, at Søffren havde købt Øksen i Brønshøj Kro af en Soldat for 28 Sk. plus 4 Sk. i Lidkøb — og Soldaten havde fundet den paa Vejen mellem Husum og Herløv. Hjulmanden mente, at han var i sin gode Ret, han havde købt og betalt Øksen til Søffren Jacobsen, som nu maatte staa til Hjemmel derfor.

Man skulde være forsigtig med at købe, hvad der blev budt frem. Saaledes købte *Niels Pedersen* i Husum en Hest af Byfogdens Tjener *Hans* — det var paa Roskilde Marked. Men Sognepræsten i Himmel, Hr. Tomas Frandsen, fik Nys om, at det var hans Hest og indstævnede *Niels Pedersen* for Sokkelund Herredsting. Her paastod Præsten, at Hesten var hans, og at *Niels Pedersen* maatte skaffe sig Hjemmel til Hesten; i modsat Fald skulde den — mente Præsten — uden videre gives til ham. *Niels Pedersen* blev dømt til at give Præsten Hesten.

1672, 4. Juni fik Hr. *Claus Pedersen* i Brønshøj kongeligt Brev til at bygge og indhegne ved Brønshøj Gade. Præstegaarden var bleven nedrevet under Svenskernes Ophold i Brønshøj. Præsten sammenkaldte da Brønshøj Bomænd paa Tinge, lod Brevet oplæse og spurgte, om de havde noget at indvende derimod. Det havde de ikke. Derpaa udtoges 4 Mænd

til at *taķserere* og vurdere den *Gaard* i Brønshøj, som Præsten hidindtil havde drevet og benyttet.

Vurdering af Brønshøj Præstegaard 1672.

Stuelængerne: Deri en *Stue* forfattet af 5 *Væggerum* med Loft over, Gulvet lagt med gule og grønne *Astrag* (∴ *Stenfliser*; maaske blev disse forfærdiget paa Arent Berentzens Teglværk i Brønshøj); derudi befindes 10 *Vinduer*, *Karmene* udi *Snedkerværk*, lagt med *Astrag*; derhos finder en *anden Stue*, som og er med Loft over, forfattet udi 3 *Væggerum*, hvilket Gulv og findes med *Astrag* belagt og udi samme *Stue* 6 *Vinduer* og *Karmene* udi *Snedkerværk*. Derhos findes et *Kontor* med 4 *Vinduer*; derhos et *Køkken* udi 4 *Væggerum* med Loft over, Gulvet lagt med *Klinker* og *Mursten*, en stor *Skorsten* med en *Bagerovn* hos og 4 *Vinduer* udi bemeldte *Køkken*, *Karmene* gjort udi *Snedkerværk*; derhos befindes et *Bryggers-Hus* med Loft og *Kedel*, som er rygget ∴ med *Ryg*) — det har 6 *Væggerum*. *Hustaget* paa den søndre *Side* vil forbedres og oplægges med nyt *Tag*. Ved *Bryggerset* findes en *Brønd*, 24 *Alen* dyb med en *Pumpe* udi; derhos findes et *Vognskjul* i 5 *Væggerum*, item en *Lude* (∴ et *Halvtagsstur*) ved *Stegeret*, som er 3 *Væggerum*. I den østre *Længe* i *Gaarden* er 3 *Væggerum* med Loft over, item en *Skorsten*. En *Stue*, derudi er 6 *Vinduer* og *Vindueskarme*. Endnu 7 *Bindingers Hus* i samme østre *Længe* — uden Loft. Den søndre *Huslænge* paa *Gaarden* er udi 22 *Væggerum-Hus* med 2 *Luder* ind til *Gaarden*.

Ved samme Længe endnu en Lude ud til Gaardspladsen — 3 Væggerum lang. Den *vestre* Længe er 10 Væggerum, som vil forbedres med 3 *Traver Langhalm*. *Haven* ved den *østre* Side er indkastet med Grøft, besat med Gærder og vedligeholdt. *Haven* befindes vel besat med *Ymper* og *Poder* af adskillige Slags Træer saa vel som ogsaa Urter; *hvilken Slags Træer vi ikke kan give Forklaring om, hvoraf de ere*, eller hvad de kan koste. I *Haven* findes en *Brønd*, som udi *Grunden* er besat med *Tømmer* og over med *Tømmer* beklædt. Sydvest for *Gaarden* findes en temmelig indbegreben *Kaalhave*, som er vel indhegnet med Grave og Gærder. Inden i *Gaarden* findes *brolagt* med Sten, *saavidt fornøden gøres*, deslige *udenfor Gaarden* paa de Steder, som sligt behøves, saavel og ved *Mødningsstedet*. Længerne vurderer vi efter vores Forstand for 560 Daler.

— Da *Rødovre Præstegaard* blev bisigtiget Aaret efter, 1673, afgav den et trøstesløst Skue. Der var 9 Fag Stuelænge, af hvilke de 6½ Væggerum befandtes med Loft; i *Stuen* fandtes 3 *Stykker Panel* og et *Slagbord*. Ved *Stuelængens østre Ende* stod et gammelt Skur, tækket med Halm, brugtes til et *Svin*. *Gulvet* i *Stuen* trængte til at forbedres med Bræder. *Bagerovnen* skulde opsættes af Ny. 2 Væggerum over *Stegeriset* er slet uden Tag. *Lægter, Tag* og *Bjælker* manglede — megen Brøstfældighed i det hele.

I *Gaarden* stod et Skur med 16 Støtter under, paalagt med Stængetræer og tækket med Halm. Der var kun Spiltov til 2 Heste. Baasene var næsten øde. . . .

Den *Rødovre Præstemand* har nok fristet en kum-

merlig Tilværelse. Kaldet blev da ogsaa 1682 slaet sammen med Brønshøjkaldet.

— 1673 havde Raadmand Arent Berentzen fra København Strid med Fogden Peder Nielsen i Brønshøj angaaende en *Ruse*, som tilhørte Arent Berentzen, og som Peder havde optaget af en *Parck*, som Raadmanden havde ladet kaste. Fogden vedgik, at han havde *hittet* en *Ruse* paa sin egen Grund; han optog den i Godtfolks Nærværelse; hvem der tilhørte den, er ham *ubevist*; han havde oplyst samme *Ruse* for sine Naboer.

* . *

Et Drab i Gentofte.

Nogen Tid før Julen 1674 — en Torsdag Aften — efter at Solen var underganget, stod *Rasmus Pedersen*, der tjente velfornemme *Berent Suhr* i Gentofte, uden for sin Husbonds Port; da kom Fogdens, *Peder Ibsens Karl*, *Hans Jørgensen* ridende forbi ham med Sadel og Pistoler og red ned til Søen. Lidt før var *Bernt Suhrs Dreng*, *Rasmus Hansen*, nedreden til Søen med sin Husbonds Heste. *Rasmus Pedersen* gik nu ind i Gaarden og hørte et Bøsseskud gik af nede ved Søen. I det samme kom en *Karl* ridende ind i Gaarden og sagde, at *Peder Ibsens Hans* havde skudt *Bernt Suhrs Dreng*. *Rasmus Pedersen* løb da ned til Søen og saa der *Rasmus Hansen* ligge skudt og falden af Hesten, og hans Hat laa for sig selv og var gennemskudt tvende Steder. Han tog nu Drengen og saa, at han havde Skade *for* i Hovedet under den nederste Kæbe og i den højre Haand. Han spurgte, *hvor* det

var fat med ham. Svaret lød, at Fogdens Karl havde skudt ham. Om de havde været Uvenner? Nej, men da han mærkede, at Hans vilde skyde, havde han bedt ham skyde i Vandet. Han bad fremdeles, om de vilde køre ham hjem.

Kirsten Lauridsdatter af Gentofte var samme Aften kommet ned ad Strædet forbi Bernt Suhrs Gaard og vilde ned og hente Vand ved Søen; da holdt Hans Jørgensen til Hest med en Pistol, som han affyrede, men hun gav ikke Agt paa, hvor Skuddet kom hen, før hun hørte Rasmus *gav sig*. Hans Jørgensen red nu op ad Strædet og *lo*. Men da han fornå, at Folk samledes om Drengen, red han *fort* hjem.

Jens Nielsen havde staaet og tærsket hos Fogden, da der kom en Hest i Stalden med Pistoler ved Sadelen. Hans Jørgensen havde da taget den ene Pistol og peget paa Jens; denne sagde: Bevar dig intet med Pistolerne, du kan gøre Skade dermed! Saa satte Hans den i Hylsteret igen. Siden efter Solbjerget tog Hans Hesten, red til Vandet — kom tilbage bandt Hesten og *blev borte*.

Jens Olsen havde overværet Optrinet med Jens Nielsen og havde sagt til Hans: Vid, hvad du gør med det, Pistolerne kan være ladt; vidste du, saavel som jeg, hvad det var at omgaas Krudt, saa lod du vel blive! Da tog Hans Ladestokken og prøvede, om Pistolen var ladt; derpaa sagde han: Du skal intet frygte, fordi der er intet Fængkrudt paa. Men jeg har Krudt, som jeg vil lægge paa til Fængkrudt og skyde Pistolen af, naar jeg rider ned til Vandet med Hesten.

Fogden, *Peder Ibsen*, var samme Aften gaet ind

i Stalden for at tage Pistolerne af Hesten — det var hans Hest; da han kom ind ad den ene Stalddør, kom Hans ind ad den anden med Heste fra Vandet og bandt dem ved Krybberne — og saa gik han straks ud af samme Dør, saa Fogden ikke fik talt med ham den Aften. Næste Dag var han kommet igen, og paa Spørgsmaal om, hvorledes han havde baaret sig ad med at skyde Rasmus, svarede han, at han selv havde noget Krudt, som han lagde paa Pistolen — og da han for *Lyst* vilde skyde, gik den uforvarende løs og ramte Rasmus, der døde. Han blev besigtiget af *Hans Eglersen* og *Claus Balbiern*. Tingbogen fortæller ikke om Dommen i denne Sag.

* * *

Man skulde *vare sin Mund*. Det fik *Anders Hansen* i Husum at føle. Han havde beegnet *Ellen Peder Pedersens* med Skældsord angaaende en And, der var blevet borte. I Retten vidste Anders Hansen intet andet om Ellen og hendes Børn end det, som ærligt, kristeligt og godt er, og som ærlige Folk vel egner og anstaar i alle Maader, vidste ikke hende eller hendes Børn noget for Tyveri eller noget uærligt at tillægge i nogen Maade — og dersom der kunde være faldet nogle Ord af ham i *Drukķensķab*, som han *ikke* kan erindre, *beder han om Forladelse*; lover fra denne Dag, at han lader hende og hendes Børn være og blive uklammereret.« De blev venligt forligte for Retten og gav hinanden Hænder!

— 1676 afgav 8 Mand Beretning om *Konge- og Landeveje*.

1) Landevejen mellem København og *Helsingør*. En stor Bro ved Gammel Vartov er brøstfældig (4 Slettedaler), tilkommer København at parere. En stor Træbro ved *Skovshoved* ved Siwerts Hus — ganske forraadnet — 100 Sldr.

2) Landevejen mellem Kbhvn. og *Frederiksborg*: Hyltebroen over Utterslev Mark mangler Sten og Grus — 4 Dlr.

3) Vejen fra Kbhvn. til *Slangerup*: *Utterslev* Mark har fire smaa Stenbroer, som tilkommer Utterslev By at holde. Paa Brønshøj Gade findes et ulovligt Hul — 4 Slettedaler.

4) Roskilde Kongevej: En stor Træbro mellem Vesterport og Langvadsdam (nu Damhussøen) forfalden — 70 Dlr. — den ligger straks uden for Vesterport ved Gabriels Hus. Den *Ny Hollænder* Bys Port er brøstfældig paa adskillige Steder — 6 Dlr.

5) Roskilde Landevej — saavidt Københavns Len strækker: Paa Valby Mark, tvende ulovlige Steder.

6) Køge Landevej — saavidt Københavns Len strækker eller Sokkelunds Herred vedkommer.

— Samme Aar lod *Niels Christensen* i Brønshøj indstævne Fogden *Peder Nielsen* angaaende »umaaelig og utilbørlig Pantning ved Nattetid«.

Hans Hansen i Brønshøj fortalte: Forleden Langfredag, som Folk var kommen af Kirken, blev berettet ham, at *Peder Nielsen* gik i Kroen. Hen mod Aften kom 6 Soldater til Byen; de gik ind i Kroen og forlangte, at Fogden skulde skaffe dem Logement der i Byen paa eet Sted alle. De andre Bymænd skulde

give Penge dertil; det gik Peder Nielsens Karl rundt og meddelte, hvorpaa han gik tilbage til Kroen. Her sad Fogden sammen med en Person — Monsieur Fændrik. Han hørte, at Fogden tilbød dem 3 Mark hver og næste Dag 3 Vogne af Byen til Befordring. Fændriken gik nu ud i Byen for at høre, hvad By-mændene sagde til det. Niels Christensen og hans Hustru havde da svaret, at de havde ingen Penge; de vilde tage deres Part og Andel og forskaffe dem Logement, Øl, Mad og Seng som forsvarligt; dette skete om Natten ungefær Kl. 8 eller 9. Da Fogden hørte dette om Niels Christensen, sagde han: Da skal jeg gaa med Mons. Fændrik og *tage Pant* for Niels ret nu — da var Klokken ungefær 10. Saa gik han ud, Fændriken kom efter og stak til ham med sin Kaarde i Døren. Fogdens Karl løb nu ind til Niels Christensen og sagde: I skal straks komme med Penge, ellers kommer de at pante!

Sagen løb ud i Sandet.

Samme Niels Christensen var ofte tiltalt for ulovligt Krohold. 1676 indstævnedes Ridefoged Lars Eskildsen ham, han havde solgt Øl til Arbejdsfolkene paa Arent Berentzens Teglværk. Fogdens (Peder Nielsens) egen Karl havde hentet Øl hos Niels Christensen — skønt Fogden med tvende Mænd af Byen havde været henne og forbyde dem at sælge Øl til Teglværkets Folk.

Niels Christensen var mødt og fremlagde en skriftlig Seddel fra *velvise* og *fornemme* Mand, Arent Berentzen, Raadmand i København: at han forskaffer Niels Christensen Øl at sælge og begærer, at hans

Hustru vil gøre sig slig Umage. Retten skønnede, at Arent Berentzens Seddel syntes at stride mod Kongelig Majestæts Brev, som har givet *Jacob Jacobsen* (Kromanden i Brønshøj) Bevis for, at han alene og ingen andre maa holde Kro i samme By. Der skulde nu prøves, om Sedlen var gyldig og kunde akcepteres. Niels Christensen oplyste, at han solgte intet Øl og holdt ingen Kro, hvorfor han intet skulde lide. Det hjalp dog intet, han fik 10 Rdlr. i Bøde, da det blev aabenbaret, at han havde solgt Øl — for 6 Mark — til Bymændene.

— Badskæreren kunde ogsaa blive tiltalt, hvis hans Kure ikke hjalp. Paa Bispens Gaard i Brønshøj var *Søren Jacobsen* død. Hans Eftermand *Torsten Nielsen* (*Torstens Kilde* paa Brønshøj Mark er opkaldt efter ham) indstævnedes da *Steffen Meyer Badskærer* for de *Skader*, han foregiver at have kureret; *Badskærerens* tvende »Drenge« var ogsaa mødt samt tre Gaardmandskoner fra Brønshøj: *Anna Jacob Jacobsen* (Kromandens Kone), *Anna Rasmus Madsens* og *Johanne Hans Jørgensens*. De vidnede, at da sl. *Søren Jacobsen* var afgaaet ved Døden, var de tre ombedet at *klæde hans Legeme*, og da befandtes udi hans Hoved et stort Saar, som stod ganske aabent, hvilket Ms. *Steffen Meyer* skulde have kureret; det var ogsaa bevist, at salig *Søren Jacobsen*, da han var under *Badskærerens* Kur, var *forrykt* og gik udi ny Vildelse og ei havde sin fulde Fornuft.

Badskæreren slap dog for Straf.

— I samme Retsmøde var hidkaldet *Jens Madsen* i Brønshøj og *Michel Nielsen* i Utterslev for *Hel-*

ligbrøde med Høstens og Kornets Afførsel — d. 13. August 1676, hvorved formenes, at de ikke har holdt *Sabbaten* saaledes, som *Loven og Recessen tilholder* — om de ikke efter Chr. 4des Reces burde bøde for deres *Søndags-Arbejde*. Michel Nielsen svarede, at han intet *Søndags-Arbejde* havde gjort, som han kunde lide for. Jens Madsen svarede vemodeligt og beklagede, at han en *hellig Aften* havde været med til at *hirne* for noget lidet, som var liggendes og stakket; Naboerne havde opgivet *Ævred*, og det var ellers blevet opædt af *Kvæget*. Han formodede, at *Øvrigheden* ej vilde efterstræbe ham — det var et *fornødent Arbejde*. Begge blev advaret.

* . *

Slagsmaal paa Brønshøj Gade.

1677 havde *Torsten Nielsen*, Forpagter paa Bispens Gaard i Brønshøj, indstævnet *Peder Nielsen*, Foged i Brønshøj, angaaende *Slagsmaal* og *Klammeri*, som han forleden, Christi Himmelfartsdag, har begaaet mod *Torsten* — samt at bevise, med hvilken *Ret* han havde *lagt Indkvartering* hos *Torsten Nielsen*. Mange var indstævnet: *Hans Hansen*, *Niels Christensen*, *Anders Jensen* og *Michel*, der tjente hos Hr. *Claus* (Præsten) i Brønshøj. Endvidere fremlagde *Torsten Seddel* fra *Lensmanden* om, at han skal være fri for *Indkvartering* — ligesom andre *Præstegaarde*.

Hans Hansen fortalte: Forleden, Christi Himmelfartsdag, var *Naboerne samlet paa Gaden* for at tales ved om den *Indkvartering*, som var kommet der

til Byen; da blandt anden Snak, som forefaldt, kom Peder Nielsen og Torsten Nielsen til Orde med hverandre om Indkvarteringen, at Torsten skulde være lagt for mange paa. Da slog Peder Nielsen Torsten paa Munden — da *deres Ord ikke føjede sig sammen* — og i det samme kom de omkring paa Jorden og fik hverandre i Haaret. Nu skilte han og Anders Jensen dem ad. Han havde hørt, at Peder havde sagt til Officererne, at Torstens iboede Gaard var fri for Indkvartering. *Jens Madsen* i Brønshøj oplyste, at de nærværende Officerer havde hin Dag, da Brønshøj Bymænd var forsamlet paa Gaden for at tale om Indkvarteringen, spurgt om, hvor mange Gaarde der var i Brønshøj. 7, lød Svaret — og *Bispens Gaard*, den er fri, sagde Peder Foged. Rytterne kom nu i Kvarter — ogsaa i *Bispens Gaard*. Og da det var sket, kom Torsten straks hen til de andre Bønder paa Gaden og sagde til Peder, hvorfor han indkvarterede Ryttere hos ham. Peder svarede, at han havde *ikke* vist nogen hen til ham. De vekslede nu nogle *drøje Ord* sammen. Torsten sagde til Peder: Holdt, lille Karl, jeg skal betale dig derfor. Nu fik de hverandre i Haaret og kom omkring paa Jorden, indtil Naboerne skilte dem.

Dommen lød paa, at da *Torsten unødigt* har paaført Peder denne Proces, bør han betale Processens Omkostninger.

* * *

1677 døde *Tingmand Hans Pedersen* i Husum — 96 Aar gammel. »Der blev ringet vel med Klokk-

kerne, da han blev sat i Graven, men fik (Præsten) intet, thi han havde intet«, fortæller Kirkebogen. Begravelser kunde ske med eller uden »Sang og Klang.« Det første kostede Penge. En særlig Ære er der vist den ældgamle Tingmand, naar han blev stedet til Hvile med Sang og Klang — skønt intet blev givet derfor af visse Aarsager.

— 1678 betjente den tidligere Brønshøj Smed, *Salomon Nielsen*, nu i Vangede, ofte Retten, f. Eks. da Herredsfogden, *Jens Mogensen* i Lyngby lod fremføre *Maren Svendsdatter*, der havde stjaalet en Silkehue med brede Guldkniplinger om samt andre Ting. Hun bad ydmygelig, at Retten vilde tage dette paa »bedste Maade«.

Dette Aar indstævnedes Kromand *Jacob Jacobsen* i Brønshøj Substitut samme Steds *Peder Olsen Knop* og hans Hustru *Dorete Pedersdatter* for ærerørige Ord, de begge d. 29. Maj 1678 ubluelig havde ladet sig forlyde med mod Kromanden, hans Hustru og Børn — saavel som for Vold og Overlast, *Peder Olsen* har begaaet mod *Jacob*. Der var indstævnet mange Vidner fra Brønshøj, bl. a. *Torsten Nielsen* paa Bispens Gaard.

Anna Ollufsdatter, der tjente hos Hr. *Claus Pedersen* (Præsten i Brønshøj) berettede: For omtrent 14 Dage siden kom Substitutens Hustru, *Dorete Pedersdatter*, ind til Hr. *Clauses*; da tog Hr. *Clauses* Hustru vel imod hende og bad hende sidde, hvortil hun svarede, at hun ikke vidste, om hun maatte sidde hos ærlige Folk. Da sagde Præstekonen: Haver I saa skikket Eder? Dertil svarede hun: Det skal I bevise.

Og imellem faldt adskillige Ord, som ikke alle egentlig kan erindres, men endelig hørte hun, at Dorete Pedersdatter sagde til Jacobs Hustru, som var til Præstens, at hun (Krokonen) var en *Æreshænder*, hun havde skændt saa mangen Ord og ydermere, at hun (Dorete) *ihke* havde omløbet Landet med unge Karle og *mistet sin Næse for Horeri* — saaledes som Anna Jacobs havde. Derpaa gik Dorete ud paa Gaden. Saa stod Substituten Peder Olsen paa sin Husplads og Jacob Jacobsen uden for sin Dør paa Gaden. Da tog Peder et grønt Stykke Træ og slog Jacob nogle Slag med det. Jacob trak sig nu baglæns ind ad Døren, og i det samme tog Peder et andet Stykke Træ og slog efter Jacob, saa det røg paa Døren — og siden en *Sten*. Han raabte ogsaa »Pak og gamle Skælm«.

De *andre Vidner* havde hørt, at Dorete inde hos Præstens havde skældt Anna Jacobs ud for en *Hore* og en *Tæve* og sagt, at hun (Dorete) *ihke* havde mistet sin Næse for Horeri — saaledes som Krokonen! Ydermere havde *Gundel Jensdatter* set, at Dorete Knops slog Anna Jacob Jacobsens.

Degnen og Hustru mødte i Retten og *benægtede højlydt*, at de havde udkældt Kromanden eller hans Kone i nogen Maade. Dog nægtede Peder ikke, at han slog efter Jacob med Træet, men det var af den *Aarsag*, at han havde kaldt hans Hustru en *Nar*.

Formodentlig er Sagen bleven ordnet i Mindelighed, da Tingbogen ikke fortæller videre derom.

—Aaret efter havde *Peder Knop* Sag med *Hr. Anders Nielsen* til *Hollænder Kalthuset* angaaende

en Ko, der tilhørte Hr. Anders, men var til Leje hos Peder Knop.

Herom berettede *Anders Jensen* i Brønshøj: Forleden Pinsedag før Prædiken, som han kom af Marken, da saa han, at Peder Knops tvende Køer stod bag Peder Knops Hus paa det Sted, hvor der tilforn var en Park; begge stod og aad Græs, og han saa ingen Mangel paa dem og intet Vand i Parken. Da faldt en Ko omkuld. Lidt efter kom Peder Knops Dreng ind til ham og bad, om han vilde hjælpe dem den Ko op — den tilhørte Hr. Anders. Anders Jensen sendte sin Dreng og Pige ned for at hjælpe dem Koen op, og da de kom derned, var Koen død.

Niels Olsen, der tjente Degnen, fortalte: Første Pinsedag satte han bemeldte Ko paa de Steder før Prædiken, og da denne havde Ende, gik han atter til den; den laa nu paa Siden og gav sig meget. Han løb saa hjem for at sige det til sin Madfader og Madmoder, og da de kom ud til Koen, var hun død. Der var intet Vand paa det Sted, hvor Koen var tøjret, heller ikke havde den Skade af Tøjret.

Peder Knop blev dømt til at betale det *halve* af Koens Værdi til Hr. Anders.

* * *

Landsdommer *Sinklar* havde boet paa en Gaard i Utterslev en Del Aar. Hans Enke, *velbyrdige Frue Kirsten Sinklar* havde mange Processer og førte et forargeligt Levnet.

1679 anklagede hun Foged *Peder Nielsen* i

Brønshøj, fordi han havde *tøjret paa hendes Grund*. Mange Brønshøj mænd vidnede, at Fogden *ikke* havde haft *Køer* tøjret ved Utterslev. Fruen mødte selv i Retten og besværede sig over, at et indstævnet Vidne fra Utterslev stadig ikke gav *Møde*.

Dommen lød paa, at da det er bevist, at Peder Nielsen uden Fruens Minde og Tilladelse har ladet tøjre paa hendes Jord — mod Loven — har han beset sig og bør betale Skaden efter uvildige Mænds Taksation. Han maatte *bøde sine tre gode Mark* efter Jydske Lov 3. Bog 51 Cap.

— Fogden huskede det — og fik Hævn senere.

Med *mandhaftig* Kaptajnløjtnant (ved Dronningens Livgarde) *Baltys* havde hun Sag angaaende en *Del Hø*, som han lod bortføre fra hendes Gaard — uden hendes Minde.

Herom kunde *Knud*, som var Avlskarl paa Ritmester Munchs Gaard i Utterslev, men som nu tjener paa *Prinsessernes Gaard* i den Ny Hollænderby, fortælle:

En Mandag kom en Karl ridende ind i Fruens Gaard — det kunde se ud til at være en Officer — han vilde have to Læs Hø, hvad han dog ikke kunde faa i Fruens Fraværelse. Officeren sagde da, at han lod sig *ikke fikser*. En Time efter vendte han tilbage og havde to Vogne med. Han gik nu ind i Stuen og spurgte, hvem der havde lukket en Loftsdør, som før stod aaben, og hvor Nøglen var til den. Svaret lød, at Pigen havde slaaet Døren i, taget Nøglen med sig og var gaaet til Fruen i København. Officeren sagde: Det ved jeg vel Raad for. Denne Officer havde været

hos Fruen sidste Sommer angaaende Hø og var fulgt med hende til Kirken.

Han lød nu Vognen læsse, hvorpaa de kørte bort. Fruen fik *ikke* Dom over Officeren.

— 1680 fik hun Tvillinger med sin Fæstemand *Unnich Friederich*. De blev viet 6. Okt. 1681 — de boede da paa Munchegaarden i Utterslev — og samme Dag maatte hun *staa aabenbar Skrifte* for Menigheden i Brønshøj Kirke — for *begaaet Lejermaal*. Snakken gik meget, ingen vilde have med de to at gøre; til sidst indstævnede *Unnich Friederich Foged Peder Nielsen* i Brønshøj og *Rasmus Nielsen* af Utterslev til at svare paa, hvorfor de har gaaet rundt i Byen og forbudt Bønderne, at ingen af dem skulde *indtage* eller *huse* eller *holde* Fruen i Utterslev — eller i nogen Maade have noget med hende at gøre. De to Mænd svarede, at de vilde give nærmere Begrundelse, hvis Fru Kirsten vilde *rense sig* for det Rygte, hun var i.

1681 blev hun anklaget af *Ridefogden* for sit meget grove *Skælderi* og *Sigtelse* samt for *Trusel* og *Undsigelse* mod ham. Hendes Prokurator oplyste, at hun var *drukken*, dog ikke af *Vin*, men af *Angst*, da *Ridefogden* havde været i Gaarden for at pante.

Herredsfogden afsagde følgende Dom: Eftersom kgl. Majestæts *Ridefoged*, velfornemme *Frederik Eisenberg* beviser, at *Kirsten Sinklars* efter hans Formening groveligen og skammeligen har truet og undsagt ham paa Livet, bør hun efter *Recessen lide paa sin Ære* og tillige med sin trolovede Fæstemand *Unnich Friederich stille Borgen* for *Trusel* og *Undsigelse*. Hun mener at kunne gaa fri for sit *løsagtige Levned*

ved at fremlægge *Sognepræstens Attest* (Hr. Claus Pedersen i Brønshøj). Dog synes jeg (Herredsfogden), jeg herudi ej rettere kan kende, end at fornævnte Kirsten Sinklar bør stille Borgen; Unnich Friederich burde have holdt hende derfra, men jeg tør dog ikke forlange Borgen af ham!

Sagen gik nu til Overdommeren (Sjællandsfars Landsting i Ringsted), og nogen Tid efter blev Parret indstævnet paa Sokkelund Herredsting for at høre Afgørelsen (29. Juli 1681): Eftersom det er bevist, at Kirsten Sinklar har truet og undsagt Frederik Eisenberg at ville med *egen Haand myrde ham*, saa og har udskældt, som hun aldeles intet beviser af — da, saafremt *hun ikke rømmer Sjælland inden 8 Dage* efter denne Doms lovlige Forkyndelse, bør at lide efter Chr. III.s Reces 20 Cap. — samt sætte Borgen.

Angaaende Friederich Unnich, da eftersom han ej har holdt Kirsten Sinklar, som han er trolovet med, at *skikke sig bedre udi Liv og Levned og holde hende fra Ting og Stævne*, bør han ogsaa rømme fra Sjælland inden 8 Dage, saafremt han ikke vil paagribes som en Løsgænger — og saaledes kendes Herredsfogdens Dom ved Magt at stande.

Begge de anklagede var personlig til Stede paa Tinge og begærede Kopi.

Da der intet mere høres om dem, maa det antages, at de har forladt Sjælland.

1679 anføres, at *Svend Gønge* (Gøngehøvdingen?) af Holte indstævner Lars Savskærer af Glad-saxe.

— Mellem Fogden i Brønshøj, *Peder Nielsen*, og

Torsten Nielsen i samme By var Forholdet ikke godt. *Torsten* har aabenbart været et kolerisk Gemyt. En Dag overfaldt han *Peder Nielsens Dreng Knud Truel- sen*, som paa *Tinge* beretter følgende:

Som han i Gaar — for 14 Dage siden — var nede ved *Kalthuset* hos sin *Husbonds Heste*, der stod paa hans (*Husbondens*) egen Eng, kom *Torsten Nielsen* kørende fra *København*; han havde sin *Kone* med paa *Vognen*. Da han kom lige ud for *Knud*, raabte han paa ham og bad, at han vilde gaa til sig. Han kom hen til *Torsten*, som spurgte ham, om hans *Husbond*, *Peder Nielsen*, var hjemme — og i det samme greb han ham om *Armen* og slog ham med sit *Svøbeskaft*, som var flettet, og da *Knud* vilde tage mod *Svøbeskaftet* og afværge sig for *Hug*, greb *Torsten* ham i *Haaret* og slog ham imod *Jorden* og ikke alene slog ham med *Svøbeskaftet*, men endogsaa stødte ham med sine *Sko* i hans *venstre Side*. *Knud* raabte og bad, at *Torsten* skulde lade ham være. Derefter kørte *Torsten* hjem, og da *Drengen* kom hjem, beklagede han sig for sin *Madfader*, *Peder Nielsen*.

Synsmændene var kommet til *Drengen*, der gik paa *Marken* ved *Kalthuset*; han havde to blaa *Slag* bag paa *Skulderen over Kors* og et blaat *Slag* tværs over den *venstre Arm*, et *Slag* i *venstre Side* og paa det *venstre Laar*. *Peder Nielsen* spurgte *Torsten*, hvorfor han havde gjort det. Svaret lød, at om saa var, at han havde givet *Drengen* nogle *Slag*, var det *vel forskyldt*, eftersom han ofte i dette Aar havde *optøjret* hans *Ager* og *Eng*.

Fogden anklagede nu *Torsten* for *Tøjring* paa

hans Eng. Dommen lød paa, at Torsten maatte tilfredsstille Knud for Svie og Smerte.

— At Landevejene var elendige, ses deraf, at Torsten Nielsens Karl d. 23. Febr. 1682 *væltede* med Heste og Vogn, da han kom fra København, i *et Morads* og kom under Vognen og *døde deraf*. Ridefogden lod 4 Dannemænd besigtige ham — Peder Nielsen, Hans Hansen, Anders Jensen og Jens Jørgensen, alle af Brønshøj. De havde fundet ham paa Brønshøj Mark mellem Landevejen og Gærdet inde i *Lejren* liggende under den ene Vognkæp — næsegrus i Dynedet og Vognen omvæltet.

* * *

1682 mødte Ridefogden paa Tinge med to anholdte Personer, Jens Larsen og Svend Nielsen. De blev anklaget for *Overfald, Trusel og Undsigelse* mod *Søren Bødker* i hans eget Hus i Husum.

Søren Bødker fortalte: Forleden Lørdag Aften, da han nys var hjemkommen fra Marken, kom Jens Larsen ind til ham med Kaarde paa Siden og spurgte, om det var *Søren Bødker*. Hertil blev der svaret ja. Om han var Oldermænd der i Byen? Ja. Jens Larsen forlangte nu, at han skulde skaffe ham Nattekvarter. *Søren* svarede, han havde ingen Lejlighed til ham, han kunde søge *Kroen*. Jens sagde, at det vilde koste Penge. Det kommer ikke mig ved, lød *Sørens* Svar. Nu drog Jens sin Degen og søgte *Søren Bødker*, der sad ved Bordet. *Søren underløb* ham og fik fat i Fæstet paa Kaarden. Jens trak til, men kunde ikke faa Kaarden fri. Han kaldte da paa sin Kammerat og

bad, om han vilde fly ham sin Kniv; den fik han i sin venstre Haand og stak nu Søren Bødker i den højre Arm 4 Steder igennem hans Uldskjorte (denne fremvistes i Retten). Nu fik Søren fat om Jenses venstre Haand og raabte om *Hjælp*, thi Kammeraten slog Døren i for dem. Da kom *Sognerytteren Christen Schone* ham til Hjælp, skilte dem og jagede de to paa Døren samt tog Kaarde og Kniv fra Jens.

Jens Larsen svarede *vemodeligen* (!), at han paa den Tid var *saa drukken*, at han ikke vidste, hvad han sagde eller gjorde; han bad ynkeligt for sig og vilde aldrig gøre sligt mere.

Det oplystes, at Jens Larsen havde været Natmand og Skorstensfejer i Slagelse; Kammeraten havde været hans Medhjælper i Bestillingen.

Sognerytteren (Christen Schone) berettede, at de to var kommet ridende paa Husum Gade, og hos ham havde de faaet Besked paa, hvor Søren Bødkers Gaard laa. De red da ind i Gaarden, og Rytteren gik lidt ned ad Gaden. Da hørte han Søren Bødkers Raab, og *hans Kvinde* kom løbende ud og raabte, at de vilde *myrde* hendes Mand. Christen fik dem ud i Gaarden, men endnu vilde de ikke vige, saa de maatte *prygle* dem af Gaarde. De bad om Kaarden og Kniven, som var taget fra dem, men fik dem ikke. Da *truede* de med *Ulykkes-Nat* og red da bort ad Brønshøj til. Bymændene bad nu Rytteren ride efter dem og *tage dem i Arrest*. Han tog og førte dem til Husum. Herfra blev de siden af *Husum Bymænd* ført til København til Ridefogden — tillige med de to Heste, en lysebrun

og en mørkebrun, stumprumpet, med to gamle Sadler, Kaarde og Kniv.

Ellen Peder Madses i Husum havde hørt *Jens Larsen* — den største af dem — sige, da de red ud fra *Søren Bødgers Gaard*: Dersom jeg ikke faar mit igen, da *skål Byen faa en Ulykke i denne Nat, om jeg end skål hlæde Stejle og Hjul* for *København*; dette blev repeteret nogle Gange. Hun havde ogsaa set Rytteren og de Husum Bymænd føre dem i Arrest, først i Husum, saa i *blaa Taarn*.

Ridefogden satte i Rette, at de to intet kunde svare for sig til Undskyldning, og at *de fattige i Husum* aldrig kunde vide sig sikre Nat eller Dag for *Brand og anden Ulykke* — derfor burde de straffes med *Jern paa Bremerholm paa Livstid*, saa at fattige Folk kan være sikre for dem for videre Overfald og Ulykke — de to Heste tilkendes *Ridefogden* som Betaling for Processens Omkostninger. De to Syndere bad om Naade.

8 Dage efter faldt Dommen (17. Aug. 1682): For Løsgængeri, Overfald, Vold etc. bør *Jens Larsen* og *Svend Nielsen* straffes paa Kroppen paa *Bremerholm* i Fængsel og *Jern* — andre slige Ugerningsmennesker til Eksempel og Afsky; de Varer, de havde med sig, gaar til Processens Omkostninger.

* * *

Det kunde nok ogsaa knibe for Landsby-Skolemestrene i Herredet at faa deres fattige Skillinger ind. D. 31. August 1682 hidkaldte Skolemester *Niels Erichsen* mange af Husum Beboere til at betale ham

Skoleløn. *Christen Jørgensen* skyldte 1 Slettedaler. Hans Kone mødte og sagde, at hun havde syet og vævet for Niels, og mente derfor, at der maatte afhøortes noget. De blev forenede (forligte). Kirsten skulde give Skolemesteren 3 Slette Mark — at levere i Retten næste Tingdag.

Niels Pedersen skyldte 2 Slettedaler. Han vilde ikke benægte Kravets Rigtighed, men mente, at Skolemesteren maatte afhorte noget for Seng og Husværelse, mens han holdt Skole hos ham i $\frac{1}{2}$ Aar. Skolemesteren svarede, at han intet havde udlovet til Husleje; Husum Bymænd havde betinget ham til Huse hos Niels Pedersen, saa dersom denne skulde have noget derfor, maatte han søge sine Bymænd — og ikke Skolemesteren. Niels Pedersen blev dømt at betale inden 15 Dage.

Henrich Væver, der skyldte 24 Skill., og *Peder Hansen*, som resterede 5 Slettedaler for sine Børns Undervisning, led samme Skæbne som Niels Pedersen.

Et Skifte.

Da Hr. *Claus Pedersen*, Sognepræst til Brønshøj og Rødovre, døde i Juni 1682, lod hæderlig og høj-lærde Mand Mag. Hendrich Bornemann, Sognepræst ved Vor Frue Kirke og Provst i Sokkelunds Herred, læse en skriftlig Kyndelse paa Tinge, at der skulde »anfanges og holdes Skifte i den salig Mands Stervbo d. 10. Juli, naar Klokken er ved Slet Otte, til hvilken Tid enhver med deres Gældsfordring kan indfinde sig«. Der blev tillige udmeldt 4 Mand, fornuftige og

vederhæftige, til at vurdere Boet; de skulde ogsaa stille d. 10. Juli om Morgenen i Brønshøj Præstegaard.

Det blev et langt Skifte. Hr. Claus havde ikke alene forstrakt adskillige af Sognemændene med konstante Beløb, men tillige skyldte de ham for *Tiende* og *Smaaædsel*. Da Sognepræsten i Gladsaxe, Hr. *Michel Søffrensen* (senere kaldet *Lemvig*) blev Formynder for Claus Pedersens Arvinger, indkaldte han efterhaanden de fleste af Sognets Folk. 14. Decbr. 1682 var *Niels Pedersen* i Husum indstævnet til at betale 31 Slettedaler og 2 Mark, i Følge hans udgivne Haandskrifter (Obligationer) af 1678 og 79. Niels Pedersen gjorde gældende, »at en Del deraf skal være betalt«. Da han blev spurgt om *Beviser*, lovede han at skaffe disse. Hans Bestræbelser mislykkedes, og han blev dømt at betale inden 15 Dage.

Følgende Bomænd fra Brønshøj og Rødovre Sogne var hidkaldt: Fra *Husum*: Søfren Larsen, Jesper Nielsen, Niels Pedersen, Bertel Nielsen, Niels Søffrensen, Søffren Nielsen. Fra *Brønshøj*: Jens Madsen, Niels Christensen, Peder Nielsen (Fogden), Peder Lauridsen, Anders Jensen. Fra *Emdrup*: Peiter Larsen, Niels Andersen, Jens Olsen. Fra *Utterslev*: Friedrich Pasberg, Sl. Peder Munchs (Ritmester, boede paa »Munchensgaard«), Rasmus Nielsen, Michel Nielsen, Jørgen Nielsen, Niels Jørgensen, Peder Nielsen. Fra *Vanløse*: Olle Larsen, Anders Jensen, Jens Andersen, Jørgen Andersen, Hans Pedersen, Mads Arvedsen, Lars Olsen, Jens Andersen. Fra *Rødovre*: Olle Bendsen, Lars Hansen, Hans Pedersen, Unge

Olle Bendsen, Jens Søffrensen, Mads Pedersen, Simon Christensen, Rasmus Christensen, Peder Larsen, Lars Ibsen, Jep Jacobsen, Jens Hendrichsen.

Det var ikke saa faa, og de fleste var mødt. Hr. Michel fra Gladsaxe førte Ordet paa Arvingernes Vegne og talte skrappt mod de Skyldnere, der søgte at knibe uden om. Tingbogen bærer Vidne om, at den Gladsaxe Mand var vant til med Nøjagtighed og Iver at inddrive *sin* Tiende og *sit* Smaaredsel. Navnlig det sidste, Smaaredselen, 3: Afgiften af Lam, Kalv, Føl, Gris, Gaas, Høns og Ost, (5 Skill. pr. Lam, 8 Skill. pr. Føl eller Kalv etc.) kunde være en stærkt rindende Kilde til Strid. I ham havde Arvingerne faaet en øvet Talsmand; han lukkede Munden paa de fleste af Skyldnerne og fik Dom over dem: Betaling inden 15 Dage.

* * *

1682 var det sidste Aar, *Sokkelund Herred* bestod som *Retskreds*, og dets Beboere stævnedes — frivilligt eller ufrivilligt — til den gamle Tinghøj mellem Gladsaxe og Buddinge. En ny og større Retskreds oprettedes 1683, den fik Tingsted i *Ballerup*.

Her er gjort et Uddrag af Tingbøgerne fra det gamle Sokkelund Herred; formentlig vil de kunne paa-regne Interesse ud over det rent *lokalhistoriske*. Skulde nogen synes, at Dommene nu og da ere besynderlige, vil jeg anføre følgende Linje, der viser Herredsfogdens Beskedenhed: »En ringe Underdommer ej anderledes herudi kender og dømmer« . . .

— Sluttelig vil jeg fremføre nogle Ord, som en gammel Brønshøj Præst har skrevet i sin Kirkebog (fra d. 17de Aarhundrede): *Hvad vi ere, har disse været; hvad de ere, det blive vi.* O, hjælp os at leve og dø vel for Jesu Christi Skyld!
